

जेठ - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष २९, अङ्क ४

२०७७, जेठ १६-३२

पूर्णाङ्क ६७०

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext. २५११ (सम्पादन), २५१४ (छापाखाना), २९३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
मुख्य रजिष्ट्रार श्री नृपध्वज निरौला, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पदमप्रसाद पाण्डेय, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिष्ट्रार श्री नारायणप्रसाद पन्थी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री रुद्रप्रसाद पोख्रेल, कोषाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
वरिष्ठ अधिवक्ता श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिष्ट्रार श्री भीमकुमार श्रेष्ठ, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री रामप्रसाद पौडेल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत्
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री देवी चौधरी
शाखा अधिकृत श्री विकाश कुमार रजक
शाखा अधिकृत श्री नेत्र प्रसाद पौडेल
कम्प्युटर अधिकृत श्री विक्रम प्रधान
ना.सु. श्री गीता लुइँटेल
ना.सु. श्री यशोदा निरौला
सि.कं. श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री राजेश तिमल्सिना

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

ना.सु.श्री अर्जुन चौधरी

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन घिमिरे
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
बुकबाइन्डर श्री गंगा थापा
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा
प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	१	इजलास नं. ९	४
इजलास नं. १	४	इजलास नं. १०	४
इजलास नं. २	७	इजलास नं. ११	५
इजलास नं. ३	६	इजलास नं. १२	१
इजलास नं. ४	६		
इजलास नं. ५	१२		
इजलास नं. ६	२		
इजलास नं. ७	२		
इजलास नं. ८	२१		
जम्मा	६१	जम्मा	१४

कूल जम्मा ६१ + १४ = ७५

नेपाल कानून पत्रिका

मा प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि
हालसम्म)

हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम **www.nkp.gov.np** लगइन गरेपश्चात् गृहपृष्ठमा देखिने **शब्दबाट फैसला खोज्नुहोस्** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गर्नुहोस् । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा वेबसाइटको दोस्रो शीर्षकमा रहेको **वृहत् खोज** खोलेर विभिन्न किसिमले फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाफ्रो बारेमा** समेत हेर्न सक्नुहुनेछ ।

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७०, ... - १ वा २, पृष्ठ

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७०, जेठ - २, पृष्ठ १

सूचना

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को **"वार्षिक ग्राहक"** बन्न चाहनेका लागि **२०७६ वैशाख अङ्क** देखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई **नेपाल कानून पत्रिका रु.७५** र **सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४०** कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ।

सर्वोच्च अदालतबाट २०७५ सालमा प्रकाशित **नेपाल कानून पत्रिका अतिरिक्ताङ्क २०७१** सीमित मात्रामा रहेकाले आफ्नो प्रति सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि जानकारी गराइन्छ।

ने.का.प.को अतिरिक्ताङ्क २०७२ र २०७३ क्रमशः प्रकाशन हुँदै गरेको पनि जानकारीका लागि अनुरोध छ। साथै सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल कानून पत्रिका संवैधानिक इजलास खण्डको छुट्टै प्रकाशन भएको जानकारी गराउन चाहन्छौं। यस वर्ष **वातावरणसँग सम्बन्धित फैसलाहरूको सङ्गालो, २०७६** पनि प्रकाशन भएकाले आफ्नो प्रति बेलैमा सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि अनुरोध छ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ				
संयुक्त इजलास			१ - २				
१.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	डोलबहादुर रानासमेत वि. नेपाल सरकार	१				
इजलास नं. १			२ - ५				
२.	करार ऐन, २०५६ को दफा ८७८(२) बमोजिमको उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ	सुरेशबहादुर मल्ल वि. निर्मल प्रधान	२				
३.	करारको यथावत् परिपालन गरिपाउँ	दुर्गाप्रसाद गिरी वि. कृष्णबहादुर खत्री	३				
४.	परमादेश	अर्जुन यादव वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सुनसरी इनरूवा	३				
५.	वैदेशिक रोजगार कसुर	विमल कार्की वि. नेपाल सरकार	४				
इजलास नं. २			५ - १०				
६.	हरहिसाब तमसुक कबुलियत फट्टा, फिर्ता जग्गा फुकुवासमेत	राधिका तेलीन वि. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक शाखा कार्यालय, कलैयासमेत	५				
७.	उत्प्रेषण	यशोधरा गुरुङ वि. अध्यागमन विभाग, कालिकास्थानसमेत	६				
८.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. सुवास तामाङ	६				
९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामचन्द्र भट्ट	७				
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	खडेन्द्र राईसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	८				
११.	उत्प्रेषण / परमादेश	जगदीशचन्द्र अर्याल वि. नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, सिंहदरबार प्लाजासमेत	९				
इजलास नं. ३			१० - १५				
१२.	उत्प्रेषण / परमादेश	अर्जुन गिरीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	१०				
१३.	उत्प्रेषण	दिलबहादुर श्रेष्ठ वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धादिङसमेत	१३				
१४.	उत्प्रेषण	नारायणदत्त जोशीसमेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बैतडीसमेत	१४				

१५.	सार्वजनिक बाटो इनार खिचोला	कामेश्वर पाण्डेयसमेत वि. रधुविर पाण्डेय	१४
१६.	लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	संजयकुमार साह वि. निलमकुमारी यादवसमेत	१५
इजलास नं. ४			१५ - २५
१७.	किर्ते ठगी	नेपाल सरकार वि. भिमबहादुर दनुवार	१५
१८.	उत्प्रेषण	मदनकुमार राईसमेत वि. शिक्षक सेवा आयोग, सानोठिमीसमेत	१७
१९.	किताकाट एकीकृत तथा क्षेत्रफल संशोधन टिप्पणी र आदेश बदरसमेत	सुधाकुमारी अग्रवाल वि. इनरजित बैठा	१८
२०.	कर्तव्य ज्यान	वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) समेत वि. नेपाल सरकार	१८
२१.	कर्तव्य ज्यान	नरसिंह राई वि. नेपाल सरकार	२२
२२.	लागु औषध खैरो हेरोइन र चरेस	सफल ज्वाली वि. नेपाल सरकार	२३

इजलास नं. ५			२५ - ३४
२३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सुविरमान सिंह बस्न्यात वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	३२
२४.	जालसाजी	असिसराय यादव वि. राकेशकुमार यादव	२५
२५.	मालपोत निर्णय बदर हक कायमसमेत	लालु थापा वि. कृष्णबहादुर थापासमेत	२६
२६.	जबरजस्ती करणी	महेश कुर्मी वि. नेपाल सरकार	२७
२७.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विष्णुप्रसाद धिताल वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरो, महाराजगञ्जसमेत	२८
२८.	उत्प्रेषण / परमादेश	सतिशकुमार न्यौपाने वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	३०
२९.	सरकारी छाप दस्तखत किर्ते	नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर चौधरीसमेत	३१
३०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	प्रतिक्षा फुयाल (थापा) वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	३२

३१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सन्तोष काफ्ले वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	३२
३२.	उत्प्रेषण	रमेशकुमार साहसमेत वि. जनकपुर उपमहानगरपालिकाको कार्यालय, धनुषासमेत	३३
इजलास नं. ६			३४ - ३६
३३.	ज्यान मार्ने उद्योग	लालबाबु महतो चौहानसमेत वि. नेपाल सरकार	३४
३४.	जबरजस्ती करण	नेपाल सरकार वि. किसान गुरौ चौधरी	३५
इजलास नं. ७			३६ - ३८
३५.	हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार वि. प्रकाश मिश्र	३६
३६.	भन्सार रकम	लावण्यकुमार ढकाल वि. मुकुन्दकुमार श्रेष्ठ	३७
इजलास नं. ८			३८ - ४९
३७.	हक कायम	अशोककाजी बज्राचार्यसमेत वि. जुजुभाइ श्रेष्ठ	३८
३८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	ममता बाँस्कोटा भट्टराई वि. उच्च अदालत पाटनसमेत	३९
३९.	लागु औषध (खैरो हिरोइन)	नेपाल सरकार वि. धनबहादुर पुन	४०
४०.	गैरकानूनी जरिवाना लगाएको	शंकर अर्याल वि. दिवाकरध्वज खड्का	४०
४१.	फैसला बदर	ओमकला रिजालसमेत वि. सिद्धार्थनगर नगरपालिकासमेत	४१
४२.	लिखत बदर	राजेन्द्रप्रसाद पन्त वि. अमृतराज पन्त	४१
४३.	खिचोला मेटाई घर खाली	रामचन्द्र राउत अहर वि. लगन महरा चमार	४२
४४.	टिप्पणी आदेश बदर दर्ता बदर जग्गा दर्ता कायम	निलकण्ठ सुवेदी वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग, बबरमहलसमेत	४३
४५.	उत्प्रेषण	निसार खाँसमेत वि. बाँके जिल्ला अदालतसमेत	४३
४६.	बाटो कायम	प्रदिपकुमार दुगड वि. नारायणीदेवी दुगड	४४
४७.	करकाप	कृष्णकुमार सुनार (विश्वकर्मा) वि. अम्बिकादेवी आले मगरसमेत	४४
४८.	करकाप	मथुरा महतो चाई वि. रमावती देवी चौहानसमेत	४५
४९.	भ्रष्टाचार रिसवत	चक्रपाणी सुवेदी वि. नेपाल सरकार	४६

५०.	भ्रष्टाचार	लालबाबु साह कानु वि. नेपाल सरकार	४७
५१.	जग्गा खिचोला चलन	शेख जुवैर वि. मंगल साह कानु	४८
इजलास नं. ९			४९ - ५२
५२.	हालैको बकसपत्र दर्ता बदर हक कायम दर्ता	रामपुकार रौनियार वि. किरणकुमारी रौनियारसमेत	४९
५३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	प्रेम पुरी वि. विशेष अदालत, बबरमहलसमेत	५०
५४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सत्यमान लामा वि. उच्च अदालत पाटन, ललितपुनसमेत	५१
इजलास नं. १०			५२ - ५३
५५.	मूल्य अभिवृद्धि कर (०६३/६४)	सुरेश प्रधान वि. वरुण वेभरेज नेपाल प्रा.लि., सिनामंगल, काठमाडौं	५२

इजलास नं. ११			५३ - ५८
५६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रत्नबहादुर तामाङ वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	५३
५७.	जबरजस्ती करणी	पप्पुकुमार दास वि. नेपाल सरकार	५४
५८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	हेमन्तप्रकाश ओली 'सुदर्शन' समेत वि. नेपाल सरकारसमेत	५५
५९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	मोहनबहादुर कार्कीको हकमा मोहनमायाँ कार्की वि. नेपाल सरकारसमेत	५६
६०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	वीरेन्द्र लोहारसमेत वि. नेपाल सरकारसमेत	५७
इजलास नं. १२			५८ - ६०
६१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. एकाकुमारी वि.क.समेत	५८

संयुक्त इजलास

स.का.मु.प्र.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७२-CR-१६४६, लागु औषध (ब्राउन सुगर), डोलबहादुर रानासमेत वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक डोलबहादुर राना र विवेक पुनउपर सुरु अदालतमा अभियोग पत्र दायर भएकोमा सहप्रतिवादी विवेक पुनका हकमा निजलाई रूपन्देही जिल्ला अदालतबाट सफाई दिने ठहरी भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला अन्तिम भई बसेको देखिएबाट निजको हकमा केही बोलिरहनु नपर्ने।

पुनरावेदक प्रतिवादी डोलबहादुर रानाका हकमा पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला मिलेको छ छैन भन्ने सम्बन्धमा तथ्यतर्फ विचार गर्दा नाबालक विवेक पुनबाट ३ ग्राम ३०० मिलिग्राम लागु औषध (ब्राउन सुगर) बरामद भएकोमा विवाद छैन। उक्त लागु औषध (ब्राउन सुगर) यी प्रतिवादी डोलबहादुर रानाकै हो भनी निज आफैँले स्वीकार गरेबाट सो तथ्यमा समेत विवाद रहेन। प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले अदालतसमक्ष बयान गर्दा उक्त बरामद लागु औषध मैले आफूले सेवन गर्नका लागि ल्याएको हुँ बिक्री वितरणका लागि होइन भनी लागु औषध सेवनतर्फ स्वीकार गरी बिक्री वितरणको हकसम्म आरोपित कसुरमा इन्कार रही लेखाएका छन् भने निज प्रतिवादीका साक्षी सुमित्रा वाकावलले अदालतसमक्ष बकपत्र गर्दा यी प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले साथीहरूको लहलहैमा लागेर कहिलेकाहीँ लागु औषध सेवन गर्ने गर्दथे भन्ने सुनेकी थिएँ, तर निजले लागु औषध बिक्री वितरण केही पनि गरेका होइनन् भनी लेखाएको पाइन्छ। त्यैसगरी वादी नेपाल सरकारका साक्षी प्रतिवेदक सूर्यबहादुर टण्डनले यी प्रतिवादीबाट केही बरामद नभएको तथा नाबालक विवेक पुनबाट बरामद लागु औषध मेरे हो भनी निज

प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले स्वीकार गरेका थिए भनी अदालतसमक्षको बकपत्रमा उल्लेख गरेका छन् भने यी प्रतिवादी डोलबहादुर राना र निजको घर खानतलासी गर्दा केही पनि बरामद नभएको भन्ने खानतलासी बरामदी मुचुल्काबाट देखिने।

बरामद लागु औषध (ब्राउन सुगर) को प्रयोजन सम्बन्धमा विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले आफू लागु औषध सेवनकर्ता हुँ भनी जिकिर लिएको पाइन्छ। निजका साक्षीले निज प्रतिवादीले कहिलेकाहीँ लागु औषध सेवन गर्ने गर्दथे भनी अदालतसमक्ष बकपत्र गर्दा लेखाएको देखियो। बरामद भएको लागु औषध (ब्राउन सुगर) ३ ग्राम ३०० मिलिग्राम देखिन्छ। लागु औषधको प्रयोजनलाई पुष्टि गर्न बरामद लागु औषधको परिणामको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। लागु औषधको परिणामका सम्बन्धमा यस अदालतको दृष्टिकोण हेर्दा “बरामद भएको मात्रालाई नै अदालतले आधारको रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने हुन्छ। बरामदित मात्रा थोरै छ बरामद भएको मात्रालाई पन्छाएर हचुवाको भरमा बरामद थोरै भए पनि कारोबारी नै हुन् भनी भन्न पनि मिल्दैन” (ने.का.प.२०७५, अंक ५, नि.नं.१०००३, नेपाल सरकार विरुद्ध राजेशकुमार लामा मुद्दा: लागु औषध खैरो हिरोइनसमेत) भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको अवस्था छ। उल्लिखित प्रतिपादित सिद्धान्त र बरामद लागु औषधको मात्रासमेतलाई दृष्टिगत गरी हेर्दा निज प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले लागु औषध सेवन कर्ता रहेको कुरामा विवाद नदेखिने।

पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको फैसलाको विश्लेषण गर्दा प्रस्तुत मुद्दामा बरामद लागु औषधको मात्रा न्यून देखिएको छर यी पुनरावेदक प्रतिवादीबाट लागु औषधको कारोबारसँग सम्बन्धित कुनै पनि नापतौलका यन्त्र, अन्य सम्बन्धित मालवस्तु तथा रकमसमेत बरामद भएको देखिएन। निज प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले उक्त

लागु औषध (ब्राउन सुगर) को कसलाई बिक्री वितरण गरेको भन्ने सम्बन्धमा अनुसन्धानबाट समेत खुल्न सकेको देखिँदैन । कुनै पनि अभियुक्तलाई कसुर कायम गर्दा निज अभियुक्तउपर लगाएको अभियोग शंकारहित तबरबाट पुष्टि हुनुपर्दछ यसरी कसुर पुष्टि नभएको अवस्थामा शंकाको सुविधा अभियुक्तलाई जान्छ भन्ने फौजदारी न्यायका मान्य सिद्धान्त तथा उपर्युक्त प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतलाई मध्यनजर गरी हेर्दा निज प्रतिवादी डोलबहादुर रानाले बरामद लागु औषधको ओसार पसार र बिक्री वितरणसमेत गरेका हुन भनी भन्न सकिने वस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभाव रहेको देखिन्छ । यसरी वस्तुनिष्ठ प्रमाणका अभावमा निज पुनरावेदक प्रतिवादी डोलबहादुर रानालाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(छ) (१) बमोजिम १० वर्ष कैद र रु.२५,०००/- (पच्चीस हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहरी भएको रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७२/१/२७ को फैसला मिलेको देखिन नआउने ।

तसर्थ उल्लिखित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट प्रतिवादी डोलबहादुर रानाउपर लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (ङ) र (च) बमोजिम लागु औषध ओसार पसार र बिक्री वितरणको कसुरलाई वादीले शंकारहित तबरबाट पुष्टि गर्न नसकेको अवस्थामा निज प्रतिवादी डोलबहादुर रानालाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(छ)(१) बमोजिम १० वर्ष कैद र रु.२५,०००/- (पच्चीस हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहरी भएको रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई निज प्रतिवादी डोलबहादुर रानालाई लागु औषध सेवनतर्फसम्म कसुर कायम हुने गरी लागु औषध

(नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(ङ) बमोजिम १ वर्ष कैद र रु.१०,०००/- (दश हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ।

इजलास अधिकृत: जयन्ती अवस्थी भट्ट

कम्प्युटर : विकेश गुरागाईं

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक २५ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा., ०७१-RB-००९७, करार ऐन, २०५६ को दफा ८७८(२) बमोजिमको उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ, सुरेशबहादुर मल्ल वि. निर्मल प्रधान

पुनरावेदन अदालतबाट ऐनको दफा ८७ बमोजिम परेको निवेदनमा बैंकबाट लिएको ऋण भुक्तानी गर्न नसकी लिलाम प्रक्रिया अवलम्बन गरी लिलाम सकार गरी विपक्षीमध्येका निर्मल प्रधानले लिएको देखिन्छ । उक्त विषयलाई लिई यी निवेदकले काठमाडौं जिल्ला अदालतमा दाखिल खारेज निर्णय दर्ता बदर मुद्दा दिई सम्पूर्ण वादी दाबी छाडी मिलापत्रसमेत गरेको र मिति २०७०।७।२० सम्म घर खाली गरिदिनेछु भनी कागज गरेकोसमेतका आधारमा निवेदन जिकिरबमोजिम पुन्र नसक्ने ठहर्‍याई निवेदन खारेज गरेको विषय उक्त दफा ८७ को उपदफा २ बमोजिम आदेश भएको देखिने ।

अतः करार ऐन, २०५६ को दफा ८७ अन्तर्गत पुनरावेदन अदालतमा दायर भएको निवेदनका सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालतले गरेको निर्णयउपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने कानूनी व्यवस्था भएको नदेखिएको तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतबाट सो सम्बन्धमा पुनरावेदन लाग्न नसक्ने न्यायिक सिद्धान्त कायम भइसकेको

देखिँदा प्रस्तुत पुनरावेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत : जगतबहादुर पौडेल
कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा
इति संवत् २०७३ साल कार्तिक ११ गते रोज ५ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा., ०७१-RB-००१०, करारको यथावत् परिपालन गरिपाऊँ, **दुर्गाप्रसाद गिरी वि. कृष्णबहादुर खत्री**

पुनरावेदन अदालत तुल्सीपुरबाट भएको करार ऐन, २०५६ को दफा ८७(१)(२) अन्तर्गत दायर भएको निवेदनमा निवेदकले तारिख गुजारी थाम्ने थमाउने म्यादसमेत गुजारी उक्त आदेश भएको र सो आदेशउपर पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था उक्त करार ऐन, २०५६ मा भएको नपाइने ।

अतः करार ऐन, २०५६ को दफा ८७ अन्तर्गत पुनरावेदन अदालतमा दायर भएको निवेदनका सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालतले गरेको निर्णयउपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लाग्ने कानूनी व्यवस्था भएको नदेखिएको तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतबाट सो सम्बन्धमा पुनरावेदन लाग्न नसक्ने न्यायिक सिद्धान्त कायम भइसकेको देखिँदा प्रस्तुत पुनरावेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : जगतबहादुर पौडेल
कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा
इति संवत् २०७३ साल कार्तिक ११ गते रोज ५ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७३-CI-०३४६, परमादेश, **अर्जुन यादव वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सुनसरी इनरुवा**

पुनरावेदक अर्जुन यादवले विपक्षी जिल्ला प्रहरी कार्यालय सुनसरीले आफ्नो छोरा विनोदकुमार यादवको आवश्यक खोजबिन नगरेकोले खोजतलास

गरी निजको अवस्थाबारे जानकारी गराई पाउँ भनी निज विपक्षी कार्यालयउपर परमादेशको आदेश जारी गरी पाउन पुनरावेदन अदालत विराटनगरमा मिति २०७२।४।७ मा परमादेशको निवेदन दिएको देखिने ।

अदालतको आदेशानुसार झिकाई प्रमाण मिसिलका रूपमा प्राप्त हुन आएको ०७०-CP-११०५ नं. को अंश चलन मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजात अध्ययन गरी हेर्दा मिति २०७१।२।७ गते यिनै पुनरावेदक अर्जुन यादव तथा निजका बेपत्ता भनिएका छोरा विनोदकुमार यादवसमेत निजहरूका अंशियार जना ६ विरुद्ध सविताकुमारी यादव (मेहता) ले उपर्युक्त अंशचलन मुद्दा सुनसरी जिल्ला अदालतमा दायर गरेको देखिन आउने । उक्त अंशचलन मुद्दामा फिरादी सविता कुमारीले विनोदकुमार यादवसँग आपसी प्रेमसम्बन्ध रही शारीरिक सम्बन्धसमेत रहेको र आफू ६ महिनाको गर्भवती रहेकोमा औषधी उपचारसमेतको व्यवस्था विनोदकुमार यादवका तर्फबाट नभएको भनी निजहरू विरुद्ध अंश चलनतर्फ दाबी लिएको देखिन आउने ।

निवेदकको छोरा विनोदकुमार यादवसमेत उपर अंश मुद्दा दायर भएकोमा निज बेपत्ता भएको मितिभन्दा पछि छोरा विनोद घरबाट भागी गएको, फर्की नआएको भनी अ.बं ८३ नं. बमोजिम निवेदकले अनुमति लिई प्रतिउत्तर दर्ता गरेको देखियो । हुलिया जाहेरीमा यकिन जाहेरी पछि दिने भनी उल्लेख गरेको र यकिन जाहेरी परेमा आवश्यक कानूनी कारबाही हुने भनी लिखित जवाफमा उल्लेख भएकै छ । हुलिया जाहेरी परेकोमा तत्काल विपक्षी प्रहरी कार्यालयबाट खोजतलास गर्न प्रहरी सञ्चारबाट पत्राचार गरेको पनि देखिन्छ । विपक्षी सविताको गर्भ रही छोरो जन्मेको र निवेदकका छोरासमेत उपर अंश मुद्दा दिई प्रमाण संकलन गर्ने काम भइरहेको पनि देखिने ।

अतः विवेचित आधार एवम् प्रमाणसमेतका आधारमा पुनरावेदकको छोरा विनोदकुमार यादवलाई

कसैले जबरजस्ती बेपत्ता पारेको भन्ने विश्वसनीय आधारसमेत नदेखिएको र विनोदकुमार यादव बेपत्ता भएको भन्ने कुनै ठोस प्रमाण प्राप्त हुनासाथ खोजतलास गरी कानूनी कार्यबाही अगाडि बढाउने भनी विपक्षी कार्यालयले प्रतिबद्धता जनाइरहेकै अवस्थामा यी निवेदकले दिएको परमादेश निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०७२।१२।२२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : सुभाशचन्द्र दाहाल

कम्प्युटर : रमला पराजुली

इति संवत् २०७५ साल जेठ ९ गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७१-CR-०२१४, वैदेशिक रोजगार कसुर, विमल कार्की वि. नेपाल सरकार

जाहेरवालाको जाहेरी पुष्टि हुने गरी मौकामा बुझिएका हंस एडीले बकपत्रसमेत गरेको देखिन्छ। जाहेरवालाले जाहेरीसाथपेस गरेको लिखतमा “तपाईं गोरखबहादुर एडीसँग रु.१०,५०,०००।- बुझलिएको हो, तपाईंको छोरा हंस एडीलाई विदेश अमेरिका पठाई वैदेशिक रोजगार लगाइदिन्छु, आजका मितिले १ महिनाभित्र विदेश अमेरिका पठाउन नसकेमा रु.५,५०,०००।- मिति २०६६।१२।३१ भित्रमा तिर्नेछु र बाँकी रकम रु.५,५०,०००।- मिति २०६७ साल वैशाखभित्रमा तिर्नेछु” भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको साथै जाहेरवालाको छोरालाई विदेश अमेरिका पठाउने र पठाउन नसके वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ बमोजिम कारबाही चलाउने कुरासमेत उल्लेख भएबाट यी प्रतिवादी र जाहेरवालाबिचमा जाहेरवालाको छोरालाई वैदेशिक रोजगार अमेरिका पठाउने गरी रकम लेनदेन भएको भन्ने देखिने।

प्रतिवादीले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा बयान गर्दा उक्त कागजमा भएको सहीछाप आफ्नो हो

भनी स्वीकार गरेको तर सो कागजको बेहोरा आफ्नो होइन, आफूले रकम लिएको नभई करकापमा कागज गरेको हो भनी उल्लेख गरेको देखियो। प्रतिवादीले उक्त लिखत करकापमा गरेको भनी जिकिर लिए तापनि निजले सो लिखतको सम्बन्धमा साधिकार निकायमा उजुर गरी उक्त कागजलाई अन्यथा प्रमाणित गराउन सकेको देखिँदैन। साथै निजले उक्त लिखतको सम्बन्धमा करकापमा मुद्दा चलाई लिखत बदर गराउन सकेकोसमेत देखिँदैन। कागजमा भएको सहीछाप स्वीकार गरेको अवस्थामा सोमा भएको बेहोरा अन्यथा हो भनी प्रमाणित गर्न प्रमाणको भार प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २७ ले प्रतिवादीको नै हुने भएकोमा सोबमोजिम प्रतिवादीले प्रमाण पुर्‍याउन सकेको देखिँदैन। जाहेरीसाथ पेस भएको लिखत कागजको अस्तित्व कानूनी रूपमा शून्य नभएसम्म सो लिखतको अस्तित्वलाई कानूनी मान्यता दिनुपर्ने नै देखिने।

वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० मा “यस ऐनबमोजिम इजाजतपत्र नलिई कसैले पनि वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्न पाउने छैन” भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ। ऐ. ऐनबमोजिम यी प्रतिवादीले वैदेशिक रोजगार सञ्चालन गर्ने अनुमति नलिएको र जाहेरवालाका छोरालाई वैदेशिक रोजगारमा पठाइदिन्छु भनी जाहेरवालाबाट रकम लिई विदेश पनि नपठाएको र रकमसमेत फिर्ता नगरेको हुँदा निजले कसुर गरेका होइनन् भनी भन्न मिल्ने अवस्था नदेखिने।

प्रतिवादीउपर परेको किटानी जाहेरी, सो जाहेरी पुष्टि हुने गरी भएको जाहेरवालाको बकपत्र एवं मौकामा बुझिएका हंस एडीको बकपत्र, उल्लिखित कागजमा भएको सहीछाप आफ्नो हो भनी प्रतिवादीले गरेको बयान बेहोरा र सो कागजलाई अन्यथा हो भनी सम्बद्ध निकायमा प्रतिवादीले उजुरसमेत नगरी उक्त लिखतको कानूनी हैसियत शून्य नभएको अवस्थामा प्रतिवादी विमल कार्कीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन,

२०६४ को दफा ४३ बमोजिम १ वर्ष ६ महिना कैद र १ लाख ५० हजार जरिवाना हुने र जाहेरवालाबाट प्रतिवादीले लिएको रु.१०,५०,०००।- र सोको ५०% ले हुने रकम रु.५,२५,०००।- समेत गरी जम्मा रु.१५,७५,०००।- जाहेरवालाले प्रतिवादीबाट भरी पाउने गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०६८।८।२० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिभूतः अनुपमा पन्त

कम्प्युटरः मिनु शाही

इति संवत् २०७५ साल जेष्ठ २२ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. २

१

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री हरिकृष्ण कार्की, ०६८-CI-१२९३, हरहिसाब तमसुक कबुलियत फट्टा, फिर्ता जग्गा फुकुवासमेत, राधिका तेलीन वि. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक शाखा कार्यालय, कलैयासमेत

पुनरावेदकले राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक कलैया शाखाबाट मिति २०५८।६।२८ मा लिएको ऋण रकम एवं सोको ब्याजसमेत आफूले बैंकलाई तिरेको भन्ने बेहोरा देखिँदैन। समग्र पुनरावेदन जिकिर अध्ययन गर्दा पनि सद्दे कित्तेसम्बन्धी मान्यता, परीक्षणको पद्धति आदि सम्बन्धमा मात्र बेहोरा उल्लेख भएको पाइन्छ। उक्त कर्जा भुक्तानी गरेको भनी पेस भएको भौचर मिति २०६९।६।३ मा १२ लाख बुझाएको भन्ने देखिएको सन्दर्भमा २०५८ सालमा लिएको उक्त रु.६,२२,९२०।- को ब्याज हिसाब गर्दा पनि २०६९ मा १२ लाख हुन नआउने देखिएको परिप्रेक्ष्यमा

तिर्नुपर्ने भन्दा बढी रकम किन भुक्तानी गरेको हो भन्ने कुनै युक्तियुक्त कारण देखाउन सकेको नपाइने।

प्रतिवादी बैंकले भौचर कित्ते भनेपश्चात पुनरावेदन अदालतबाट परीक्षणको लागि भएको आदेशानुसार राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाबाट परीक्षण भई आएको प्रतिवेदनबाट सो भौचरको हिसाब नम्बर लेखिएको महलमा Erased गरिएको, खातावालाको नाम महलमा पनि Erased गरिएका संकेतहरू रहेका ठेगाना महलमा लेखिएका अक्षरहरूमध्ये “वाड” अक्षरहरू “वंजरिया नं.४” अक्षरहरूको तुलनामा भित्र मसीले लेखेको, खातावालाको नाममा जम्मा हुन आएको अंकहरू १२,००,०००।- मध्ये अंक “१” को मसी पछिल्ला २,००,०००।- को तुलनामा भिन्न रहेको अक्षरेपी महलमा लेखिएको “वार लाख मात्र” मध्ये अधिल्लो शब्द “वार” को मसी पछिल्ला शब्दहरू “लाख मात्र” को तुलनामा भिन्न रहेको, बयान महलमा रातो मसीबाट लेखिएको “१२,००,०००।-” अंकहरूमध्ये अधिल्लो अंक “१” को मसी २,००,०००।- को तुलनामा भिन्न रहेको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ। प्रस्तुत विवादमा वादीले पेस गरेको उक्त भौचर सम्पूर्ण रूपमा कित्ते गरेको भन्ने नभई रु.२,००,०००।-को भौचरलाई १२ लाख बनाएको र सो बनाउँदा सच्याउनु पर्ने अंक अक्षरहरूसम्म कित्ते गरेको भन्ने बैंकको भनाइ रहेको, सो कुरा परीक्षण प्रतिवेदनबाट पुष्टि भइरहेको सन्दर्भमा उक्त भौचर कित्ते गरिएको र सो कित्ते गरिएको भौचर आफ्नो तिर्न बाँकी रकम बैंकलाई तिरिसकेको भनी यी वादीले पेस गरेको कुरा पुष्टि भइरहेको हुँदा यी वादीलाई कित्तेतर्फ कसुर कायम भई जरिवानाको सजाय भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको देखिने।

तसर्थ माथि विवेचित आधार, कारण एवं प्रमाणहरूबाट बारा जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी भई वादीले पेस गरेको राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक शाखा कार्यालय कलैया बारामा दाखिला गरेको भनेको मिति

२०६१।६।३ को रू.१२,००,०००।- को भौचर किरते ठहर्‍याई उक्त किरते गरेकोमा मुलुकी ऐन किरते कागजको ७ नं. तथा दण्ड सजायको महलको १८ नं.बमोजिम भभिखन साह तेलीलाई रू.२,०६,४२७।२५ जरिवाना हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत हेटौंडाको मिति २०६८।१।१२ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।
इजलास अधिकृत: आत्मदेव जोशी

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण ११ गते रोज ६ शुभम्।

- यसै लगाउको ०६८-CI-१२९२, हरहिसाब तमसुक कबुलियत फट्टा, फिर्ता जग्गा फुकुवासमेत, राधिका तेलीन वि. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक शाखा कार्यालय, कलैयासमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

२

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७२-WO-११६३, उत्प्रेषण, यशोधरा गुरुङ वि. अध्यागमन विभाग, कालिकास्थानसमेत

निवेदकले कोरियन नागरिक याडह्योनसँग मिति २०७२।१।२८ मा सामाजिक परम्पराअनुसार विवाह गरेको देखिन्छ। निवेदकले विवाह दर्ता गरिपाउँ भनी काठमाडौं महानगरपालिकामा निवेदन दिई काठमाडौं महानगरपालिकाले मिति २०७२।१।२५ मा विवाह मिति प्रमाणित गरेको भनी पत्र दिएको देखिन्छ। उक्त विवाह मिति प्रमाणित पत्रमा निजका बाबुआमा अभिभावकले निज विदेशीसँग विवाह गरी आफ्नो पतिको देशमा जान मन्जुर रहेको भनी स्थानीय निकायको रोहवरमा मन्जुरीनामा गरिदिएको पनि देखिँदैन। अर्कोतर्फ विवाह दर्ता ऐन, २०२८ अनुसार विवाह दर्ता गर्नु पर्नेमा यी निवेदकले जन्ममृत्यु र व्यक्तिगत घटना दर्ता ऐन, २०३३ अनुसार स्थानीय पञ्जिकाधिकारीसमक्ष व्यक्तिगत घटनाको बेहोरा

प्रमाणितसम्म गराएको देखिने।

निवेदकले पतिसँग भेट गर्न जानको निमित्त भिषा आवेदन गरेकोमा कोरियन राजदुतावासले निजलाई सन् २०१६।५।२० मा ९० दिन भित्र अर्थात् सन् २०१६।८।२ वि.सं. २०७३।४।१८ सम्म प्रवेश गरिसक्ने गरी प्रवेशाज्ञा भिषा उपलब्ध गराएकोमा अध्यागमन विभागको मिति २०७३।२।२४ र मिति २०७३।३।१६ मा प्रस्थान अनुमति नदिने गरी भएको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिपाउँ भन्ने निवेदन भएकोमा उक्त प्रवेशाज्ञा भिषाको म्याद मिति २०७३।४।१८ मा नै समाप्त भइसकेको देखिँदा प्रस्तुत निवेदनको प्रयोजन रहन नसक्ने हुँदा निवेदन दाबीबमोजिमको आदेश जारी हुन सक्ने देखिएन। तसर्थ प्रस्तुत रिट निवेदनको प्रयोजन समाप्त भएकोले रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: शोभा पाठक

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल भदौ १८ गते रोज २ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७०-CR-०३२९, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. सुवास तामाङ

प्रतिवादीले पीडितको योनिमा लिङ्ग प्रवेश गराएको तथ्य निर्विवाद रूपमा स्थापित भएको अवस्थामा प्रतिवादीको उक्त कार्य जबरजस्ती करणी हो वा जबरजस्ती करणीको उद्योग मात्र हो भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. को स्पष्टीकरणको खण्ड (ग) मा योनिमा लिङ्ग केही मात्र प्रवेश भएको रहेछ भने पनि यस नम्बरको प्रयोजनको लागि करणी गरेको मानिनेछ भनी स्पष्ट रूपमा व्यवस्था गरेको पाइन्छ। यसै सम्बन्धमा यसै अदालतबाट पनि अर्जुनबहादुर पाण्डे वि. श्री ५ को सरकार (ने.का.प.२०६५, अंक १, नि.नं.७९२३) भएको जबरजस्ती करणी मुद्दामा

योनिको बाह्य भागभित्र आंशिक लिङ्ग प्रवेश गराउनु मात्र पनि कानूनी प्रयोजनको निम्ति जबरजस्ती करणीको कसुर हुन पर्याप्त हुने भनी व्याख्या भएको देखिन्छ भने भीमबहादुर पोख्रेल वि. श्री ५ को सरकार (ने.का.प.२०६३, अंक ४, नि.नं.७६८२) भएको जबरजस्ती करणी मुद्दामा मुलुकी ऐन जबरजस्ती करणीको १ नं. अनुसार जबरजस्ती करणीको वारदात कायम हुनका लागि योनिभित्र लिङ्ग पूर्ण प्रवेश गरेको हुनुपर्ने वा योनिभित्र वीर्य स्खलन भएको हुनुपर्ने वा पीडितको योनिको कन्याजाली च्यातिएको हुनुपर्ने भन्ने कुरा उल्लेख नभएको अवस्थामा लिङ्ग र योनिबिच सामान्य घर्षण पर्याप्त देखिने भनी व्याख्या गरेको देखिन्छ। अतः प्रतिवादीले १२ वर्षकी नाबालक पीडितको योनिभित्र लिङ्ग प्रवेश गराएको अवस्थामा सो कार्यलाई जबरजस्ती करणी गरेको नै मान्नुपर्ने।

अतः माथि विवेचित कारण र आधारमा प्रतिवादीले पीडितको योनिमा लिङ्ग प्रवेश गराएको कार्यलाई जबरजस्ती करणी ठहर गर्नुपर्नेमा सो नगरी जबरजस्ती करणीको उद्योग ठहर्‍याएको सुरु मोरङ जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०६९।१०।२ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई यी प्रतिवादी सुवास तामाङलाई मुलुकी ऐन जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. र ३(१) नं. को कसुर अपराधमा सोही महलको ३(१) नं. बमोजिम ८ वर्ष कैद र ऐ. महलको १० नं. बमोजिम प्रतिवादीबाट पीडितलाई पच्चिस हजार (रु.२५,०००।-) क्षतिपूर्तिसमेत भराई दिनुपर्ने।
इजलास अधिकृत: सन्देश श्रेष्ठ
कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल
इति संवत् २०७४ फागुन १३ गते रोज १ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७०-CR-०२९४, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. रामचन्द्र भट्ट

प्रतिवादीले मृतकको टाउकोमा बाँसको लाठीले प्रहार गरेको कारण मृतकको मृत्यु भएको तथ्यमा कुनै विवाद देखिँदैन। मिसिल संलग्न मौकाको जाहेरी दरखास्त, लास जाँच मुचुल्का, घटनास्थल मुचुल्काहरू तथा बुझिएका प्रत्यक्षदर्शीहरूको कागजबाट सो कुरा पुष्टि हुन्छ। सेती अञ्चल अस्पतालले गरेको पोष्टमार्टम रिपोर्टमा टाउकोमा चोट लागेर मृतकको मृत्यु भएको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ भने स्वयम् प्रतिवादीले अदालतमा गरेको बयानमा दाजु भाइको विवाद उत्पन्न भई हात हालाहाल हुँदा माहिला दाजु पदमराज भट्टले छुट्याई लगेको तर मृतक फेरी पिछा गरी मेरो शरीरमा झुण्डिन आई मेरो बायाँ तिघ्रामा दाँतले टोकी अण्डकोष हातले तान्न खोजेकोले नजिकै दाउराको चट्टामा रहेको बाँसको लाठी समाती निजको टाउकोमा हान्दा निज भुइँमा लडी मृतकको मृत्यु भएको भनी स्वीकार गरेको देखिन्छ। यसरी प्रतिवादीले प्रहार गरेको लाठीको कारणले टाउकोमा चोट लागी मृतकको मृत्यु भएको तथ्य निर्विवाद रूपमा स्थापित हुन आएको देखिने। मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको ५ नं. अनुसार भवितव्य ठहर्‍याको लागि आफूले गरेको कर्तव्यले मानिस मर्ला भन्नेजस्तो नदेखिएको हुनुपर्ने हुन्छ तर प्रस्तुत मुद्दामा बाँसको लाठीले टाउकोमा प्रहार गरेकोमा त्यसरी प्रहार गर्दा मानिस मर्लाजस्तो नदेखिएको भनी मान्न मिल्ने देखिँदैन। अतः प्रतिवादीले बाँसको लाठीले मृतकको टाउकोमा प्रहार गरी मृतकको ज्यान गएको अवस्थालाई भवितव्य ठहर्‍याएको सुरु कैलाली जिल्ला अदालतको फैसला र सो फैसलालाई सदर गर्ने पुनरावेदन अदालत दिपायलको फैसला मिलेको नदेखिने।

प्रतिवादीको मृतकको ज्यान लिने पूर्वमनसाय वा रिसइवी रहेको देखिँदैन। मृतक र प्रतिवादी सहोदर दाजुभाइ नाताका भएका र वारदात घटेको भोलिपल्ट पूजाको लागि पहाड जानुपर्ने भएकोले काठको खम्बा अत्तरिया पुर्‍याउने कुराको सम्बन्धमा

मृतक र प्रतिवादीको बिचमा विवाद उत्पन्न भएको देखिन्छ । मृतकले अत्यधिक रक्सी सेवन गरी प्रतिवादीसँग विवाद गरेको तथा अर्का भाइ पदमराज भट्टले निजहरूलाई छुट्याई घरतर्फ पठाएकोमा मृतक पुनः प्रतिवादीको घरमा आफैँ आई प्रतिवादीसँग विवाद गरी प्रतिवादीको शरीरमा झुण्डिन आई बायाँ तिघ्रामा दाँतले टोकी अण्डकोष हातले तान्न खोजेको कारण प्रतिवादी आवेशमा आई बाँसको लाठीले प्रहार गरेकोमा सोको चोटबाट मृतकको मृत्यु भएको देखिने । प्रतिवादीको मृतकलाई ज्यान लिने पूर्वमनसाय र तयारी नरहेको, मृतक आफैँ रक्सी सेवन गरी विवाद गर्न प्रतिवादी भएको ठाउँमा आएको, प्रतिवादीले मृतकलाई लुकी चोरीकन हानेको अवस्था नरहेको र मृतकको व्यवहारको कारणले नै प्रतिवादीलाई रिस उठी लाठाले प्रहार गरी मारेको अवस्थाको विद्यमानता देखिँदा प्रतिवादीले अभियोग मागदाबीबमोजिम १३(३) नं. को कसुर गरेको नभई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. विपरीतको कसुर गरेको देखिन्छ । यस अवस्थामा प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिमको कसुरमा सजाय हुनुपर्ने पुनरावेदन जिकिरसँग यो इजलास सहमत हुन नसक्ने ।

अतः माथि विवेचित कारण र आधारमा प्रतिवादीको मृतकको ज्यान लिने पूर्वमनसाय र तयारी नरहेको, मृतक आफैँ रक्सी सेवन गरी झगडा गर्न प्रतिवादीको घरमा गएको कारणले तत्काल उठेको रिस थाम्न नसकी प्रतिवादीले प्रहार गरेको बाँसको लाठीको प्रहारबाट टाउकोमा चोट लागी मृतकको मृत्यु भएको अवस्थासमेतलाई विचार गर्दा प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. को कसुरमा सजाय हुनुपर्नेमा सो नगरी ज्यानसम्बन्धी महलको ५ नं. बमोजिमको कसुर गरेको ठहर्‍याएको सुरु कैलाली जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०६९।३।१४ को फैसला

मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई यी प्रतिवादी रामचन्द्र भट्टलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. को कसुरमा १० वर्ष कैद हुने ।

इजलास अधिकृत: सन्देश श्रेष्ठ
कम्प्युटर : विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७४ फाल्गुण १३ गते रोज १ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-WO-०५३१, उत्प्रेषण / परमादेश, खडेन्द्र राईसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

निवेदकहरू हलेसी महादेवस्थान विकास समितिमा नेपाल सरकार मन्त्रीस्तरको मिति २०७२।११।१४ को निर्णयानुसार अध्यक्ष तथा सदस्य पदमा चार वर्षको लागि मनोनयन तथा नियुक्त भएको तथ्यमा पनि विवाद देखिँदैन । निवेदकहरू नियुक्त भई जिम्मेवारी लिएपश्चात् हलेसी महादेवस्थान विकास समितिमा काम गर्दै आएको देखिन्छ । गठन आदेशबमोजिम ४ वर्ष पदावधि कितान गरी निर्णय भई सोहीबमोजिम काम गरिरहेका निवेदकहरूलाई नेपाल सरकार (मन्त्रीस्तर) को मिति २०७३।८।१६ को निर्णयानुसार महादेवस्थान विकास समितिमा हेरफेर हुँदा निवेदकहरूलाई उक्त समितिबाट बर्खास्त गरेको देखिन्छ । हेरफेरको नाउँमा निवेदकहरूलाई उक्त विकास समितिबाट हटाउँदा निजहरूलाई हटाउनु पर्नाको कारणसमेत नसोधी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत निवेदकहरूलाई सुनुवाइको मौका नै नदिई कार्यरत रहेको विकास समितिबाट हटाइएको कानूनसम्मत देखिन नआउने ।

निवेदकहरूलाई नियुक्ति दिने कानूनी व्यवस्था, निर्णय तथा पत्राचारमा निवेदकहरूको पदावधि ४ वर्षको हुनेछ भनी कितान गरिएको छ । कानून, निर्णय र पत्राचारमा नै ४ वर्षका लागि भनी नियुक्ति तथा मनोनयन भएको अवस्थामा सो समयावधि

समाप्त नहुँदै हटाइएको कानून र न्यायको दृष्टिले उचित देखिएन । “पदावधि किटान गरी दिइएको मनोनयन र नियुक्तिमा पदावधि नसकिँदै पदबाट हटाउनु गैरकानूनी हुन्छ । सोअनुसार ऐन नियममा भएका अवस्थाहरूमा बाहेक नियमले पदावधि किटिएको व्यक्तिलाई पदबाट हटाई पद रिक्त गराउने कार्यलाई कानूनसङ्गत मान्न सकिने अवस्था नदेखिने भनी ने.का.प.२०५३ अंक ११ नि.नं.६२८१ मा नजिर प्रतिपादन भएको छ । यसरी निवेदकहरूलाई हटाउने निर्णय गैरकानूनी र उक्त सिद्धान्तको विपरीत रहेको देखिने ।

अतः निवेदकहरूलाई हलेसी महादेवस्थान विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३ बमोजिम ४ वर्षको लागि हलेसी महादेवस्थान विकास समितिमा मनोनयन गरिएकोमा पदावधि समाप्त नहुँदै हेरफेर गरी उक्त समितिबाट हटाउने गरी नेपाल सरकार (मन्त्रीस्तरीय) निर्णयबाट मिति २०७३।८।१६ मा भएको निर्णय गैरकानूनी हुँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । अब, निवेदकहरूलाई हलेसी महादेवस्थान विकास समितिमा नेपाल सरकार मन्त्रीस्तरको मिति २०७२।११।१४ को पूर्वनिर्णयानुसार अध्यक्ष तथा सदस्य पदमा चार वर्षको लागि मनोनयन तथा नियुक्त भएकोमा निजहरूलाई पूरा अवधि आफ्नो पदमा रही कामकाज गर्न दिनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : शोभा पाठक

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ आषाढ १७ गते रोज १ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-WO-०२६६, उत्प्रेषण / परमादेश, जगदीशचन्द्र अर्याल वि. नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, सिंहदरबार प्लाजासमेत

निवेदक नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् पदपूर्ति समितिको सदस्यमा २ वर्षका लागि

मनोनयन भएको तथ्यमा विवाद देखिँदैन । नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् ऐन, २०४८ बमोजिम स्थापित भई सम्बन्धित विनियम र प्रचलित कानूनबमोजिम चल्ने एक स्वशासित संस्था हो । निवेदक नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को पदपूर्ति समितिको सदस्य रहेकोमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्ले विशिष्ट वैज्ञानिकसमेतको विज्ञापन गरेको र सो विज्ञापनबमोजिमको कार्य सम्पन्न गर्न पदपूर्ति समितिमा विशिष्ट वैज्ञानिक समावेश गर्नु पर्ने देखिन्छ । उक्त अवस्थामा निवेदकको योग्यता विशिष्ट वैज्ञानिक नरहे नभएकाले पदपूर्ति समितिको सदस्यबाट निजलाई हटाइएको देखिन्छ । निवेदकलाई उक्त पदपूर्ति समितिबाट हटाइए तापनि निज नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को परिषद् सदस्यमा नेपाल सरकारको मिति २०७२।२।१४ को निर्णयअनुसार मनोनयन भई कार्यरत रहेको देखिन्छ । नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्ले कानूनबमोजिम आफ्ना सदस्यहरूलाई सामान्य हेरफेर गर्नु न्याय र कानूनको मान्य सिद्धान्तविपरीत मान्न नमिल्ने । निवेदक नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को पदपूर्ति समितिको सदस्यमा मिति २०७२।२।३१ देखि नियुक्त गरिएकोमा मिति २०७४।२।३१ मा निजको कार्यकाल समाप्त भइसकेकोसमेत देखिने ।

तसर्थ, निवेदक जगदीशचन्द्र अर्याल नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को पदपूर्ति समितिको सदस्य पदमा नेपाल सरकारको मिति २०७२।२।१४ को निर्णयअनुसार नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को मिति २०७२।२।३१ मा बसेको ५१ औं परिषद् बैठकको निर्णयानुसार नियुक्त भई आफ्नो २ वर्षको पदावधि बाँकी छँदै विपक्षी डा. कृष्णप्रसाद पौडेललाई सो पदमा नियुक्त गरिएको नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्को निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिपाउँ भन्ने निवेदन दाबी रहेकोमा मिति २०७४।२।३१ मा निवेदक जगदीशचन्द्र अर्यालको २ वर्षको पदावधि समाप्त

भइसकेको देखिँदा प्रयोजन समाप्त भएको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : शोभा पाठक

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ आषाढ १७ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७४-WO-०३४३, उत्प्रेषण / परमादेश, अर्जुन गिरीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

रिट निवेदकले आफ्नो निवेदन पत्रमा विद्युत्बाट चल्ने सवारी साधन र ग्याँसबाट चल्ने सवारी साधनलाई फरक फरक अवधि लागू हुने गरी राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएकोमा असमानता भयो भनी रिट निवेदन दिएको देखिन्छ । यातायात सञ्चालनबाट वातावरणमा पर्ने नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्दै जाने सरकारको नीतिअनुसार वातावरणमैत्री सवारी तथा यातायात नीति, २०७१ जारी भएको र सो नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनसमेतलाई ध्यानमा राखी नेपाल सरकारले मिति २०७१।१।१८ मा भाडाका सार्वजनिक सवारी साधनहरूको आयु अधिकतम २० वर्ष कायम गर्ने गरी राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएकोमा पुनः मिति २०७४।५।२८ मा वातावरणमैत्री विद्युतीय तीन पाङ्ग्रे सवारी साधनहरू (सफा टेम्पो) को हकमा ३० वर्ष आयु कायम गर्ने गरी नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएको देखिन्छ । यसप्रकार विद्युतीय तीन पाङ्ग्रे सवारी साधनहरू (सफा टेम्पो) र अन्य (ग्याँसबाट चल्ने) तीन पाङ्ग्रे भाडाका सवारी साधनको आयुको सम्बन्धमा फरक फरक अवधि लागू हुने गरी नेपाल सरकारले नीतिगत व्यवस्था गरी राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरेकोमा

सो सूचनाले गरेको व्यवस्था संविधानमा उल्लिखित समानताको हकको विरुद्धमा रहेको भन्ने रिट निवेदन दाबी रहेकोमा यी दुवै फरक फरक प्रकृतिका सवारी साधनबाट एकै स्तरको प्रदूषण निष्काशन हुने हो भनी रिट निवेदकले कुनै पनि आधिकारिक तथ्य प्रस्तुत गर्न सकेको नदेखिने ।

फरक फरक मात्रामा प्रदूषण उत्पन्न गर्ने फरक फरक प्रकृतिका भाडाका सवारी साधनलाई विस्थापित गर्ने सम्बन्धमा फरक फरक मापदण्ड र अवधि लागू हुने गरी निर्णय गर्नु समानताको सिद्धान्त प्रतिकूल हुने भनी मान्न मिल्ने नदेखिने ।

टेम्पो सञ्चालनको लागि प्रयोग हुने उर्जा (Energy) फरक फरक रहेकोले फरक फरक उर्जा (Energy) प्रयोग हुने सवारी साधनबाट उत्पन्न हुने प्रदूषणको रूप र मात्रासमेत फरक फरक नै रहने हुन्छ, अर्थात् विद्युतीय माध्यमबाट भन्दा ग्याँसको माध्यमबाट चल्ने यातायातका साधनबाट गम्भीर प्रकृतिको ग्याँसको सिर्जना भई वातावरणलाई प्रदूषित गरी जनसाधारणको स्वास्थ्यमा समेत बढी खतरा पुऱ्याउने एवं सवारी साधनको प्रयोगको समयको वृद्धिसँगै त्यसबाट उत्पन्न हुने प्रदूषणको मात्रामा समेत बढोत्तरी हुने स्थितिमा असमान असर दिने प्रकृतिका सवारी साधनहरूबिच एउटै अवधि वा मापदण्ड लागू हुनुपर्छ भन्ने निवेदकहरूको निवेदन दाबी समानताको सिद्धान्तअनुकूल नहुने हुँदा राजपत्रको उक्त सूचना समानताको हक विरुद्ध भएको भन्न मिल्ने देखिन नआउने ।

कानूनबमोजिमको प्रक्रियामार्फत अनुमति लिई सञ्चालन गरी आएको सार्वजनिक यातायातको प्रयोगमा जनताको स्वास्थ्य र खतरालाई ध्यानमा राखी मापदण्ड तोकेको अर्थ रोजगारमा नियन्त्रण गरी पेसा रोजगारको हक हनन गर्न खोजेको भनी अर्थ गर्न मिल्दैन । नेपालको संविधानको धारा १७(१) च मा भएको व्यवस्था निरपेक्ष रूपमा लागू हुने

व्यवस्था नभएको र उक्त संविधानको धारा १७(२) को प्रतिबन्धात्मक खण्ड (६) ले धारा १७(१) च को व्यवस्थामा कानूनबमोजिम कुनै सर्त वा योग्यता तोक्न सक्ने देखिँदा यस्तो अवस्थामा पेसा व्यवसाय गर्ने हकको उल्लङ्घन भयो भन्ने रिट निवेदकको निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन । सर्वसाधारण जनताको सार्वजनिक स्वास्थ्य र हितमा पर्न सक्ने प्रतिकूल असरलाई न्यूनीकरण गर्न पेसा व्यावसायको हकमा रोक लगाउने गरी कुनै सर्त तोक्न सक्ने व्यवस्था सोही धाराको प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको खण्ड (६) मा उल्लेख भएको देखिनुका साथै संविधानको धारा ३० ले स्वच्छ वातावरणको हकको व्यवस्था गरी प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चिता गरेको अवस्थामा वातावरणलाई स्वच्छ र स्वस्थ राख्न आवश्यक कानूनसम्मत उपाय अवलम्बन गर्नु तथा सोको लागि वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने वा जनसाधारणको स्वास्थ्य र जीवनमा नै खतरा उत्पन्न गराउन सक्ने कार्यमा रोक लगाउनुलाई अन्यथा भन्न मिल्ने नदेखिने ।

सम्मानपूर्वक गुणस्तरीय जीवनयापन गरी बाँच्नका लागि अर्थोपार्जन गर्ने माध्यम र स्तरीय वातावरण दुवैको उत्तिकै महत्त्वपूर्ण स्थान रहन्छ । स्तरीय वातावरणको उपलब्धता नभएको अवस्थामा त्यहाँ बसोवास गरी निवेदकले निजलाई प्राप्त भएको पेसा तथा रोजगारीको हकको उपभोगसमेत प्रभावकारी रूपमा गर्न सक्ने अवस्था रहँदैन । राजपत्रमा मिति २०७१।१।१८ मा प्रकाशित सूचनामा सार्वजनिक सवारी साधनहरूको आयु अधिकतम् २० वर्ष तोक्ने भन्ने उल्लेख भएकोले २० वर्ष पुराना सवारी साधन मात्र व्यवस्थापन गर्न खोजेकाले सरकारले निवेदकहरूको पेसा रोजगारमा रोक लगाउन खोजेको नभई २० वर्ष पुराना सवारी साधनबाट सर्वसाधारण नागरिकको सुरक्षा र हितमा तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल असरलाई कम गर्न खोजेको देखिन्छ ।

तसर्थ सर्वसाधारण तथा यात्रीहरूको सुरक्षा, स्वास्थ्य तथा वातावरणलाई ध्यानमा राखेर गरेको उक्त निर्णय एवं राजपत्रमा प्रकाशित मिति २०७१।१।१८ को सूचनालाई अन्यथा भनी कार्यान्वयनमा रोक लगाउन मनासिब देखिन नआउने ।

प्रस्तुत रिट निवेदनको सन्दर्भमा विचार गर्दा यातायात क्षेत्रमा नागरिकहरूलाई सरल पहुँच र सुविधा पुऱ्याउने र विकास निर्माण गर्ने दायित्व राज्यको भए तापनि यातायातमा सर्वसाधारणलाई पहुँच दिने नाउँमा हुने कुनै पनी कार्यले वातावरण, जनस्वास्थ्य र जीवनको सुरक्षामा नै प्रतिकूल असर पार्न सक्ने अवस्थामा त्यस्ता कार्यलाई रोक नलगाउने हो भने सरकारले नागरिक र कानून प्रतिको आफ्नो दायित्व औचित्यपूर्ण र प्रभावकारी रूपमा पूरा गर्न सक्दैन र यस्तो अवस्था दिगो विकासको सिद्धान्तसमेतको विपरीत हुन जाने ।

नेपालको संविधानको धारा ५१ को खण्ड (छ) को (८) ले वातावरण प्रदूषण गर्नेले सोबापत दायित्व बेहोर्नु पर्ने (Principle of Polluter Pay), वातावरण संरक्षणमा पूर्वसावधानी (Principle of Precaution), तथा पर्यावरणीय दिगो विकासका सिद्धान्त (Principle of Sustainable Development) समेतलाई राज्यका नीतिगत सिद्धान्तका रूपमा अँगालेको देखिन्छ । त्यसैगरी सोही धाराको खण्ड (ज) को (१४) ले वातावरणअनुकूल प्रविधिलाई प्राथमिकता दिँदै सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन गरी यातायात क्षेत्रलाई सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउने राज्यको दायित्वलाई स्वीकारेको अवस्था छ, संविधानमा उल्लिखित राज्यका यस्ता नीतिगत व्यवस्थासमेतका आधारमा जनसाधारणको जीवन र स्वास्थ्य नै जोखिममा पर्न सक्ने खतरालाई न्यूनीकरण गर्न आवश्यक कानूनी उपाय अवलम्बन गर्ने तथा त्यस्ता सवारी साधनलाई नियमन गर्नका लागि मापदण्ड तोक्ने र आवश्यक परेमा रोक नै

लगाउनेसमेतका अधिकार सरकारमा निहित रहेको हुँदैन भन्न मनासिब देखिन नआउने।

सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा २३ मा कुनै सवारी चलाउन सकिने वा नसकिने सम्बन्धमा तथा सवारीबाट हुन सक्ने प्रदूषणको सम्बन्धमा सरकारले आवश्यक मापदण्ड निर्धारण गरी तोक्न सक्ने भन्ने व्यवस्था उल्लेख भएको देखिन्छ भने वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ को दफा ७ मा प्रदूषणको रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न सम्बन्धित निकायले आवश्यक सर्तहरू वा वातावरणमा उल्लेखनीय र प्रतिकूल प्रभाव पार्ने वा पारेको देखिएमा त्यस्तो प्रतिकूल प्रभाव पार्ने कार्य गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्ने भन्ने व्यवस्था उल्लेख भएको देखिन्छ। यसप्रकार सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ तथा वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ मा भएका उल्लिखित व्यवस्थासमेतलाई विचार गर्दा २० वर्ष पुराना भएका सार्वजनिक सवारी साधन व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयले मिति २०७१।११।१८ मा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरेको सूचना तथा सो सूचनाको आधारमा यातायात व्यवस्था कार्यालयले मिति २०७४।७।३० मा प्रकाशित गरेको सूचनालाई गैरकानूनी सूचना मान्न मिल्ने देखिन नआउने।

सरकारको प्राथमिक कर्तव्य आफ्ना नागरिकको जीवनको हक र हितको सम्बर्द्धन गर्नु नै हो। यो दायित्व पूरा गर्न राज्यले नागरिकका लागि स्वस्थ वातावरण उपलब्ध गराउनु पर्दछ, साथै आफ्नो संवैधानिक र कानूनी व्यवस्थाको सीमा र परिधिभित्र रही आवश्यक निर्णय गर्नु, गराउनु एवं गरिएका निर्णयको कार्यान्वयन गर्नु, गराउनुसमेत राज्यको दायित्वभित्रै पर्दछ। आफ्नो यो दायित्व निर्वाह गर्न सरकार सक्षम रहेको हुन्छ। यस सन्दर्भमा सार्वजनिक स्वास्थ्य भनेको व्यक्तिको मौलिक हकको विषय हुनुका साथै सोको संरक्षण गर्नु राज्यको दायित्व हो भनी यस

अदालतबाट (ने.का.प. २०६६ अंक ९, नि.नं.८२१७) निवेदक होमलाल श्रेष्ठ वि. अन्तरिम व्यवस्थापिका संसद्समेत भएको उत्प्रेषणको निवेदनमा सिद्धान्त प्रतिपादन भएको छ। एउटा लोकतान्त्रिक राज्य व्यवस्थामा सरकारको लागि आफ्ना नागरिकको सुरक्षा र स्वास्थ्यको संवर्द्धनभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा अर्को हुन सक्दैन। यही अहम् पक्षलाई ध्यानमा राखेर संविधानले समेत सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हक तथा स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकलाई मौलिक हकको रूपमा मान्यता दिएको छ। बाँच्न पाउने हक (Right to life) र सम्मानपूर्वक जीउन पाउने हकअन्तर्गत सामाजिक, शारीरिक र मानसिक रूपले स्वास्थ्य रहन पाउने र स्वस्थ वातावरणमा काम गर्न पाउने तथा प्रदूषणरहित वायुमा श्वास फेर्न पाउने जस्ता अधिकार पर्ने भनी अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद् सचिवालयसमेत भएको परमदेशको रिट निवेदनमा व्याख्या भई ने.का.प. २०६५, नि.नं. ७९५४ मा सिद्धान्तसमेत प्रतिपादित भइसकेको छ। यस परिप्रेक्ष्यमा सार्वजनिक सरोकारसँग सम्बन्ध राख्ने कुनै पनि विषयमा राज्यले कुनै पनि निर्णय गर्दा र कार्यान्वयन गर्दा गराउँदा नागरिकको स्वास्थ्य र सुरक्षालाई आफ्नो दायित्व सम्झी निर्णय गर्नु र कार्यान्वयन गर्नु गराउनु पर्दछ। सरकारले वा सरकारको तर्फबाट गरिने त्यस्ता निर्णयहरू एवं ती निर्णय कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित कार्यहरू निश्चय नै नागरिकका स्वाभाविक इच्छाका बिम्ब बन्दछन् र तिनले नागरिकको वैध अपेक्षालाई नै संरक्षण गर्ने गर्दछन्। यस सिलसिलामा वातावरण संरक्षणमा अदालतको पनि अभिभावकीय भूमिका हुने भनी अधिवक्ता रामकुमार आचार्य विरुद्ध नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद् सचिवालयसमेत भएको उत्प्रेषण परमादेशको रिट निवेदनमा व्याख्या भई ने.का.प. २०७०, नि.नं. ८९४२ मा सिद्धान्त प्रतिपादनसमेत भइसकेको पृष्ठभूमिमा नागरिकको स्वास्थ्य र

सुरक्षालाई संवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले सरकारका तर्फबाट वातावरणीय स्वस्थता र संरक्षणका लागि गरिने त्यस प्रकृतिका निर्णयलाई कम महत्त्वपूर्ण मान्न र त्यस्ता निर्णय बदर गर्न मिल्ने नदेखिने।

यसप्रकार विभिन्न प्रकरणहरूमा गरिएको व्याख्या एवं विवेचनासमेतको आधारमा प्रस्तुत रिट निवेदनमामिति २०७१।११।१८, मिति २०७४।५।२८ मा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना तथा ती सूचनाका आधारमा यातायात व्यवस्था कार्यालयले प्रकाशन गरेको २०७४।७।३० को सूचनासमेतका काम कारबाही संविधानले नागरिकका लागि प्रत्याभूत गरेका मौलिक हक कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नै भई गैरकानूनी भएको नदेखिनुका साथै ती सूचना र काम कारबाहीबाट रिट निवेदकहरूको संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात परेको अवस्थासमेत देखिन नआएबाट प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकको मागबमोजिम आदेश जारी गरिरहनु पर्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिन आएन। तसर्थ प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत : उद्धवप्रसाद गजुरेल

इति संवत् २०७५ साल माघ ३ गते रोज ५ शुभम्।

- यसै लगाउको ०७४-WO-०५०३, उत्प्रेषण / परमादेश, सुरेन्द्र श्रेष्ठसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७२-CI-१०९४, उत्प्रेषण, **दिलबहादुर श्रेष्ठ वि.** जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धादिङसमेत

निवेदक दिलबहादुर श्रेष्ठलाई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट विदेशी मुद्रा अपचलन मुद्दामा कसुरदार ठहर्‍याई मिति २०५८।९।२ मा फैसला भएकोमा १४ वर्षपछि मात्र प्रस्तुत निवेदन परेको देखियो। सो मुद्दामा प्रतिवादी रहेका यी निवेदकको

वतन जिल्ला धादिङ धुवाकोट गा.वि.स. वडा नं. ५ घर भई हाल काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १४ कलंकी बस्ने भनी उल्लेख भएको देखिन्छ। सोहीअनुसार निवेदकको नाममा निज हाल बसोवास गरिरहेको भनिएको काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १४ को वतनमा म्याद जारी भई खोजतलास गर्दा घर डेरा फेला नपरेको स्थानीय २ व्यक्ति रोहवरमा राखी बिजुलीको पोलमा म्याद टाँस भई तामेल भएको देखिने।

मुलुकी ऐन, अ.बं. २०८ नं. मा समाह्वान इतलायनामा तामेल गर्दा यसै महलको ११० नं. बमोजिम रीत नपुर्‍याई तामेल गरेकोले थाहा पाउन नसकी प्रतिवादी दिन नपाई म्याद गुज्रेको भन्ने उजुरीसाथ फैसला भएको छ महिनाभित्रमा थाहा पाएको ३५ दिनभित्र प्रतिवादी लेखी दिन ल्याए भने पहिले मिसिल सामेल रहेको तामेली समाह्वान हेरी रीतपूर्वक तामेल भएको देखिन आएन भने सोहीबमोजिमको पर्चा लेखी प्रतिवादी दर्ता गरी ऐनबमोजिम बुझ्नु पर्ने प्रमाण बुझी मुद्दा फैसला गर्नुपर्छ। रीत पुगी तामेल भएको देखिएमा सोही बेहोरा खोली उजुर लाग्न सक्दैन भनी दरपिठ गरी फिर्ता दिनुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्थाले रीत नपुगी तामेल भएको म्यादको कारण प्रतिवाद गर्न नपाउनेले उजुरी दिन पाउने देखिन्छ। निवेदकले उक्त कानूनी व्यवस्थाको अवलम्बनसमेत गरेको देखिँदैन। प्रतिवादी तत्काल फरार अवस्थामा रहेको देखियो। सुरु अदालतबाट निवेदकको हकमा फैसला भएको लामो समयपश्चात् फैसला कार्यान्वयनका क्रममा पक्राउ परेपछि मात्र असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गतको उपचारको माग गरेको पाइयो। असाधारण अधिकार क्षेत्र आकर्षित हुनको लागि कानूनमा अन्य वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था नभएको वा भए पनि प्रभावकारी हुन नसक्ने अवस्था विद्यमान हुनुपर्ने सिद्धान्त रहेको छ। प्रस्तुत मुद्दामा निवेदकले अन्य वैकल्पिक उपचार

अवलम्बन गर्न नसकेको युक्तियुक्त आधारसमेत दिनसकेको पाइएन । निजको नाममा अदालतबाट जारी भएको म्याद रीत नपुगेको भन्ने अवस्थासमेत देखिएको छैन । यस अवस्थामा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७२।४।२७ को आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।
इजलास अधिकृत: महेश खानाल, कुवेर पाण्डे
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा
इति संवत् २०७५ साल माघ २७ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधानमल्ल, ०७२-CI-०७५९, उत्प्रेषण, नारायणदत्त जोशीसमेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बैतडीसमेत निवेदकले विवादित घर आफ्नो सा.कि. नं. ४७१ हालको कि.नं. ४८८ को जग्गामा नै रहेको भनी तथ्यपरक सबुद प्रमाणबाट पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन । सुरु अदालतबाट भई आएको स्थलगत नक्सा मुचुल्कासमेतबाट उक्त घर कि.नं. ७१ को सार्वजनिक जग्गामा रहेको देखिन आएकोले विपक्षीहरूले निवेदकको दाबीअनुसार अनधिकृत रूपमा घर हटाएको भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन । अदालतबाट भएको नक्सा मुचुल्काबाट निवेदकको घर सार्वजनिक जग्गामा बनेको देखिएको र उक्त जग्गा आफ्नो हकको हो भन्ने स्वेस्ता प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा पक्की घर निर्माण भएको भन्ने आधारमा मात्र निवेदकको हक कायम हुने भनी अर्थ गर्न मिल्ने देखिएन । रिट निवेदनबाट निवेदन दाबीको जग्गामा निवेदकको हक लाग्ने हो होइन भन्ने प्रमाण बुझी निर्णय गरिने विषय होइन । रिट आदेश जारी हुनको लागि निर्विवाद प्रमाण देखाउन सक्नु पर्दछ । त्यस्तो निर्विवाद प्रमाण निवेदकबाट पेस हुन नसकेको अवस्थामा निवेदन दाबीबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था देखिन आएन । साथै यस अदालतबाट मिति ०७४।९।९ मा प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश गर्दा

ग्रहण गरिएका आधारसँग समेत सहमत हुन नसकिने ।

अतः मिसिल संलग्न आधार, प्रमाण एवं कानूनी व्यवस्थासमेतको आधारमा निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषण परमादेशको आदेश जारी हुने अवस्था नदेखिँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याएको सुरु पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगरको मिति २०७१।१२।११ को आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।
इजलास अधिकृत : तारादत्त बडु, महेश खानाल
कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा
इति संवत् २०७५ साल माघ २७ गते रोज १ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७०-CI-००३४, सार्वजनिक बाटो इनार खिचोला, कामेश्वर पाण्डेयसमेत वि. रधुविर पाण्डेय

पुर्वजले खनाउनु भएको इनार र इनारले चर्चेको जग्गा हाम्रो अंश भागभित्र पर्ने जग्गा हो भनी प्रतिवादीहरूले जिकिर लिएको देखिए तापनि प्रतिउत्तरमा उल्लिखित मिति २०१६।१०।१७ को पारित अंशबन्डाको लिखतमा उक्त इनार उल्लेख भएको देखिन आएको छैन । सुरु जिल्ला अदालतबाट भइआएको नक्सा मुचुल्काबाट न.नं. ४ मा इनार अवस्थित रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी मिसिल संलग्न मिति २०२८।५।८ मा तत्कालीन प्रमुख जिल्ला अधिकारीको कार्यालय, महोत्तरी, जलेश्वरमा भएको कागजबाट समेत उक्त स्थानमा साबिकदेखि नै सार्वजनिक इनार रहेको र सो इनारको चारैतिर बाटो रहेको भन्ने तथ्य स्थापित हुन आएको छ । उक्त इनार यी प्रतिवादी कामेश्वर पाण्डेयसमेतको एकलौटी हकभोगको हो भन्न सकिने कागज प्रमाण प्रतिवादीहरूबाट पेस हुन सकेको छैन । यस स्थितिमा उक्त इनार तथा सोले चर्चेको जग्गालाई प्रतिवादीहरूको एकलौटी हकभोगको हो भन्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

तसर्थ, वादी दाबी नपुग्ने ठहर्‍याएको सुरु

फैसला उल्टी गरी न.नं. ४ को इनार रहेको जग्गा, सो इनारभन्दा दक्षिणमा इनार आकारकै गोलाइबाट जम्मा ३ फिट ९ इन्च जग्गा सार्वजनिक हुने र प्रतिवादीको हवेली मकानदेखि उत्तर र इनारदेखि दक्षिणको पूरै जग्गा सार्वजनिक हुनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिर भने पुग्न नसक्ने ठहराएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६९।३।२४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : महेश खनाल

कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७५ साल पौष १३ गते रोज ६ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०६९-CI-१२१३, लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम, संजयकुमार साह वि. निलमकुमारी यादवसमेत

पुनरावेदन गर्ने प्रतिवादी संजयकुमार साहले प्रतिउत्तरमा र पुनरावेदन पत्रमा समेत वादीहरूको घरको मुख्य व्यक्ति नारायणप्रसादका पिता धुनिलाल हुन् । निज धुनिलाल र नारायणप्रसादको भाइ सूर्यनारायणसमेत वादीहरूकै सगोलको अंशियार हुन् भनी जिकिर लिएको देखिए तापनि निजहरू दुवै जनालाई सुरु अदालतबाट मुलुकी ऐन, अ.बं. १३९ नं.बमोजिम झिकाई बुझ्दा निजहरूले आफूहरू नारायणप्रसाद यादवसँग २०३५ सालअघि नै छुट्टी भिन्न भएकोले विवादित जग्गामा आफूहरूको अंश हक नलाग्ने भनी बयान गरेको देखियो । विवादित राजीनामाको लिखतमा निजहरू साक्षी बसेको अवस्था पनि देखिँदैन । निजहरूकै सहमतिमा उक्त जग्गा बिक्री गरिएको हो भन्ने कुनै प्रमाणसमेत प्रतिवादीले पेस गर्न सकेको देखिँदैन । यसरी धुनिलाल र सूर्यनारायण स्वयं अदालतमा आई वादीहरूसँग सगोलमा नरहेको भनी स्पष्टसँग खुलाइदिएको अवस्थामा विवादित जग्गा खरिद गर्ने प्रतिवादी संजयकुमार साहको जिकिरको

आधारमा मात्र निजहरूलाई समेत एकासगोलको भनी मान्न सकिने अवस्था देखिन आएन । यसरी विवादित जग्गामा सरोकारै नरहेका व्यक्तिको हकमा लिखत सदर हुनुपर्छ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवेचित आधार कारणबाट दाबीको कि.नं.४६ को १-१-७^१ जग्गामध्ये ६ भागको ५ भाग वादीहरू नारायणप्रसाद, निलमकुमारी, दीपककुमार, राजेशकुमार र रौकीकुमारको भागजतिको लिखत र दर्ता नरमगरम मिलाई बदर हुने, सो बदर भएको भागजति निज वादीहरूका नाउँमा दर्तासमेत हुने ठहर्‍याएको हदसम्मको सुरु फैसला सदर हुने र मुलुकी ऐन अंशबन्डाको १९(१) नं.बमोजिम २१ वर्ष नपुगेका नाबालक प्रत्यर्थीमध्येका अंशुकुमार यादव र सुनामीकुमारी यादवको हकमा समेत लिखत बदर हुने ठहरेको हदसम्म सुरु फैसला केही उल्टी गरी ६ भागको १ भाग भुपेन्द्रकुमारको हिस्सामा पर्ने जग्गामध्ये ५ भाग लगाई सोको १ भाग प्रमिलादेवी यादवको भाग मात्र दर्ता बदर गरी दर्ता कायम गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६९।४।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: महेश खनाल

कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७५ साल पौष १३ गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७२-CR-०९७२, किर्ते ठगी, नेपाल सरकार वि. भिमबहादुर दनुवार

प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यगत अवस्था हेर्दा मेरी भाइ बुहारी अन्जली श्रेष्ठ हाल अमेरिकामा बस्दै आएकी र निजको नाममा रहेको का.म.न.पा. वडा

नं.३५ कोटेश्वरको १४ आना जग्गा प्रतिवादीहरू विष्णुमाया श्रेष्ठ, इन्द्रमाया श्रेष्ठ र भिमबहादुर दनुवारसमेत मिली निज इन्द्रमाया श्रेष्ठलाई अन्जली बनाई सोहीअनुसारको कित्ते नागरिकता तयार गरी उक्त मेरी भाइ बुहारीको जग्गा हाल साबिकसमेत गराई लोकनाथ अधिकारी पक्षलाई बिक्री गर्नको लागि भनी १५ लाख बैनासमेत लिइसकेको भन्ने खुल्न आएको निजहरूलाई आवश्यक कारबाही गरिपाउँ भन्ने विश्वनाथ श्रेष्ठको जाहेरी रहेको देखिन्छ । निज प्रतिवादीहरूले कित्ते ठगी गरेको हुँदा मबाट ठगी गरेको रकम फिर्ता दिलाई कानूनबमोजिम कारबाही गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको लोकनाथ अधिकारीको जाहेरी र निज विष्णुमाया श्रेष्ठले मबाट ३ लाख रकम लिएकीमा सो रकम तोकिएको अवधिमा फिर्ता नगरी ठगी गरी हिँडेकीले निजलाई आवश्यक कारबाही गरी सो ठगी गरेको रकम फिर्ता दिलाई पाउँ भन्ने अजय शाहीसमेतको अलग अलग जाहेरी दरखास्तको आधारमा प्रस्तुत मुद्दा उठान भएको देखिन्छ । यी प्रतिवादी भिमबहादुर दनुवारले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष र अदालतमा बयान गर्दा आरोपित कसुर इन्कार गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीहरू अन्जली भन्ने इन्द्रमाया श्रेष्ठ र विष्णुमाया श्रेष्ठले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा विवादित जग्गाको कारोबार गर्दाका बखत प्रतिवादी भिमबहादुर दनुवार सँगै थिए भनी पोल गरेको भए पनि निज प्रतिवादीहरूले विवादित जग्गा खरिद बिक्री गर्न नक्कली जग्गाधनी खडा गरिएको कुरा यी प्रतिवादी भिमबहादुरलाई जानकारी रहेको र सो जानकारी हुँदाहुँदै पनि नामसारी गर्ने गराउने कार्यमा यी प्रतिवादीको संलग्नता थियो भन्ने तथ्य उल्लेख गर्न सकेको वा वादी नेपाल सरकारले पुष्टि गर्न सकेको पाइँदैन । सहप्रतिवादीहरूको पोल तथ्यमा आधारित हुनु पर्ने र त्यस्ता भनाइलाई शंकारहित एवं अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि गराउनु पर्ने दायित्व अभियोजन पक्षको हुनेमा कुनै द्विविधा हुन सक्दैन ।

परन्तु प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीउपरको अभियोग दाबीलाई प्रत्यक्ष प्रमाणबाट पुष्टि गराउन नसकेको अवस्थामा केवल सहअभियुक्तको पोलकै आधारमा कसुरदार ठहर गर्न न्यायसङ्गत नहुने ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ बमोजिम वादी नेपाल सरकारले अभियोग दाबीबमोजिम प्रतिवादी भीमबहादुर दनुवारको नक्कली जग्गाधनी खडा गरी जग्गा बिक्री गर्ने कार्यमा यी प्रतिवादीको संलग्नता रहेको तथ्य शंकारहित तवरबाट पुष्टि गर्ने सकेको मिसिल प्रमाणबाट देखिँदैन । चिनजानको मानिसले जग्गा बिक्री गर्ने कार्यमा सहयोग मागेकोमा प्रतिवादी विष्णुमायाले जग्गा बैनाबद्धा गर्ने कार्य हुँदा यी प्रतिवादी भिमबहादुर पनि थिए भनी उल्लेख गरेको मात्र कारणबाट यी प्रतिवादी नक्कली जग्गाधनी खडा गर्ने र जग्गा बिक्री गर्ने गराउने कार्यमा प्रत्यक्ष संलग्न रहेको भनी अर्थ गर्न मिल्ने देखिन आएन । कित्ते नागरिकता बनाउँदा अन्य प्रतिवादीहरूसँग भिमबहादुर दनुवार सम्पर्कमा रही कसुरजन्य कार्यमा संलग्न रहेको वा जग्गाको हाल साबिक गर्दा प्रतिवादी भिमबहादुर संलग्न रहेको, सम्पर्कमा रहेको, कुनै प्रकारले षड्यन्त्रमा पसेको कुरा वस्तुनिष्ठ रूपमा प्रमाणित भएको नपाइने ।

वस्तुतः प्रस्तुत मुद्दाको सन्दर्भमा हेर्दा अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर गर्ने कार्यमा यी प्रत्यर्थी प्रतिवादी भिमबहादुर दनुवारको प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको देखिँदैन । यी प्रतिवादी अप्रत्यक्ष रूपमा समेत कसुर गर्नमा संलग्न रहेको भन्ने पुष्टि नभएको अवस्थामा यी प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने ठहर गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला अन्यथा देखिन आएन । यस्तो अवस्थामा यी प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी भएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त फैसला बदर गरी अभियोग माग दाबीबमोजिम प्रतिवादी

भिमबहादुर दनुवारलाई समेत सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर तथा विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताको बहस बुँदासँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणबाट प्रतिवादी भिमबहादुर दनुवारको हकमा अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर गरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहर्नाई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७१।८।८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : कुमार मास्के

कम्प्युटर : अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७६ साल असार ११ गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७५-WO-०२१५, उत्प्रेषण, मदनकुमार राईसमेत वि. शिक्षक सेवा आयोग, सानोठिमीसमेत

शिक्षा ऐन (आठौं संशोधन), २०२८ को दफा ११ (च) को कानूनी व्यवस्थाबमोजिम रिक्त हुन आएको कुल दरबन्दीमा ऐनले तोकेको अवधिभित्र अस्थायी रूपमा कार्यरत शिक्षकहरूबाट प्रतिस्पर्धा गराई स्थायी शिक्षक पदपूर्ति गर्नुपर्ने देखिन्छ । शिक्षक सेवा आयोगले प्रकाशित गरेको विज्ञापनमा स्थायी दरबन्दीमा कार्यरत अस्थायी शिक्षकहरूमध्ये निजहरूले चाहेमा विज्ञापनमा समावेश भई जाँच दिने वा स्वेच्छिक अवकाश लिन सक्ने देखिन्छ । उक्त विज्ञापन नं. ३०३/०७३ का लागी मिति २०७३।१२।१८ मा माध्यमिक विद्यालयको स्थायी शिक्षक पदमा दरखास्त आह्वान गरी मिति २०७५।३।२९ मा परीक्षा सम्पन्न गरेको देखिन्छ । दरखास्त आह्वान भई दरखास्त फाराम बुझाइसकेपछि निवेदकहरूले सो परीक्षा मितिअगावै मिति २०७४।३।२८ मा निम्न माध्यमिक विद्यालयको शिक्षक पदमा स्थायी नियुक्ति

लिएको देखिन्छ । विज्ञापन मितिभन्दा करिब चार महिनापछि निजहरूले विज्ञापन भएको भन्ने आधारमा निवेदकहरूको माध्यमिक शिक्षक पदमा दिएको परीक्षा रद्द गरिएको देखिन आउने ।

निवेदकहरूले पेस गरेको दरखास्त स्वीकृत गरी प्रवेशपत्रसमेत जारी भएपछि उक्त विज्ञापित पदको निवेदकहरूले परीक्षासमेत दिइसकेको देखिन्छ । यसरी दरखास्त स्वीकार गरी प्रवेशपत्र पाइसकेपछि उक्त परीक्षा उत्तीर्ण गरी सरकारी सेवामा प्रवेश गर्नु भन्ने वैधानिक अपेक्षा (Legitimate Expectation) निवेदकहरूमा जागृत भएको हुन्छ । उक्त अपेक्षाअनुरूप श्रम सीप लगाई लिखित परीक्षा दिइसकेको अवस्थामा सो विज्ञापनभन्दा तल्लो तहको विज्ञापनमा लिएको परीक्षामा उत्तीर्ण भएको भन्ने आधारमा निवेदकहरूको सम्पूर्ण परीक्षा नै रद्द गर्ने गरी शिक्षक सेवा आयोगको निर्णय उक्त वैधानिक अपेक्षाको सिद्धान्तसमेतको प्रतिकूल रहेको देखिन आउने ।

विधिको शासन (Rule of Law) मा कुनै पनि कार्य संविधान तथा कानूनले निर्देशन गरेअनुरूप वा कानूनबमोजिम मात्र हुन्छ । कुनै पनि सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति वा निकायले संविधान, ऐन, नियमले तोकेबमोजिमको कर्तव्य र जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ । कानूनले प्रदान गरेको सुविधा उपभोग गर्नबाट वञ्चित भएको खण्डमा सोको कानूनी उपचारको खोजी गर्नु स्वाभाविक हुन्छ । यी निवेदकहरू विधिसम्मत रूपमा शिक्षक सेवा आयोगले सञ्चालन गरेको परीक्षामा सहभागी भई परीक्षा दिएकोमा परीक्षा रद्द गरिएको कार्यलाई विधिसम्मत कार्य मान्न नमिल्ने ।

शिक्षक सेवा आयोग सानोठिमी भक्तपुरबाट मिति २०७३।१२।१९ मा प्रकाशित विज्ञापनमा पुनः दरखास्त आह्वानसम्बन्धी सूचनामा माध्यमिक तहको लागि विज्ञापन नं.३०३ मा संवत् २०६१।४।२२ गतेदेखि २०७२।६।२ सम्म रिक्त भई पदपूर्ति हुन नसकेको पदमा त्यस्तो दरबन्दी वा सो दरबन्दीको

लियन / अस्थायी / करार / सद्दा शिक्षकको पदमा नियुक्ति भई सोही अवधिसम्म अविच्छिन्न रूपमा अस्थायी कार्यरत रहेको हुनुपर्ने भनी उम्मेदवारको वाञ्छनीय योग्यता निर्धारण गरेकोमा निवेदकहरूको सो योग्यता पुगेको भन्ने निवेदन जिकिर रहेको छ । उक्त अवधिभित्र यी निवेदकहरूले कुनै पदमा स्थायी नियुक्ति लिएको भन्ने देखिएन । विपक्षी शिक्षक सेवा आयोगले निवेदकहरूको लिखित परीक्षा रद्द गर्ने गरेको मिति २०७५।४।१६ मा भएको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ।

अब, लिखित परीक्षाको नतिजा प्रकाशित भएका उम्मेदवारहरूको अन्तर्वार्ता र निवेदकहरूको उत्तरपुस्तिका परीक्षणपश्चात् प्राप्त हुने नतिजाबमोजिम अन्तर्वार्तामा सामिल हुने परीक्षार्थीहरूसमेतको अन्तर्वार्ताको कार्य एकै पटक गर्नु उपयुक्त देखिएकोले सोअनुसार गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा यो परमादेश जारी जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : जगतबहादुर पौडेल

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७५ साल माघ ८ गते रोज ३ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७१-CI-०२७६, कित्ताकाट एकीकृत तथा क्षेत्रफल संशोधन टिप्पणी र आदेश बदरसमेत, **सुधाकुमारी अग्रवाल वि. इनरजित बैठा**

सुरु जिल्ला अदालतमा वादीको फिराद परेपछि कानूनबमोजिम यी पुनरावेदक प्रतिवादी सुधाकुमारी अग्रवालसमेतका नाउँमा ३० दिने इतलायनामा म्याद जारी भई रीतपूर्वक तामेल भएको र कानूनबमोजिमको म्यादभित्र यी पुनरावेदिका सुधाकुमारी अग्रवालसमेतले प्रतिवाद नगरी सुरु म्यादै गुजारी बसेको भन्ने मिसिलबाट देखिन्छ । सुरु जिल्ला अदालतबाट वादी दाबी नपुग्ने ठहर गरी

भएको फैसलाउपर वादीको पुनरावेदन परी सुनुवाइ गर्दा पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट सुरु फैसला उल्टी हुने ठहर भएकोमा कानूनतः सुरु म्याद गुजारी बसेका पुनरावेदक प्रतिवादीलाई साबिक मुलुकी ऐन, अ.बं.२०८ नं. को कानूनी व्यवस्थाबमोजिम पुनरावेदनको म्याद दिनु नपर्नेमा पुनरावेदनको म्याद दिई सोही आधारमा पुनरावेदन अदालत हेटौंडाको फैसलाउपर यी पुनरावेदक प्रतिवादीले यस अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदन दायर गरेको देखिन्छ । पुनरावेदनको म्याद कानूनद्वारा मात्र सिर्जित हुने विषय हो । प्रस्तुत मुद्दामा यी पुनरावेदक प्रतिवादीसमेतका नाउँमा सुरु जिल्ला अदालतबाट रीतपूर्वक म्याद जारी गरी तामेल भएकोमा पुनरावेदक प्रतिवादीले म्यादभित्र प्रतिवाद नगरी बसेको मिसिलबाट देखिन्छ । कानूनतः सुरु जिल्ला अदालतबाट जारी भएको म्यादभित्र प्रतिवाद नगरी यी प्रतिवादी पुनरावेदकले सुरु म्याद नै गुजारी बसेको अवस्थामा पुनरावेदन तहको अदालतबाट भुलवश पुनरावेदनको म्याद जारी गरेकै भए पनि कानूनी प्रावधानको प्रतिकूल जारी भएको पुनरावेदनको म्यादले पुनरावेदन गर्न सक्ने हकलाई सिर्जित गर्न सक्दैन । पुनरावेदक प्रतिवादीले पुनरावेदन नै गर्न नपाउने अवस्थामा पुनरावेदन गरेको देखिँदा प्रस्तुत पुनरावेदनको औचित्यभित्र प्रवेश गरी इन्साफ गर्नुपर्ने अवस्था रहेन । प्रस्तुत पुनरावेदन पत्र खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : कुमार मास्के

कम्प्युटर : प्रेम थापा मगर

इति संवत् २०७६ साल साउन २९ गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा. न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७०-CR-०४०२, ०७०-CR-०५६८ र ०७४-RC-००१०, कर्तव्य ज्यान, वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. बलिकरण राजभरसमेत र नेपाल सरकार वि. श्रीनेवास पाल

प्रतिवादी श्रीनेवास पालले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) को इँट्टाभट्टामा वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार), मुन्सी भन्ने नरेश हरिजन र आफूसमेत भई इँट्टाभट्टा के कसरी सञ्चालन गर्ने भन्ने सरसल्लाह हुँदाका बखतमा भारतबाट उक्त इँट्टाभट्टामा आएका बलिकरण राजभरले इँट्टाभट्टामा मानव बली दिएमा इँट्टाभट्टा राम्रोसँग सञ्चालन हुन्छ भनी सल्लाह दिएको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । मृतक वर्ष ८ की अवोध बालिकाको घाँटीमा समेत काटिएको भन्ने लास प्रकृति मुचुल्का एवं लास जाँच प्रतिवेदनबाट देखिएको छ । मृतक बालिकालाई कर्तव्य गर्नु पर्ने अन्य कुनै कारण अवस्था रहेको भन्ने देखिन आएको छैन । प्रतिवादीहरूका बिच इँट्टाभट्टा राम्रोसँग सञ्चालन गर्न मानव बली दिनुपर्ने भन्ने सल्लाह भएको र सोही सल्लाह मुताविक मृतक बालिकालाई बली दिएको तथ्य प्रतिवादी श्रीनेवास पालसमेतले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयान एवं परिस्थितिजन्य प्रमाणबाट समर्थित भएको देखिने ।

वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) समेतका सबैजना प्रतिवादीहरूले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा बालिकालाई बली दिइएको इँट्टाभट्टा वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) ले नै सञ्चालन गरेको हो भनी खुलाई दिएको देखिन्छ । प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) ले अदालतमा बयान गर्दा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष आफूले गरेको बयानलाई स्वीकार गरी आफैँले इँट्टाभट्टा सञ्चालन गर्न निर्माण भइरहेको हो भन्ने बेहोरासम्म इन्कार गरेकोमा इँट्टाभट्टा दर्तासम्म अर्कै व्यक्तिको नाममा भएको देखिए पनि यिनै वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) बाट सञ्चालन भएको भन्ने कुरा वारदात भएको राति नै गाउँलेहरू इँट्टाभट्टाभित्र प्रवेश गर्न खोज्दा आफ्नो सम्पत्तिको सुरक्षार्थ यिनै वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) ले कसैलाई पनि इँट्टाभट्टाभित्र प्रवेश गर्न नदिएको भन्ने भनाइबाट समेत पुष्टि भएको छ । अनुसन्धानमा व्यक्त गरेको सबै कुरा निज वीरेन्द्र

जैसवालले (कलवार) भनेअनुसार नै लेखिएको तथ्य स्वीकार गरिरहेको अवस्थामा केवल आफूले इँट्टाभट्टा सञ्चालन गर्न निर्माण गरेको होइन भन्ने एउटा बेहोरालाई मात्र समग्र बयानबाट अलग गरी हेर्न मिल्ने देखिन नआउने ।

प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) ले अदालतमा गरेको बयानमा आफू उक्त इँट्टाभट्टाको मेनेजरको रूपमा काम गरेको र वारदातका दिन केही समय इँट्टाभट्टामा रहे भएको कुरा स्वीकार गरेको देखिन्छ । अनुसन्धानमा बुझिएका कन्हैया हरिजनले अदालतमा बकपत्र गर्दा आफ्नी नातिनी मनिषा हरिजनलाई यिनै प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) समेतले लिएर गएको हुनाले निजले नै मारे होलान् भनी उल्लेख गरेको देखिने ।

मृतक बालिकालाई आफ्नो अविभावकबाट छुटाएर लैजानमा प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) को प्रमुख भूमिका रहेको देखिन्छ । प्रतिवादी सोखा भन्ने श्री नेवास पालसँग इँट्टाभट्टामा मानव बली दिने विषयमा यी प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवालसमेतका बिच सरसल्लाह भएको भन्ने देखिएको छ । इँट्टाभट्टा सञ्चालन गर्न मुख्य भूमिकामा रहेका यी पुनरावेदक प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवालको निर्देशन विना इँट्टाभट्टामा काम गर्ने सोखा भन्ने श्रीनेवास पालले अन्य कर्मचारीको सहयोगमा मात्र बालिकालाई बली दिएको भन्ने कुरा विश्वासलायक देखिन नआउने ।

प्रतिवादी श्रीनेवास पालले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) को इँट्टाभट्टामा वीरेन्द्र जैसवाल, मुन्सी भन्ने नरेश हरिजन र आफूसमेत भई इँट्टाभट्टा के कसरी सञ्चालन गर्ने भन्ने सरसल्लाह हुँदाका समयमा भारतबाट उक्त इँट्टाभट्टामा आएका बलिकरण राजभरले भट्टामा मानव बली दिएमा इँट्टाभट्टा राम्रोसँग सञ्चालन हुन सक्छ भनी बलिकरण राजभरले सल्लाह दिएको र बलिकरण राजभरले बालिका मनिषालाई निजको

हजुरबुबा बस्ने छाप्रामा लिएर जाँदै गर्दा बच्चीलाई खोसेर ल्याई इँट्टाभट्टामा नै लुकाई राखी राति ३ बजेपछि आफैँले बालिका मनिषालाई पिठ्युँ र घाँटीमा छुरी प्रहार गरेको कुरा स्वीकार गरेका देखिन्छ । निजको उक्त स्वीकारोक्तिलाई लासमा देखिएको घाउ चोटको अवस्था र शव परीक्षण प्रतिवेदनमा अत्यधिक रक्तश्रावका कारण बालिकाको मृत्यु भएको हो भन्ने बेहोरासमेतबाट पुष्टि हुन आउने ।

घटनास्थल प्रकृति मुचुल्कामा इँट्टाभट्टाको चुल्होमा ठाउँ ठाउँमा रगतका थोपा चुहेको बेहोरा उल्लेख छ । माटोसहितको रगत परीक्षण गरिएको अवस्थामा मानव रगत हो वा होइन भन्ने कुरा यकिन हुन नसकेको भन्ने प्रतिवेदनकै आधारमा मात्र उक्त स्थानमा वारदात भएकै थिएन भनी यकिन गर्ने अवस्था नदेखिने ।

प्रस्तुत मुद्दाको घटनाक्रमबाट बालिकालाई बली दिनु पर्दछ भनी मत सल्लाह गरी मुख्य षड्यन्त्र गर्ने र सो कुराको सम्पूर्ण चाँजो पाँजो मिलाउने काम यिनै प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) बाट भएको देखिँदा कसुरमा संलग्न रहेका व्यक्तिहरूलाई कसुर गर्नमा निजले निर्वाह गरेको भूमिकाको आधारमा कसुरको मात्राअनुसारको सजाय गर्नु फौजदारी न्यायको सामान्य सिद्धान्तबमोजिम यी प्रतिवादी विरेन्द्र जैसवालको कसुरको मात्राअनुसार मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १६ नं. मा “ज्यान मार्ने काममा वा ज्यान मर्न सक्ने कुनै कुरामा मुख्य भई षड्यन्त्र गर्ने वा त्यस्तो काम गर्न लगाउनेलाई ज्यान मरेको रहेछ भने १० वर्षदेखि पन्ध्र वर्षसम्म कैदको सजाय गर्नुपर्छ” भन्ने कानूनी व्यवस्था भएबाट निज प्रतिवादी विरेन्द्र जैसवाल (कलवार) लाई १० वर्ष कैदको सजाय हुने ठहराएको मिलेकै देखिने ।

प्रतिवादीहरू नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजन र बलिकरण राजभरको हकमा परेको वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा,

सुरु जाहेरी दरखास्तमा यी प्रतिवादीहरूको नाम उल्लेख नभएको प्रतिवादी सोखा भन्ने श्रीनेवास पालले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा इँट्टाभट्टा सञ्चालनका सम्बन्धमा भएको छलफलमा आफूसहित वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) र नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजन मात्र भएको अवस्थामा आफूले प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) लाई राम्रोसँग इँट्टाभट्टा चलाउनको लागि मानव बलीको प्रस्ताव राखेको र सोही समयमा भारतबाट आएका बलिकरण राजभर आइपुगेका थिए भनी लेखाएको बेहोराबाट इँट्टाभट्टामा मानव बली दिने विषयको छलफल हुँदा यी बलिकरण राजभर पूर्णरूपमा संलग्न भएको भन्ने नदेखिने ।

बलिकरण राजभरले बालिका मनिषालाई आफूले निज बालिकाका हजुरबुबा भएको ठाउँसम्म पुऱ्याउन लाग्दा सोखा भन्ने श्रीनेवास पाल, विरेन्द्र जैसवाल र नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजनले खोसेर लगेका हुन् भन्ने कुरा अनुसन्धान अधिकारी र अदालतसमक्ष गरेको बयानबाट देखियो । बालिकालाई यी प्रतिवादी बलिकरण राजभरले आफूसँगबाट खोसेर लगिसकेको अवस्थामा चुपचाप रहनु र श्रीनेवास पालको डर धाकपछि आफू लुकेको हो भन्ने निज बलिकरण राजभरको भनाइ देखिँदा कसुरमा निजको संलग्नता प्रतिवादी नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजन सरह नभई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १७ (३) नं. मा उल्लेख गरिएको “ज्यान मार्नमा अरु किसिमको मतलबीसम्म रहेको” भन्ने कानूनी व्यवस्थानुसार सोही महलको १७(३) नं.बमोजिम ३ वर्ष कैदको सजाय गरेको मिलेकै देखिने ।

प्रतिवादी नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजनका हकमा बालिकालाई खोसेर लैजाँदा सँगै रहेको कुरामा साबित रहेको देखिन्छ । प्रतिवादीलाई प्रतिवादी श्रीनेवास पालले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष पोल गरेको देखिन्छ । श्रीनेवास पालसमेतले बच्चा खोसेको आफूले पनि देखेको भनी निज पूर्णबासी हरिजनले

अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष स्वीकार गरेको र इँट्टाभट्टामा मानव बली दिने विषयमा भएको छलफलमा सुरुदेखि सामेल रहेको देखिन आएबाट निजको हकमा सुरु अदालतको सजायलाई सदर गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको फैसला मनासिब नै देखिँदा अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) र अभियोग दाबीभन्दा घटी सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेकोले अभियोग मागदाबीबमोजिम नै यी प्रतिवादीहरू वीरेन्द्र कलवार (जैसवाल), बलिकरण राजभर र नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजनलाई सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

प्रतिवादी सोखा भन्ने श्रीनेवास पालको हकमा साधकको रोहमा विचार गर्दा यी प्रतिवादी श्रीनेवास पालसमेतको मिलेमतोमा बालिकालाई इँट्टाभट्टाको चुल्होमा बली दिएको भनी किटानीसाथ जाहेरी दिएको। मृतक मनिषा हरिजनको लास इँट्टाभट्टा नजिकैको कुलोमा भेटिएको छ। मृतकको घाँटी तथा पिठ्युँमा काटिएको घाउ भएको हुनाले बढी रगत निस्केको हुँदा मृत्यु भएको हो भन्ने कुरा शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत देखिने।

प्रतिवादी श्रीनेवास पालले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) को इँट्टाभट्टामा वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार), मुन्सी भन्ने नरेश हरिजन र आफूसमेत भई इँट्टाभट्टा के कसरी सञ्चालन गर्ने भन्ने सरसल्लाह हुँदाका समयमा भारतबाट उक्त इँट्टाभट्टामा आएका बलिकरण राजभरले भट्टामा मानव बली दिएमा इँट्टाभट्टा राम्रोसँग सञ्चालन हुन सकछ भनी बलिकरण राजभरले सल्लाह दिएको र बलिकरण राजभरले बालिका मनिषालाई निजको हजुरबुबा बस्ने छापामा लिएर जाँदै गर्दा बच्चीलाई खोसेर ल्याई इँट्टाभट्टामा नै लुकाई राखी राति ३ बजेपछि आफैँले बालिका मनिषालाई

पिठ्युँ र घाँटीमा छुरी प्रहार गरेको कुरा स्वीकार गरेका, निजको उक्त स्वीकारोक्तिलाई शव परीक्षण प्रतिवेदनमा अत्यधिक रक्तश्रावका कारण बालिकाको मृत्यु भएको हो भन्ने बेहोरासमेतबाट पुष्टि हुनाका साथै यी प्रतिवादी श्रीनेवास पाल प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) को इँट्टाभट्टामा काम गर्ने र झँक्रीको कामसमेत गर्ने भन्ने कुरा निज र अन्य प्रतिवादीको बयानसमेतबाट देखिँदा ८ वर्षिया अवोध बालिका मनिषा हरिजनलाई बली चढाएर हत्या गर्ने कार्यमा यी प्रतिवादी श्रीनेवास पालको प्रत्यक्ष संलग्नता देखिँदा निजलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय हुने ठहर्‍याएको सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको फैसला मिलेकै देखिन आएकोले निजको हकमा पेस हुन आएको साधक सदर हुने।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादी सोखा भन्ने श्रीनेवास पाललाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय र प्रतिवादी नरेश भन्ने पूर्णबासी हरिजनलाई सोही महलको १७ (२) नं.बमोजिम ५ वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर गरी सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई, प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) र बलिकरण राजभरको हकमा सुरु जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) लाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १६ नं.बमोजिम १० वर्ष र प्रतिवादी बलिकरण राजभरलाई ऐ. को १७(३) नं.बमोजिम ३ वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६९।१०।१५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादी वीरेन्द्र जैसवाल (कलवार) को र वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्ने सजायका सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रतिवादी सोखा भन्ने श्रीनेवास

पाललाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. मा उल्लेख भएअनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर भए तापनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा “कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो संहिता प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन ।” भन्ने व्यवस्था भएको देखिँदा सर्वस्व गरिरहन परेन । जन्मकैद मात्र हुने ।

इजलास अधिकृत : माधव भण्डारी

कम्प्युटर : अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७६ साल जेठ २७ गते रोज २ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७१-CR-०३८८, कर्तव्य ज्यान, नरसिंह राई वि. नेपाल सरकार

मृतक शुष्मा राईलाई कुटपिट गरी निजको सलको डोरी बनाई कोठामा भएको टेबलमा चढी झुण्ड्याई छाडेको हो भनी घटनालाई सिलसिलाबद्ध रूपमा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको प्रतिवादी मनबहादुर भन्ने नरसिंहबहादुर राई बयान लासको अवस्था एवं लास जाँच प्रतिवेदनबाट समर्थित भएको देखिन्छ । यी प्रतिवादीले अदालतमा इन्कारी बयान गरे पनि प्रहरीमा भएको बयान आफ्नो स्वेच्छापूर्वक भएको बयान होइन भन्ने जिकिर लिई बयान गर्दैमा निजको त्यस्तो इन्कारी बयान मात्रका आधारमा निर्दोष मान्न मिल्दैन । आफूलाई डर, त्रास देखाई वा धम्की दिई बयान गराएको कारणले प्रहरीमा कसुर स्वीकार गर्नु परेको कुराको जिकिर लिनेले सो कुराको वस्तुनिष्ठ रूपमा प्रमाणितसमेत गराउनु सक्नुपर्छ । तर प्रतिवादीले आफूलाई बयान गर्न बाध्य पारिएको, धम्की दिएको वा अन्य के कस्तो कारणले आरोपित कसुर स्वीकार गर्नु परेको भन्ने कुरा भन्न नसकेको स्थितिमा निजले अनुसन्धानको क्रममा व्यक्त गरेको भनाइलाई स्वेच्छाको होइन भन्न नमिल्ने भई

अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको स्वीकारोक्तिलाई निजका विरुद्ध प्रमाणमा लिन मिल्ने देखिने ।

प्रतिवादीले पुनरावेदन जिकिरमा मृतकले आत्महत्या गरेकोमा आफूलाई अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरेको मिलेन भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा, घटनास्थल प्रकृति मुचुल्कामा मृतकको दुवै खुट्टाको पन्जाले भुईँ छोएको भन्ने देखिन्छ । शव परीक्षण प्रतिवेदनमा no fracture neck, no fracture hyoid bone भनी उल्लेख गरी मृतकको घाँटीको hyoid हाड नभाँचिएको भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यसैगरी उक्त प्रतिवेदनमा मृत्युको कारणमा hanging भन्ने उल्लेख नभई श्वासप्रश्वास अवरुद्ध भई मृत्यु भएको भन्ने देखिएको छ । प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा कसुरमा साबित रही बयान गरेको र निजका छोरा जगदिश राईले बकपत्र गर्दा बाबुले आमालाई कुटपिट गरेको देखेको हुँ कुटपिट गरेको कुरा कसैलाई नभन्नु भनी भन्नु भएको हो । आमालाई बुबाले मार्नुभएको हो भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा यी प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपिट गरी निजकै सलको पासो बनाई घाँटीमा कसी घरको निदालमा झुण्ड्याई मारेको पुष्टि हुन आयो । आफ्नै संरक्षकत्वमा रहेकी श्रीमतीले त्यसरी आत्महत्या गर्नुपर्ने कारण केही पनि खुलाउन सकेको नदेखिने ।

मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा आत्महत्याको प्रकृतिको बारेमा केही उल्लेख गरेको देखिँदैन । यस्तो आस्थामा आत्महत्या हो भनी लिएको जिकिर पुष्टि गर्न सकेको देखिएन ।

अतः प्रकरणमा विवेचित आधार प्रमाणबाट यी प्रतिवादी मनबहादुर भन्ने नरसिंहबहादुर राईले मृतक शुष्मा राईलाई कुटपिट गरी निजकै सलको पासो बनाई घाँटीमा कसी घरको निदालमा झुण्ड्याई मारेको तथ्य स्थापित भएको हुँदा निज प्रतिवादी मनबहादुर भन्ने नरसिंहबहादुर राईलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ नं. तथा १३(३) नं. को

विपरीतको कसुरमा सोही महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्ने गरी इलाम जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।१।२८ मा भएको फैसला सदर गर्ने पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०७१।३।१७ को फैसला सदर हुने।

प्रतिवादी मनबहादुर भन्ने नरसिंहबहादुर राईलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं.को देहाय १ अनुसार कसुरदार ठहर्‍याई निजलाई सर्वश्वसहित जन्मकैद सजाय हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला मिलेको देखिएपनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा “कानूनमा कुनै कसुरबापतमा सर्वश्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन प्ररम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय निर्धारण गर्दा सर्वश्व हुने गरी सजाय गरिने छैन” भनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ, त्यसैगरी फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा “कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत कानूनबमोजिम घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नु पर्दछ” भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ। त्यस्तै केही नेपाल कानूनलाई संशोधन एकीकरण समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२)(ख) मा “कुनै कानूनअन्तर्गत कुनै अदालतमा दायर भएको कुनै फौजदारी कसुरका मुद्दामा सजाय गर्नुपर्दा सोही कानूनबमोजिम गर्नुपर्ने छ तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुको अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुनेछ” भन्ने व्यवस्था रहेको देखिने।

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं. को देहाय (१) मा रहेको उपर्युक्त व्यवस्थाको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन अदालत इलामबाट यी प्रतिवादीलाई सोही महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको मिलेको

देखिन आए पनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ दफा ४०(२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन एकीकरण समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९(२) (ख) मा उपयुक्त व्यवस्था रहेको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी मनबहादुर भन्ने नरसिंह बहादुर राईलाई सर्वश्वको सजाय नहुने भई प्रतिवादी मनबहादुर भन्ने नरसिंहबहादुर राईलाई जन्मकैदको सजाय हुने।

इजलास अधिकृत : जगतबहादुर पौडेल

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७६ साल वैशाख १९ गते रोज ५ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७४-CR-१७१० र ०७५-CR-०६२०, लागु औषध खैरो हेरोइन र चरेस, सफल ज्वाली वि. नेपाल सरकार र नेपाल सरकार वि. सफल ज्वालीसमेत

लागु औषध नियन्त्र ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(छ)(१) मा “पच्चीस ग्रामसम्मको कारोबार गर्नेलाई पाँच वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद र पाँच हजार रुपैयाँदेखि पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुने” भन्ने व्यवस्था रहेको र ऐन ऐनको दफा १६ मा “यस ऐनअन्तर्गत एकपटक सजाय पाइसकेको व्यक्तिले पुनः यसै ऐनअन्तर्गत अपराध गरेमा निजलाई त्यस्तो पछिल्लो प्रत्येक पटकको निमित्त तोकिएको सजायमा थप पाँच वर्षसम्म कैद र एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। प्रतिवादी सफल ज्वालीलाई यसै लगाउको ०७३-CS-००७२ को खैरो हेरोइन मुद्दामा उच्च अदालत पाटनबाट कसुरदार ठहर भइसकेको देखिँदा प्रस्तुत मुद्दामा निज प्रतिवादी दोस्रो पटक लागु औषधमा कसुरदार स्थापित भएको देखिने।

यसरी प्रतिवादीमध्येका सफल ज्वाली

अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कार रहेको देखिए पनि निजले अनुसन्धानको क्रममा आफूले लागु औषध चरेस सेवन गर्ने गरेको र खैरो हेरोइन सेवन नगरेको, बरामद भएको लागु औषध खैरो हेरोइन प्रितम चौधरीबाट र लागु औषध चरेस आफूले सेवन गर्नका लागि सगुन घिमिरेबाट लिएको र सानुकान्छा भन्ने व्यक्तिलाई खैरो हेरोइन दिन पर्खिरहेको अवस्थामा पक्राउ परेको भनी दाबीको कसुर स्वीकार गरी बयान गरेको देखिएको छ । निजको सो स्वीकारोक्ति निजको साथबाट १९ ग्राम खैरो हेरोइन र ५ ग्राम चरेस बरामद भएको बरामदी मुचुल्काबाट देखिएको र सो बरामदी वस्तु लागु औषध हेरोइन र चरेस भएको भन्ने राष्ट्रिय विधिविज्ञान प्रयोगशालाको परीक्षण प्रतिवेदनबाट प्रमाणित भएको र प्रहरी प्रतिवेदकहरू राजेश महर्जनसमेतका व्यक्तिहरूले प्रतिवादी सफल जवालीबाट उल्लिखित मात्रामा खैरो हेरोइन र चरेस बरामद भएको भनी निजहरूले गरेको बकपत्रसमेतबाट पुष्टि भइरहेको देखिएबाट यी प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर गरेको उच्च अदालत पाटनको फैसलालाई अन्यथा गर्नुपर्ने नदेखिने ।

प्रतिवादी विशाल जोशीका हकमा विचार गर्दा, निजले अदालतको बयानमा आफूले लागु औषध सेवन गर्ने नगरेको र बरामदी मुचुल्कामा उल्लिखित लागु औषध आफूबाट बरामद नभएको भनी आरोपित कसुरमा इन्कार रहे पनि अनुसन्धानको क्रममा बयान गर्दा प्रतिवादी सफल जवाली र आफू सानुकान्छालाई लागु औषध दिन पर्खिरहेको अवस्थामा प्रहरीले पक्राउ गरेको र मेरो साथबाट १.८ ग्राम र सफल जवालीको साथबाट १९ ग्राम खैरो हेरोइन बरामद भएको भन्दै आफ्नो साथबाट बरामद भएको खैरो हेरोइन प्रितम चौधरीबाट आफैँले सेवन गर्नको लागि खरिद गरेको हुँ भनी सेवनलाई स्वीकार गरी बयान गरेको देखिने ।

प्रतिवादी विशाल जोशीको साथबाट प्लाष्टिकमा पोका पारेको तीन पोका र कागजमा पोका

पारेको दुई पोका गरी जम्मा ५ पोकामा १.८ ग्राम खैरो हेरोइन बरामद भएको बरामदी मुचुल्काबाट देखिएको छ । सो बरामद भएको वस्तु लागु औषध हेरोइन र चरेस भएको भन्ने राष्ट्रिय विधिविज्ञान प्रयोगशालाको परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिन्छ । प्रहरी प्रतिवेदक राजेश महर्जन, अमृता राईसमेतका व्यक्तिहरूले प्रतिवादी विशाल जोशीबाट खैरो हेरोइन १.८ ग्राम बरामद भएको हो भनी निजहरूले बकपत्र गरेकाले यी प्रतिवादीले कसुर अपराध गरेको तथ्यलाई थप पुष्टि गरेको देखिने ।

प्रतिवादीले अदालतमा बयान गर्दा आरोपित कसुरमा इन्कार रहे पनि अनुसन्धानको क्रममा भएको बयानमा सहप्रतिवादी सफल जवाली र आफू सानुकान्छालाई लागु औषध दिन पर्खिरहेको अवस्थामा प्रहरीले पक्राउ गरेको, मेरो साथबाट १.८ ग्राम खैरो हेरोइन बरामद भएको र सो खैरो हेरोइन प्रितम चौधरीबाट आफैँले सेवन गर्नको लागि खरिद गरेको भनी कसुरलाई स्वीकार गरेको, उल्लिखित परिमाणको खैरो हेरोइन बरामद भएको तथ्य बरामदी मुचुल्काबाट देखिन आएको, सो बरामद भएको वस्तु लागु औषध हेरोइन भएको भन्ने राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाको परीक्षण प्रतिवेदनबाट प्रमाणित भएको पाइएको र प्रहरी प्रतिवेदक राजेश महर्जनसमेतले यी प्रतिवादीबाट खैरो हेरोइन १.८ ग्राम बरामद भएको भनी बकपत्र गरेकोसमेत देखिएबाट यी प्रतिवादी कसुरदार देखिएकाले निजका हकमा उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसलालाई अन्यथा गर्नुपर्ने नदेखिने ।

अब, प्रतिवादीहरू सफल जवालीबाट नगद रु.२,०००।-(दुई हजार रूपैयाँ) तथा विशाल जोशीबाट रु.४,०००।-(चार हजार रूपैयाँ) बरामद भएको नगद रकम र बरामद भएका चिजवस्तुको प्राप्तिको स्रोत यी प्रतिवादीहरूले स्पष्टरूपमा खुलाउन नसकेका र अवैध लागु औषधको कारोबारबाट आर्जन गरेको भन्ने पुष्टि भएको अवस्थामा लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १८(क) बमोजिम बरामद भएको

रकम तथा मालसामानहरू जफत गर्नुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर रहेतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादीहरूले लागु औषध बिक्री गरिसकेको अवस्था मिसिल संलग्न तथ्यगत प्रमाणहरूबाट देखिन नआएकाले निजहरूबाट बरामद भएको उल्लिखित रकम अवैध लागु औषधको कारोबारबाटै आर्जन गरेको हो भन्ने पुष्टि भएको नदेखिएकाले सो रकमसमेत जफत हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः उल्लिखित आधार, कारणहरू तथा कानूनी व्यवस्थासमेतबाट प्रतिवादी सफल झवालीलाई लागु औषध कारोबारमा सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतले ५।०।० (पाँच वर्ष) कैद र रु. ५,०००।- (पाँच हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहर गरेको फैसलालाई उच्च अदालत पाटनले सदर गरेको र पटकतर्फ कायम नगरेउपर उच्च अदालत पाटनले प्रतिवादीलाई थप ०।१।० (एक महिना) कैद र रु. २,०००।- (दुई हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहर्‍याएको र अर्का प्रतिवादी विशाल जोशीलाई लागु औषध कारोबारमा सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतले ५।०।० (पाँच वर्ष) कैद र रु. ५,०००।- (पाँच हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने ठहर गरेको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७४।०७।२८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : मिनबहादुर कुँवर

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७६ साल भदौ ८ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७५-WH-००४९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सुविरमान सिंह बस्न्यात वि. गृह

मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

कारागारको सुरक्षा व्यवस्था, कैदी राख्न सक्ने क्षमता, भौतिक अवस्था, स्वास्थ्य उपचार र कैदी बन्दीको चापसमेतलाई मध्यनजर गरी अर्को उपयुक्त कारागारमा स्थानान्तरण गर्ने सकिने नै हुन्छ । मुद्दामा पुर्पक्षको सिलसिलामा थुनामा रहेका निवेदक समिरमान सिंह बस्न्यातलाई कारागार सुरुवा गर्दा मुद्दा हेर्ने सम्बन्धित जिल्ला अदालतबाट अनुमति लिएकोसमेत देखियो । यसरी कानूनको रीत र प्रक्रिया पूरा गरी कारागार स्थानान्तरण गरिएको कार्यलाई कानून प्रतिकूल भनी ठान्न मिल्ने नदेखिने ।

अतः निवेदक समिरमान सिंह बस्न्यातलाई ज्यान मुद्दामा साधिकार अदालतबाट पुर्पक्षका सिलसिलामा थुनामा राख्ने गरी भएको आदेशअनुसार थुनामा राखिएको, निजलाई कारागार स्थानान्तरण गर्दासमेत सम्बन्धित अदालतबाट अनुमति लिएको देखिएको, कुनै कानून प्रतिकूल हुने गरी थुनामा राख्ने कार्य भएको नदेखिएको हुँदा निवेदकको मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।

इजलास अधिकृत: जगदीशप्रसाद भट्ट

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल असोज २२ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६८-CR-०११०, जालसाजी, असिसराय यादव वि. राकेशकुमार यादव

सुरु जिल्ला अदालतले गाउँ विकास समिति खैखनीको मिति २०६९/५/७ को पत्र र प्रतिवादी बुधन सहनीको साक्षीले गरेको बकपत्रसमेतलाई आधार लिई यो घर जग्गा प्र. बुधन सहनीकै हक भोगको हो भन्ने कुरालाई आधार लिएको पाइयो । यस अदालतबाट प्रत्यर्थी झिकाउँदा आधार लिँदा प्रतिवादी बुधन सहनी वा वादी राम असिस कसको हक भोग हो यकिन हुन पर्ने भन्ने सम्बन्धमा यस अदालतबाट खैखनी गा.वि.स.

मा बुद्धा सो गा.वि.स. बाट मिति २०६६/७/२७ को पत्र तथा यस अदालतको मिति २०७३/६/४ को आदेशानुसार अ.बं. १७१ बमोजिमको नापनक्सा मुचुल्काको प्रतिवेदनबाट समेत बुधन सहनीकै भोग रहेको देखिएको भनी स्पष्ट लेखी आएको पाइन्छ । साथै यसमा सुरु महोत्तरी जिल्ला अदालतले खैखनी गा.वि.स.लाई लेखेको पत्रबाट चारकिल्ला र नक्साका चौकिल्लासमेत मिल्छ । यसैगरी दोस्रोपटक सिफारिस लिँदा पनि सोही चौकिल्लाको जग्गाको सिफारिस भइ भएको अवस्था पाइन्छ । केवल लम्बाइ चौडाइमा मात्र नाप फरक परेको र सोही ठाउँमा प्रतिवादी बुधन सहनीको अर्को घर रहे भएकोसमेत देखिँदैन । दुईतिर प्रतिवादी रामप्रतापको घर र बाटो रहेको पाइन्छ । नक्सा सर्जमिन र मिति २०६६/७/२७ को गा.वि.स.को पत्रमा समेत सो विवादित घर जग्गा एउटै हो भनेको पाइन्छ । यसरी विवादित घर जग्गा गाउँ बलकभित्रको जग्गा भएको गा.वि.स.मा रहेको रेकर्डलाई नै आधार मान्नु पर्ने ।

गाउँ विकास समितिको अभिलेख रेकर्डबाट प्रतिवादी बुधन सहनीकै भोग प्रमाणित भएको हुँदा एकाको भोगलाई झुठ्ठा बेहोराबाट अर्थात् बुधन सहनीको हकभोगको घर जग्गालाई प्रतिवादी राम असिस राय यादवको हो भन्ने पारी र.नं. २६२५ मिति २०६९/६/२४ को हालैदेखिको बक्सपत्र लिखत जालसाजबाट भए गरेको हुँदा उक्त लिखत निष्क्रिय हुने गरी सो कार्यमा संलग्न मूल व्यक्ति प्रतिवादी राम असिस राय नै देखिन आएको मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिरहेको हुँदा सुरु महोत्तरी जिल्ला अदालतबाट यी प्रतिवादीको हकमा मुलुकी ऐन, किर्ते कागजको ३ नं. को कसुर कायम गरी ऐ. ऐनको दफा १० नं. बमोजिम जालसाजीतर्फ सजाय गर्ने गरेको सुरु इन्साफ सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६६/१०/२५ को फैसला मिलेकै देखिँदा

सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: डिल्लीराम प्रसाई

कम्प्युटर गर्ने: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर १३ गते रोज ४ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६९-CI-०९०३, मालपोत निर्णय बदर हक कायमसमेत, लालु थापा वि. कृष्णबहादुर थापासमेत

बझाङ चैनपुर वडा नं.९ को कि.नं. १६९ र १७० को जग्गा लालु थापाले पेस गरेका प्रमाणहरूका आधारमा निजको नाउँमा अस्थायी दर्ता गर्ने गरी मालपोत कार्यालय बझाङले गरेको निर्णयउपर यस मुद्दाका प्रत्यर्थी वादी कृष्णबहादुर थापासमेतको मालपोत कार्यालय बझाङको निर्णय बदर गरी उक्त कित्ताका जग्गामा हक कायमसमेत गरिपाउँ भनी परेको फिरादमा बुझ्नुपर्ने सबै प्रमाण बुझी मिसिल संलग्न सम्पूर्ण कागज प्रमाणहरूको यथोचित विश्लेषण गरी फिरादमा दाबी लिइएका सम्पूर्ण विषयहरूको निराकरण गरी फैसला गर्नुपर्नेमा वादी दाबी नपुग्ने भनी फैसला भएको र हक कायमतर्फ केही बोलिएको देखिएन । अदालतले फैसला गर्दा आफूसमक्ष परेको विवादमा मुख नमिलेका कुराहरू देखिएमा जुनजुन विषयमा मुख नमिली इन्साफ ठहर्‍याउनु पर्ने हो सो कुराको प्रमाण बुझी निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । साबिकको न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ तथा हाल न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १४ को उपदफा (घ) मा मातहतका अदालत, निकाय वा अधिकारीले मुद्दामा निर्णय गर्नुपर्ने प्रश्नमध्ये केहीमा निर्णय गरी र केहीमा निर्णय नगरी फैसला गरेको रहेछ भने मनासिब समय तोक्यो बाँकी प्रश्नको समेत निर्णय गरी मुद्दा किनारा गर्नु भनी मिसिल सम्बन्धित अदालत, निकाय वा अधिकारीसमक्ष पठाउने भन्ने व्यवस्था रहेको देखिने ।

तसर्थ प्रस्तुत मुद्दामा वादीले फिरादमा कि.नं. १६९ र १७० का जग्गाको अस्थायी दर्ता लालु थापाको नाममा हुने गरी मालपोत कार्यालय बझाङले मिति २०६४।६।२३ मा गरेको निर्णय बदर गरी हक कायमसमेत गरिपाउँ भनी दाबी लिएकोमा बझाङ जिल्ला अदालतबाट निर्णय बदरको वादी दाबी नपुग्ने भनी हक कायमतरफ केही नबोली भएको मिति २०६६।१०।५ को फैसला मिलेको नदेखिँदा बदर गरी जे जो प्रमाण बुझनुपर्ने हो बुझी वादीले दाबी लिएका सम्पूर्ण विषयमा फैसला गर्नु भनी पुनः इन्साफको लागि सुरु जिल्ला अदालतमा पठाउने गरी भएको पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०६९।१२।२९ को फैसला माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाको आधारमा मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : जगदिशप्रसाद भट्ट

कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल श्रावण २८ गते रोज ३ शुभम्। यसै लगाउको निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन् :

- ०६९-CI-०९०४, मालपोत निर्णय बदर हक कायमसमेत, लालु थापा वि. कलकबहादुर थापासमेत
- ०६९-CI-०९०५, मालपोत निर्णय बदर हक कायमसमेत, लालु थापा वि. गगनबहादुर थापासमेत

४

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-CR-०४५८, जबरजस्ती करणी, महेश कुर्मी वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीमध्येका महेश कुर्मीले मौकामा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा निज नाम परिवर्तित २०६९(१४) एसले मलाई फोन गरी तिमी विना बाँच्न सकिदैन मलाई विवाह गरी लैजाउ भनेपछि जाहेरीमा उल्लिखित मितिमा मैले निजलाई

मोटरसाइकलमा राखी लगेको हुँ। निजलाई मैले बिगत ६ महिनादेखि समय समयमा करणी गर्ने गर्दथेँ। जबरजस्ती करणी गर्ने योजना बनाएको होइन, रामबहादुर कुर्मी मेरो साथमा गएको होइनन् भनी पीडितलाई जबरजस्ती करणी गर्ने गरेको नभई करणी गरेको हुँ भनी करणीमा साबिती रही बयान गरेको देखिन्छ। निज प्रतिवादीले अदालतसमक्ष बयान गर्दा पीडितलाई जबरजस्ती करणी गरेको होइन। पीडितले घुम्न जान मन लागेको छ भनेको हुँदा घुमाउन लगेको हो भनी जबरजस्ती करणीको कसुरमा इन्कारी बयान गरेको भए तापनि पीडितलाई घुमाउन लगेको तथ्यमा साबित रही बयान गरेको देखिन्छ। त्यसैगरी अर्का प्रतिवादी रामबहादुर कुर्मीले मौकामा र अदालतमा बयान गर्दा म वारदात मितिभन्दा २/३ महिना अगाडिदेखि नै रोजगारको लागि भारतमा गई पञ्जाबमा काम गरी बसेको थिएँ। मैले जाहेरवालाको छोरीलाई जबरजस्ती करणी गरेको छैन। निजलाई मेरो साला महेश कुर्मीले साथमा लिएर गई मेरो कोठामा २ दिन राखेका हुन् भनी कसुरमा इन्कारी बयान गरेको पाइन्छ। यसप्रकार यी दुवैजना प्रतिवादीहरूको बयानसमेतबाट प्रतिवादीमध्येका महेश कुर्मीले पीडितलाई भारत लगी रामबहादुर कुर्मीको कोठामा राखेको कुरामा कुनै विवाद देखिएको नपाइने।

पीडित परिवर्तित नाम २०६९(१४) एसले मौकामा गरेको घटना विवरण कागज हेर्दा मैले घर नजिकैको बेथरीको नहरमा मिति २०६९।१२।५ गते दिशा गर्न लागेको अवस्थामा दुवैजना मोटरसाइकलमा आई दुवैजनाले जबरजस्ती करणी गरी मोटरसाइकलमा राखी भारत लगेको हो। भारतमा समेत दुवैले पालैपालो जबरजस्ती करणी गरेका हुन् भनी लेखाएको पाइन्छ। यसैगरी जाहेरवाला परिवर्तित नाम वि ले अदालतमा बकपत्र गर्दा मेरो छोरीलाई प्रतिवादीहरूले १८ दिनसम्म सँगै राखी बन्द कोठामा थुनी जबरजस्ती करणी गरेका हुन् भनी आफ्नो मौकाको जाहेरी बेहोरा समर्थित हुने

गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । त्यस्तै पीडित परिवर्तित नाम २०६९(१४) एसले नहरमा गई दिसा गरिरहेको अवस्थामा महेश कुर्मी र रामबहादुर कुर्मीले पछाडिबाट आई पहिला महेश कुर्मीले र पछि रामबहादुर कुर्मीले पालैपालो जबरजस्ती करणी गरेका हुन् भनी अदालतमा समेत आफ्नो मौकाको कागज बेहोरा समर्थित हुने गरी बकपत्र गरेको पाइन्छ । प्रतिवादीहरूले जबरजस्ती करणी गरेको होइन भनी बयानमा लेखाएको भए तापनि प्रतिवादीमध्येका महेश कुर्मीले पीडितलाई करणी गरेकोमा साबितै रही बयान गरेको र अर्का प्रतिवादी रामबहादुर कुर्मीले आफ्नो भारत पञ्जाबको कोठामा पीडितलाई २ दिन राखेको कुरामा साबित रही बयान गरेबाट यी प्रतिवादीहरू दुवैजनाले पीडितलाई भारत पञ्जाबमा लगी जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने नै देखिँदा जबरजस्ती करणी गरेको होइन भनी निज प्रतिवादीहरूले लिएको इन्कारी बयान विश्वासप्रद देखिन आएन । साथै मौकामा (Vulva normal bleeding is present no signs of injury Hymen is ruptured) भनी भएको पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत उक्त कुराको पुष्टि हुन आएको छ । जाहेरवाला, पीडित र यी प्रतिवादीहरूका बिच कुनै प्रकारको रिस्इवी रहेको भनी प्रतिवादीहरूको जिकिर पनि छैन । यी प्रतिवादीहरूले कसुर नगरेको अवस्थामा निजहरूउपर किटानी जाहेरी गर्नुपर्ने कुनै अन्य कारण मिसिल प्रमाणबाट देखिँदैन । प्रस्तुत मुद्दामा पीडितको उमेर १२ वर्ष रहेको भन्ने वादी पक्षको भनाइमा प्रतिवादीहरूले सुरु अदालतमा कुनै प्रतिवाद गरेको अवस्था छैन । मुलुकी ऐन जबरजस्ती करणीको महलको १ नं.को कानूनी व्यवस्थाअनुसार कसैले १६ वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई निजको मन्जुरीबाटै करणी गरेको भए पनि जबरजस्ती करणीको कसुर कायम हुने देखिन्छ । यस परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादीमध्येका महेश कुर्मीले मन्जुरीले नै करणी गरेको हो भनी लिएको जिकिरका आधारमा समेत निजको सहमतिको करणी

पनि जबरजस्ती करणीकै अपराध मानिने ।

जबरजस्ती करणीको कसुर एकान्तमा, रातको समयमा वा कोही कसैले नदेख्ने स्थानमा मौका छोपी गुपचुप रूपमा गरिने प्रकृतिको अपराध भएबाट करणी गरेको देख्ने कोही नभएकोले सफाइ पाउनुपर्ने भनी प्रतिवादीहरूबाट लिइएको जिकिरसमेत न्यायोचित मान्न नसकिने ।

यसरी माथि विश्लेषण गरिएबमोजिमको आधार कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादीहरूले पीडित वर्ष १२ की नाबालिकालाई जबरजस्ती करणी गरेको पुष्टि हुन आएकोले सुरु अदालतबाट निज प्रतिवादीहरूलाई जबरजस्ती करणीको महलको ३(२) नं. बमोजिम जनही कैद वर्ष ८ र नाबालिकालाई सामूहिक रूपले करणी गरेतर्फ थप कैद वर्ष ५ समेत जम्मा १३ वर्ष कैद हुने र पीडितलाई क्षतिपूर्तिबापत प्रतिवादीहरूबाट जनही रु.५०,०००।- समेत दिलाई भराई दिने गरी भएको सुरु फैसला सदर गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला अन्यथा नदेखिँदा अभियोग दाबीबाट सफाइ दिलाई पाउँ भन्ने प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर तथा निजतर्फबाट उपस्थित विद्वान् कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।५।१० मा भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७२।५।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।
इजलास अधिकृत: जगदीशप्रसाद भट्ट
कम्प्युटर : चन्द्रावती तिमल्सेना
इति संवत् २०७५ साल श्रावण २७ गते रोज १ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-०९१८, उत्प्रेषण / प्रतिषेध, विष्णुप्रसाद धिताल वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरो, महाराजगञ्जसमेत

रिट निवेदकलाई बैंकिङ कसुर मुद्दामा केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरोले पक्राउ गरी मिति २०७४।१२।२ देखि हिरासतमा राखी १५ थान बैंकिङ कसुर मुद्दामा अनुसन्धान तथा अभियोजन गरी उच्च अदालत पाटनसमक्ष पेस गरेको र उक्त अदालतको वाणिज्य इजलासबाट आदेश भई धरौटी मागेउपर धरौटी रकम दाखिल गरी मुद्दा पुर्पक्ष गर्ने आदेश भएकोमा निज रिट निवेदक साबिक एपेक्स डेभलपमेन्ट बैंक लि.सुर्खेत शाखामा कार्यरत रहँदा गैरकानूनी तरिकाबाट कर्जा प्रवाह गरेउपर जिल्ला प्रहरी कार्यालय सुर्खेत जिल्लामा अनुसन्धान भइरहेको र बैंकिङ कसुर मुद्दामा त्यहाँ प्रकाउ गरेका अभियुक्तहरूले पोल उजुर गरेका आधारमा यस मुद्दाबाट छुटी जाने भएमा सुर्खेत जिल्लामा रहेका मुद्दाहरूमा अनुसन्धानका लागि पठाइदिने भनी केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरो काठमाडौँबाट मिति २०७५।२।१७ मा विशेष सरकारी वकिल कार्यालय काठमाडौँमार्फत पत्राचार गरेउपर रिट निवेदकलाई पुनः पक्राउ गर्नेलगायतका कार्यहरू नगर्नु नगराउनु भन्नेसमेत माग दाबी लिई प्रस्तुत रिट निवेदन पर्न आएको देखिन्छ। रिट निवेदक विष्णुप्रसाद धिताल नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्श बैंक लि.सँग मर्जर भएको साबिक एपेक्स डेभलपमेन्ट बैंक एन.सि. सि.बैंकसँग मर्जरको MOU भई मर्जरको अन्तिम निर्णय नहुँदासम्मको करिब १ वर्षसम्मको अवधिमा कर्जा प्रवाह भएको देखाई गैरकानूनी तरिकाले रकम हिनामिना गरेको भनी नेपाल राष्ट्र बैंक सुपरिवेक्षण विभागको निर्देशकको प्रतिवेदनसमेतबाट वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी यी रिट निवेदकसमेत भएको बैंकिङ कसुर मुद्दा केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरो काठमाडौँबाट अनुसन्धान कार्य सम्पन्न भई विशेष सरकारी वकिल कार्यालय काठमाडौँमार्फत निवेदकसमेतको संलग्नता रहेको १५ थान मुद्दा उच्च अदालत पाटन, वाणिज्य इजलासमा मुद्दा दायर भई विचाराधीन अवस्थामा रहेको मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट देखिने।

त्यसैगरी साबिक एपेक्स डेभलपमेन्ट बैंक लि. सुर्खेतको कर्जा प्रवाह शाखामा कार्यरत रहँदा कर्जा प्रवाह गर्ने सिलसिलामा गैरकानूनी तरिकाबाट कर्जा प्रवाह गरेको देखाई रकम दुरुपयोग गरी बैंकलाई हानि नोक्सानी पुऱ्याएको भनी नेपाल राष्ट्र बैंक सुपरिवेक्षण विभागबाट जाहेरी परी सुर्खेत शाखाअन्तर्गतको मुद्दाको अनुसन्धान जिल्ला प्रहरी कार्यालय सुर्खेतबाट भइरहेको र मुलुकी ऐन, अ.ब. २९(३) नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिम फौजदारी मुद्दामा अपराध भएको इलाका वा प्रतिवादी रहे बसेको इलाकाको अड्डामध्ये जहाँ फिरादपत्र दिइन्छ सोही अड्डाबाट मुद्दा हेर्न पर्दछ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएबमोजिम वारदात भएको सुर्खेत जिल्लामा जाहेरी परी केही प्रतिवादीहरू सुर्खेतमा पक्राउ परी अनुसन्धान भइरहेको हुँदा उक्त मुद्दामा यी प्रतिवादी विष्णुप्रसाद धितालसमेतको संलग्नता रहेको भनी सो मुद्दाको अनुसन्धान तहकिकातबाट खुल्न आएकाले गर्नु जिल्ला प्रहरी कार्यालय सुर्खेतबाट यी प्रतिवादीलाई उपस्थित गराउन केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरो महाराजगञ्जबाट च.नं. २८०९ मिति २०७५।२।१४ मा पत्राचार भएको देखिन्छ। साथै यी प्रतिवादीउपरको बैंकिङ कसुर मुद्दा उच्च अदालत पाटनमा पेस भइसकेको हुँदा केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरोले सुर्खेतमा जाहेरी गरी अनुसन्धान भइरहेको मुद्दामा उपस्थित गराउन विशेष सरकारी वकिल कार्यालय काठमाडौँमा मिति २०७५।२।१७ मा पत्राचार गरी मिति २०७५।२।३० मा बयानका लागि उपस्थित गराउन उच्च अदालत पाटनमा अनुमतिका लागि पत्राचार गरिएको देखियो। यसरी कानूनबमोजिम भइरहेको काम कारबाहीबाट निवेदकको मौलिक हकमा कुनै पनि किसिमले प्रतिकूल असर परेको अवस्था देखिएन। जिल्ला प्रहरी कार्यालय सुर्खेतमा जाहेरी परी उक्त मुद्दामा पक्राउ परेका अन्य प्रतिवादीहरूले यी निवेदकउपर पोल गरी बयान गरिदिएको सन्दर्भमा सो मुद्दाको अनुसन्धानको लागि प्रतिवादीहरूको बयान

आवश्यक रहेको र उक्त पोल उजुरीको सन्दर्भमा आफ्नो भनाइ राख्ने तथा प्रतिवाद गर्ने निवेदकको कानूनी दायित्व रहेको र सोही आधारमा यी निवेदकउपर अभियोजन गर्ने, नगर्ने निर्णय हुने हुँदा कानूनबमोजिम भए गरिएको अनुसन्धान कार्यबाट निवेदकको हक अधिकारमा असर पर्ने अवस्थासमेत नदेखिने ।

जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सुर्खेतमा परेको जाहेरी दरखास्त एवं अन्य प्रतिवादीहरूको बयानमा खुलेका निवेदकलाई उक्त कार्यालयले यहाँ हिरासतमा रहेको आधारमा उपस्थित गराउन पत्राचार गरेको हुँदा सो अनुमतिको लागि अदालतमा पत्राचार गरिएको हो । बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ को दफा १९ मा “मुद्दा अनुसन्धानको लागि थुनामा राख्न अनुमति मागेमा अदालतले सम्बन्धित मिसिल संलग्न कागजातहरू हेरी तहकिकात सन्तोषजनक रूपमा भए वा नभएको विचार गरी एक पटकमा सात दिनमा नबढ्ने गरी बढीमा ६० (साठी) दिनसम्म थुनामा राख्ने अनुमति दिन सक्नेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकाले उक्त मुद्दामा प्रतिवादी रहेका व्यक्तिलाई अदालतको अनुमतिले नै थुनामा राखिने हुँदा म्याद थप हुँदाका अवस्थामा थुनामै राखी अनुसन्धान गर्नुपर्ने अवस्थाको मुद्दा हो वा हैन ? निजको हकमा अनुसन्धानबाट खुल्लु आएअनुसार थुनामै राख्नुपर्ने हो वा धरौट जमानत लिनुपर्ने हो वा तारेखमा राखेर पनि बाँकी अनुसन्धान गर्न मिल्ने हो वा हैन सबै कुरा म्याद थप हुँदाका अवस्थामा अदालतले परिस्थिति, अवस्था र कानूनी आधारसमेतलाई हेरी उचित निर्णय लिन सक्ने नै हुँदा सम्बन्धित अदालतबाट विचार गरिने नियमित अदालती काम कारबाहीको विषयलाई लिएर रिट निवेदकले निवेदनको विषयवस्तु बनाई निवेदन दायर गरेको अवस्था र यस विषयमा कुनै Jurisdiction Error र Error of Law को अवस्था विद्यमानता नहुँदा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय प्रहरी प्रधान कार्यालय केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरोको च.नं.

२८०९ मिति २०७५।२।१४ को पत्रद्वारा गरिएको अनुसन्धान तहकिकातको कार्यले निवेदकको कुनै पनि कानूनी एवं संवैधानिकहक अधिकार हनन् भएको नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको विषयवस्तुको औचित्य नदेखिँदा प्रस्तुत रिट जारी हुने अवस्था नदेखिई रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : डिल्लीराम प्रसाई

कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल भाद्र ५ गते रोज ३ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-WO-०७७८, उत्प्रेषण / परमादेश, सतिशकुमार न्यौपाने वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

जलविद्युत् उत्पादन गर्ने सिलसिलामा इङ्गवा खोलाको पानी उपयोग गरी उक्त नदीबाट ९.७ मेघावाट क्षमताको जलविद्युत् आयोजनाको निर्माणको क्रममा विद्युत् उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र दरखास्त पेस गरी प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत भई ग्रिड कनेक्सन एग्रिमेन्ट सम्झौता तथा विद्युत् खरिद बिक्री सम्झौतासमेत सम्पन्न भएपछि निवेदकले विद्युत् उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त गरेको देखिन्छ । कम्पनीका संस्थापक सेयरधनीहरूले गरेको लगानीले मात्र परियोजनाको निर्माणको लागि पुँजी पर्याप्त नहुने अवस्था भएकोले नयाँ साझेदार सेयरधनीहरू प्रवेश गराई सेयर लगानीको सुनिश्चितता गरी उर्जा मन्त्रालयलाई निवेदकले कम्पनीको ढाँचासम्बन्धी जानकारी गराएको देखिन्छ । ट्रान्समिसन टावरहरूको निर्माण तथा सञ्चालनको एकाधिकार प्राधिकरणलाई मात्र रहे भएको अवस्थासमेतले कार्य सञ्चालन गर्न ढिलाइ भएको देखिन्छ । आयोजनाको निर्माण कार्य सुरु गर्न ढिलाई भएको अवस्थामा अविलम्ब कार्य सम्पन्न गर्न निर्देशन दिई कामकारबाही अगाडि बढाउनु पर्नेमा एक्कासी अनुमतिपत्र रद्द गर्ने भनी जानकारी गराउने

कार्य कानून एवम् न्यायसङ्गत भए गरेको नदेखिने ।

कुनै व्यक्ति तथा कम्पनीहरूलाई कुनै कामकारबाही गर्नका लागि अनुमतिपत्रसमेत दिइसकेपछि सोअनुसारको कामकारबाही गर्नका लागि उपयुक्त वातावरणसमेत हुनु अनिवार्य हुन्छ । निवेदकले सम्झौताअनुसारको कामकारबाही नगरी बसेको अवस्थामा सोको उपचार पनि सोही सम्झौतामा उल्लेख भएको सम्झौता एवम् सर्तका आधारमा हुनुपर्दछ । के कारणले सम्झौताअनुसारको काम कारबाही भएको छैन भन्ने सम्बन्धमा समेत कुनै अध्ययन अनुसन्धानसमेत नगरी सम्झौताअनुसारको समय मात्र हेरी प्रक्रियागत कुराहरू पूरा नभएको भन्ने आधारले मात्र रद्द गर्न पेस भएको देखिन्छ । तर निवेदकको मात्र कारणबाट कार्य हुन नसकेको हो वा उचित वातावरण परिस्थिति समायोजन हुन नसकेको वा निवेदकको बदनियत वा लापरवाहीको कारणबाट कार्य हुन नसकेको भन्ने वस्तुनिष्ठ आधार केही देखिँदैन । विद्युत् उत्पादन नगरी पर्याप्त पुँजीको आवश्यकता पर्न जाने भई पुँजी व्यवस्थापनको लागि पर्याप्त पुँजीको अभावमा योजना निर्माण हुन नसक्ने अवस्था सिर्जना भएको कारण नयाँ साझेदार सेयरधनीहरू प्रवेश गराई लगानीको सुनिश्चितता गरी विपक्षी विभागलाई कम्पनीको ढाँचामा बनेको सम्बन्धमा जानकारी गराएको अवस्था देखिन्छ । यस्तो परिस्थितिमा निर्माण गर्नेतर्फ सचेत रहँदाहँदै उचित प्रयास भइरहेको अवस्थामा कारबाही अगाडी बढाई अनुमतिपत्र खारेज गर्दै जाने हो भने निवेदक कम्पनीलाई अपूरणीय क्षति हुन जाने सम्भावना रहन्छ । ऊर्जा मन्त्रालयको सचिवस्तरीय मिति २०७१।१।३० को पत्र कार्यान्वयन भएको अवस्थामा निवेदकलाई अपूरणीय क्षति हुन जाने अवस्थामा समेत देखिएकोले उक्त मिति २०७१।०९।३० को पत्रलगायतका निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने । अतः निवेदक कम्पनीलाई दिएको विद्युत् उत्पादन अनुमति पत्रबमोजिम नियमित रूपमा कामकारबाही

गर्न दिनु सञ्चालन सम्बन्धमा प्रयाप्त र उचित प्रयास गरे नगरेतर्फ अनुगमनसमेत गरी प्रतिवेदनसमेत लिई कार्य अगाडि नबढाएको अवस्थामा विभागले आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्न पाउने नै हुँदा अनुगमनबाट कार्य प्रगतीसमेतलाई विचार गरेर मात्र उचित निर्णय लिनु भनी निर्देशनात्मक आदेश हुने ।

इजलास अधिकृत: डिल्लीराम प्रसाईं

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ असोज २१ गते रोज १ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-०४६७, सरकारी छाप दस्तखत कित्ते, नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर चौधरीसमेत

प्रतिवादी कसुरमा इन्कार रहेको देखिएतापनि प्रतिवादी कृष्णबहादुर चौधरीले शिवनारायण थारूको राहदानीमा निजको फोटो उप्काई आफ्नो फोटो टाँस गरी शिवनारायण थारूको सट्टा कृष्णबहादुर चौधरीको दस्तखत देखाउन खोजिएको देखिँदा उक्त राहदानीमा फोटो र दस्तखत कित्ते गरेको देखिन आउँछ । के कुन प्रतिवादीले उक्त कित्ते कार्य गरेको हो भन्ने सम्बन्धमा हेर्दा वादी पक्षले यो प्रतिवादीले कित्ते गरेको हो भनी गडाउ गर्न सकेको देखिँदैन । त्यसैगरी राहदानीबाहकले समेत अन्य प्रतिवादीहरूले कित्ते कार्य गरेका हुन् भनी पोल गर्नसम्म पनि सकेको देखिँदैन । प्रतिवादीमध्येका कृष्णबहादुर चौधरीले आफूले पासपोर्ट बनाई लिलालाई दिएको, पासपोर्टमा नाउँ नहेरेको भने तापनि आफ्नो पासपोर्ट के कस्तो छ त्यो सम्बन्धित व्यक्तिले थाहा पाउनु नै पर्ने हुन्छ । अरूको नाउँको राहदानीमा आफ्नो फोटो टाँसिएको आफैँबाट बरामद भएको देखिँदा निज प्रतिवादीले मुलुकी ऐन, कित्ते कागजको ९ नं. विपरीतको कसुर गरेको देखिने ।

सरकारी अड्डाको छाप वा सरकारी काममा सरकारी कर्मचारीको छाप दस्तखत वा सो छाप

दस्तखत भएको सरकारी कागज किर्ते गर्नेलाई यसै महलको अरू नम्बरले हुने सजायमा एक वर्ष कैद सजाय हुने भन्ने किर्ते कागजको १२ नं. मा स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको अवस्थामा किर्ते कागजको ९ नं. बमोजिम प्रतिवादी कृष्णबहादुर चौधरीलाई रु. ५०।- मात्र जरिवाना गर्ने हदसम्म उक्त फैसला प्रमाण मूल्याङ्कनको रोहमा मिलेको देखिन नआउने।

तसर्थ माथि विवेचित आधार कारण र प्रमाणहरूबाट पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादी कृष्णबहादुर चौधरीलाई मुलुकी ऐन, किर्ते कागजको ९ नं. बमोजिम सजाय भएको र ऐ.को १२ नं. बमोजिम सजाय नगरेको हदसम्म केही उल्टी भई ऐ. महलको १२ नं. अनुसार एक वर्ष थप कैद सजाय हुने।

इजलास अधिकृत : मनिराम ज्ञवाली

कम्प्युटर : संजय जैसवाल

इति संवत् २०७५ साल मङ्सिर १७ गते रोज २ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-WH-००२८, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, प्रतिका फुयाल (थापा) वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत

प्रतिवादीउपर बुझिएका प्रमाणबाट अभियोग दाबी पुग्न सक्ने हो, होइन र पुग्न सक्ने भए कुन कानूनअनुसार दाबी पुग्ने हो, नपुग्ने भए कुन कानूनअनुसार नपुग्ने वा दाबी खारेज हुने हो वा ठहर हुने हो भन्ने यावत् कुराको निर्धारण गरी निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकार सुरु अदालतको भएकोले सुरु अदालतमा विचाराधीन मुद्दाको विषयवस्तुलाई प्रभाव पर्ने गरी रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गरी हेरी विचार गर्न मिल्ने नदेखिने।

रिट क्षेत्रबाट प्रमाणको विश्लेषण र विवेचना गरी निर्णय गर्न मिल्दैन। सरसर्ती हेर्दा नै कानूनको स्पष्ट उल्लङ्घन भएको छ छैन, अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि देखिन्छ कि देखिँदैन, कार्यविधिगत कुरामा गम्भीर

त्रुटि रहेको छ, छैन जस्ता कुराहरूलाई रिट क्षेत्रबाट हेर्नुपर्ने।

इजलास अधिकृत: तारादेवी महर्जन

कम्प्युटर: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७४ साल पौष ११ गते रोज ३ शुभम्।

९

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-WH-००३४, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सन्तोष काफ्ले वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत

म निवेदकउपर संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० बमोजिम मुद्दा दायर हुन सक्ने अवस्था छैन भन्ने जिकिरका सम्बन्धमा प्रस्तुत मुद्दा उक्त ऐनले निर्धारण गरेको परिभाषाभिन्न पर्छ, पर्दैन र मुद्दामा सो ऐनको प्रयोग हुन सक्छ वा सक्दैन भनी ऐनले गरेको व्यवस्था अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौता, अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतलाई अध्ययन र मनन गरी व्याख्या र विश्लेषणपूर्वक निर्णय गरिने नै हुँदा उक्त विषयमा प्रस्तुत निवेदनबाट प्रवेश गर्न मिल्ने देखिन नआउने।

प्रतिवादीउपर बुझिएका प्रमाणबाट अभियोग दाबी पुग्न सक्ने हो, होइन र पुग्न सक्ने भए कुन कानूनअनुसार दाबी पुग्ने हो, नपुग्ने भए कुन कानूनअनुसार नपुग्ने वा दाबी खारेज हुने हो वा ठहर हुने हो भन्ने यावत् कुराको निर्धारण गरी निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकार सुरु अदालतको भएकोले सुरु अदालतमा विचाराधीन मुद्दाको विषयवस्तुलाई प्रभाव पर्ने गरी रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गरी हेरी विचार गर्न मिल्ने नदेखिने।

एकै मुद्दामा एकै प्रकृतिका प्रतिवादीहरूको बिचमा विभेदजन्य आधारमा गैरकानूनी थुनामा राखिएको कार्यले संवैधानिक हकको हनन भएको भन्ने जिकिरका सम्बन्धमा माथि नै उल्लेख भइसकेको पनि छ। रिट क्षेत्रबाट प्रमाणको विश्लेषण र विवेचना गरी निर्णय गर्न मिल्दैन। सरसर्ती हेर्दा नै कानूनको स्पष्ट

उल्लङ्घन भएको छैन, अधिकार क्षेत्रात्मक त्रुटि देखिन्छ कि देखिँदैन, कार्यविधिगत कुरामा गम्भीर त्रुटि रहेको छ, छैन जस्ता कुराहरूलाई रिट क्षेत्रबाट हेर्नुपर्ने हुन्छ। भन्सार ऐन, २०६४ को दफा ५७(१) (च), संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा ९(क)(ग) को सजाय गरिपाउँ भन्ने मागदाबी लिई अभियोगपत्र दायर भएको र त्यस्तो अभियोग लागेको मुद्दाको सुरु कारबाही र किनारा गर्ने अधिकार जिल्ला अदालतलाई कानूनले प्रदान गरेकै देखिन्छ। माग भएको सजायलाई हेर्दा न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १५(२) ले उपचारको मार्ग प्रशस्त गरेकोमा त्यसतर्फ कारबाही अगाडि बढेको भन्ने पनि नदेखिने।

संगठित अपराधको मुद्दाको अभियुक्तले प्रमाण लोप वा नष्ट गर्न सक्ने वा त्यस्तो अभियुक्त फरार हुन सक्ने मनासिब कारण भएमा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अदालतले त्यस्तो अभियुक्तलाई मुद्दाको पुर्पक्षको लागि थुनामा राख्न सक्ने विशेष कानूनी व्यवस्था गरेको पाइयो। थुनछेकको आदेश गर्दा मिसिल संलग्न तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट अभियुक्तले प्रमाण लोप वा नष्ट गर्न सक्ने वा त्यस्तो अभियुक्त फरार हुन सक्ने मनासिब कारण रहेको देखिएमा अभियुक्तलाई थुनामा राख्न सक्ने स्वविवेकीय अधिकार कानूनले प्रदान गरेको अवस्था रहेको हुँदा निवेदकलाई अभियोग लगाइएको कसुर निवेदकले माग गरेजस्तो जमानतयोग्य रहेको भन्ने देखिएन। त्यसैले निवेदकको दाबीसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, कानूनको प्रत्यक्ष त्रुटि र उल्लङ्घन भएको नदेखिएको, अधिकारक्षेत्रात्मक त्रुटि भएको नदेखिएको, उपचारको व्यवस्था हुँदाहुँदै त्यसको प्रयोग निवेदकबाट नभएको र तल्लो अदालतलाई प्राप्त न्यायिक स्वतन्त्रतामा प्रभाव पर्ने गरी प्रमाणको विवेचना र विश्लेषण गरी निर्णय गर्दा मनासिब नहुने भई कानूनको मान्य सिद्धान्तानुरूपको नहुने हुँदा

निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिने।

अतः उल्लेख भई विवेचना भएको कानूनी व्यवस्थाहरू र आधार तथा कारणसमेतबाट निवेदकले माग गरेबमोजिमको आदेश जारी गरिरहनु पर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा निवेदकको प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: तारादेवी महर्जन

कम्प्युटर: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७४ साल पौष ११ गते रोज ३ शुभम्।

१०

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७४-WO-०८२१, उत्प्रेषण, रमेशकुमार साहसमेत वि. जनकपुर उपमहानगरपालिकाको कार्यालय, धनुषासमेत

सार्वजनिक हितका लागि राष्ट्रिय सम्पत्तिउपर राज्यको पहिलो हक अन्तरनिहित रहन्छ भन्ने विधिशास्त्रीय मान्यता रहेको पाइन्छ र यसरी सम्पत्ति प्राप्त गर्दा व्यक्तिको सम्पत्ति बृहत् राष्ट्रिय हितका लागि राज्यले नियन्त्रण, नियमन र अंकुश लगाउन सक्ने देखिन्छ तर स्वेच्छाचारी रूपमा कुनै मुआब्जा नदिई कसैको सम्पत्ति अधिग्रहण अपहरण गर्न राज्यलाई छुट दिएको नपाइने।

सडक विस्तार गर्ने प्रयोजनका लागि प्रचलित कानूनको अधीनमा रही राज्यले व्यक्तिको सम्पत्ति अधिग्रहण गर्न सक्ने तर अधिग्रहण गर्दा मुआब्जा दिनुपर्ने देखिन्छ। निवेदन मागबमोजिम आफ्नो जग्गा सडक विस्तारमा पर्ने भए जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ बमोजिम मुआब्जा वितरण गरी जग्गा प्राप्त गरेपछि मात्रै सडक विस्तार गर्नु गराउनु भनी परमादेश माग गरिएकामा निवेदनमा उल्लिखित सडक विस्तारमा परेका जग्गा निवेदकहरूको हक भोग स्वामित्वमा रहे भएको देखिने। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४५(१) र ४५(५)

को प्रावधानबमोजिम एक पटक राइट अफ वे तोक्दा क्षतिपूर्ति दिनु नपर्ने भएपनि एक पटक तोकिएको राइट अफ वेलाई परिवर्तन गरिएकोमा त्यस्तो जग्गा संरचना हटाउँदा भत्काउँदा क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने नै देखिन आउँछ । यदि नक्सा पास नगरी भवन निर्माण गरेको अवस्था भए स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ३९ बमोजिम जाँचबुझ र कारबाही गर्न सक्ने नै देखिन्छ । तर यी निवेदकहरूले नगरपालिकाबाट नक्सा पास गरी घर निर्माण गरी बस्दै आएको कुरालाई विपक्षीले अन्यथा भन्न सकेको देखिँदैन । विकास निर्माणका कार्य सार्वजनिक हितको लागि हो भन्ने कुरामा दुईमत हुन सकिँदैन तर विकास निर्माणका कार्य भन्ने आडमा कसैको बास उठाउनु अति संवेदनशील विषय हुन जान्छ । विकासका नाममा उचित मुआब्जा प्रदान नगरी यस्ता कार्य गर्न कसैलाई छुट हुन नसक्ने । नागरिकको निजी सम्पत्ति निजहरूको स्वेच्छाले बाहेक सरकारले प्राप्त गर्दा जग्गा प्राप्ति ऐनले तोकेको प्रक्रिया पूरा गरी मुआब्जा र क्षतिपूर्ति प्रदान गर्नुपर्ने भन्ने कानूनको अनिवार्य सर्त हुने । कुनै निकायले सडक निर्माण वा विस्तारका लागि जग्गा प्राप्त गर्दा वा अधिग्रहण गर्दा वा अन्य कुनै प्रकारको अधिकार सिर्जना गर्दा क्षतिपूर्तिबेगर सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा अतिक्रमण गर्न नमिल्ने ।

तसर्थ व्यक्तिको सम्पत्ति क्षतिपूर्ति वा मुआब्जा नदिई सोझै अधिग्रहण गरी सडक विस्तार गर्ने कार्यलाई कानूनसम्मत मान्न सकिँएन । सार्वजनिक हितकै लागि भएपनि व्यक्तिको निजी सम्पत्ति राज्य वा कुनै निकायबाट प्राप्त गर्दा कानूनबमोजिमको क्षतिपूर्ति दिएर मात्र प्राप्त गर्न सकिने देखिन्छ । तर प्रस्तुत मुद्दामा क्षतिपूर्ति वा मुआब्जा दिनु नपर्ने भनी विपक्षीको लिखितजवाफ रहेको देखिँदा मिति २०७५।३।१९ को नगरसभाको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । अब रिट निवेदकहरूको जग्गामा पर्ने

गरी सडक विस्तार गर्नुपर्ने भएमा संविधान प्रचलित कानूनबमोजिमका प्रक्रिया पूरा गरी क्षतिपूर्ति दिने प्रक्रिया अपनाई क्षतिपूर्ति दिएर मात्र सडक विस्तार गर्नु भनी परमादेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: ध्रुवकुमार ढकाल
कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल कार्तिक २८ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. ६

१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०६९-CR-०५०८, ज्यान मार्ने उद्योग, लालबाबु महतो चौहानसमेत वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादी लालबाबु महतो चौहानले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयानमा मिति २०६२/१२/२५ गते राति म, जिउत महारा, मोहन राउत अहिर र अर्को १ जना मानिससमेत भई जाहेरवालीको लोग्ने प्रसाद महारा चमारलाई निजको गोठघरमा सुती निदाएको अवस्थामा गई कुटपिट गर्दै गोठबाहिर निकाली मैले धारिलो हतियार खुकुरी प्रहार गरेको हो, जिउत महराले कटुवा बन्दुकबाट गोली हानी घाइते बनाएको, निज प्रसाद महराले गुहार गुहार भन्दै कराएको हुँदा गाउँ छिमेकीतिरका मान्छेहरू पनि उठी घटनास्थलतर्फ आउन थालेको हुँदा जिउत महराले अब यो यति भएपछि मर्छ, गाउँको मान्छे पनि आउन थाल्यो, हामी भागौं भनेकोले सो ठाउँबाट हामीहरू भागी गएका हौं र उक्त घटना घटाउने मुख्य व्यक्ति तथा योजनाकार जिउत महारा हो भन्नेसमेत बेहोरा उल्लेख गरेको पाइयो । निजले अदालतमा उपस्थित भई गरेको बयानमा वारदातको दिन आफू सितामढीमा मेला हेर्न गएकोमा सो कसुर आफूबाट नभएको भनी Alibi जिकिर लिई कसुरमा इन्कार रहेको देखिए तापनि उक्त

इन्कारी बयानलाई समर्थन हुने कुनै ठोस सबुत प्रमाण निज प्रतिवादीले पेस गर्न सकेको नदेखिने ।

पीडित प्रसाद महारा चमारले प्रतिवादीहरूमध्येका मोहनले लाठीले पिटी बायाँ हातमा चोट खत लगाएको, लाल बाबु महतो चौहानले घुँडामुनि धारिलो हतियारले प्रहार गरेको र जिउत महारा चमारले बन्दुकबाट गोली प्रहार गरी घाइते बनाएको हुन् भनी कागज गरेको देखियो । यसरी लालबाबु महतो चौहानले मौकामा गरेको कागज, पीडितको घटना विवरण कागज र अदालतसमक्षको बकपत्रलगायत मिसिल संलग्न अन्य कागजातबाट पीडितउपरको वारदातमा निज प्रतिवादीहरू लालबाबु महतो चौहान, जिउत महारा चमार, मोहन राउत अहिरको संलग्नता रहेको पुष्टि हुन आएको देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादीहरू लालबाबु महतो चौहान र मोहन राउत अहिरले ज्यान मार्ने मनसायले पीडितलाई धारिलो हतियार, लाठी प्रयोग गरी ज्यान मार्नेसम्मको कार्य गरेको, पीडितको छोरा र छिमेकीको हस्तक्षेपबाट निजको ज्यान मर्न नपाएको तथ्य पीडित, जाहेरवाली र बुझिएका मानिसहरूले अनुसन्धान अधिकारी एवं अदालतसमेतमा गरेको कागज तथा बकपत्र, पीडितको घा जाँच केश फारामसमेतबाट पुष्टि भएको देखिँदा प्रतिवादीहरूको सो कार्य ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं.बमोजिमको कसुर देखिन आउने ।

तसर्थ उपर्युक्त आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादीहरूले आरोरित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर्‍याएको सुरु पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०६७।५।२० को फैसला उल्टी गरी प्रतिवादीहरू मोहन राउत अहिर र लालबाबु महतो चौहानले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १५ नं. को कसुर गरेकोमा ऐ. को १५ नं. बमोजिम निजहरूलाई जनही ५ (पाँच) वर्ष कैद हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटाँडाबाट मिति २०७३।२।२ मा भएको फैसला

मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: सुभद्रा जि.सी.

कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७५ साल जेष्ठ २३ गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०६८-CR-०४४६, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. किसान गुरौ चौधरी

जबरजस्ती करणी वारदातको प्रमुख साक्षी पीडिता नै हुने भए तापनि पीडिताको मौकामा जाहेरी बेहोरा र अदालतसमक्षको बकपत्रमा एकरूपता नदेखिँदा जबरजस्ती करणीको कार्य सम्पन्न भएको भनी मान्न सकिएन । मौकामा भएको पीडिता तथा प्रतिवादीको योनि तथा लिङ्ग परीक्षणबाट समेत करणीको कार्य सम्पन्न भएको भनी पुष्टि हुन सकेको देखिएन । प्रतिवादी मौकामा र अदालतसमक्ष समेत कसुर गरेउपर इन्कार रहेको तथा निजको इन्कारी बयानलाई खण्डन गर्ने गरी अभियोजन पक्षबाट प्रमाण पेस गर्न सकेकोसमेत देखिएन । पीडिताको शारीरिक परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत वारदात मितिमा करणी भएको हो भनी किटान गर्न सकेको नदेखिएकोसमेतका आधार कारणबाट प्रतिवादीले पीडितालाई जबरजस्ती करणी गरेको भनि वादी नेपाल सरकारले लिएको अभियोग दाबी पुष्टि हुन सकेको नदेखिने ।

पीडिता र प्रतिवादी किसान गुरौ वारदात भएको मिति तथा समयमा सँगसाथ रहेको, सँगै होटलमा चिया खाजा खाएको, सँगै घुम्ने क्रममा पीडिता बेहोस हुन पुगेकोलगायतका तथ्यलाई प्रतिवादीले मौकामा अनुसन्धानको क्रममा तथा अदालतसमक्षको बयानमा समेत स्वीकार गरेको देखिन्छ । समग्र मिसिलको अध्ययन तथा प्रस्तुत घटनाक्रमका आधारमा प्रतिवादीले जबरजस्ती करणी गरेको नदेखिए पनि जबरजस्ती करणीको उद्योगसम्म गरेको भनी पुनरावेदन अदालत बागलुङले जबरजस्ती करणीको

उद्योगको कसुर ठहर गरी गरेको फैसलालाई अन्यथा भन्न सकिने अवस्था देखिएन । यस दृष्टिकोणबाट अभियोग दाबीबमोजिम नै सजाय गरिपाउँ भनी वादी नेपाल सरकारका तर्फबाट उपस्थित शाखा अधिकृतले गर्नुभएको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, विवेचित मुद्दाको तथ्य, आधार र कारणहरूबाट समेत सुरु बागलुङ जिल्ला अदालतले अभियोग दाबीबाट सफाई दिने गरी मिति २०६७।२।२६ मा गरेको फैसलालाई केही उल्टी गरी पुनरावेदन अदालत बागलुङले प्रतिवादी किसान गुरौं चौधरीलाई जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुर गरेको ठहर गरी मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३ नं. को देहाय ३ र ५ नं. बमोजिम ३ वर्ष कैद सजाय हुने गरी मिति २०६८।१।१६ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : उषा श्रेष्ठ

कम्प्युटर : हर्कमाया राई

इति संवत् २०७६ साल साउन २१ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ७

१

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७१-CR-०६०६, हातहतियार खरखजाना, नेपाल सरकार वि. प्रकाश मिश्र

प्रतिवादी प्रकाश मिश्रलाई संविधानसभाको निर्वाचनको अवधिमा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयको सूचनाबमोजिम हातहतियार नबुझाएकोमा हातहतियार खरखजाना ऐन, २०१९ (दोस्रो संशोधन २०६४) को दफा ८ विपरीतको कसुरमा ऐ. ऐनको दफा २०(२) ले रु.६०,०००।- मात्र सजाय हुने देखिन्छ। उक्त सूचनामा खरखजाना पनि बुझाउनु भन्ने उल्लेख नभएको तथ्य निर्विवाद छ। यस अवस्थामा जुन बुझाउनु भन्ने सूचना नै छैन सो नबुझाएको र आफूले राखेको भनी सजाय

गर्न मिल्ने देखिँदैन। त्यसैगरी हातहतियार खरखजाना ऐनविपरीत कार्य गरेको ठहरेमा हातहतियार पनि जफत गर्न सक्ने गरी न्याय सम्पादन गर्ने निकाय वा अधिकारीलाई स्वविवेकीय अधिकार प्रदान गरेको पाइन्छ। सोहीअनुरूप जिल्ला प्रशासन कार्यालयले जफत हुने ठहर गरेकोमा पुनरावेदन अदालतले जफत नहुने ठहर गरेउपर पुनरावेदन परेतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादीले उक्त हतियार इजाजतपत्र प्राप्त गरेर नै राखेको देखिएको र उक्त सूचनाअनुसार निर्वाचनलाई भयरहित र शान्तिपूर्ण रूपमा सम्पन्न गर्नका लागि भनी उल्लेख भएकोमा उक्त हतियार निर्वाचनलाई अशान्त बनाउन वा भयपूर्ण बनाउनका लागि तथा निर्वाचनमा प्रभाव पार्नका लागि प्रयोग गर्न खोजेको वा सो उद्देश्यको लागि राखेको भन्ने अभियोगपत्रसमेत नरहेको स्थितिमा बाध्यात्मक व्यवस्था जस्तो गरी जफत गर्नुपर्ने भनी अर्थ गरी जफत गर्नु न्यायको रोहमा मिल्ने नदेखिने। तसर्थ, सुरु जिल्ला प्रशासन कार्यालय धनुषाको मिति २०७०/८/१३ को फैसला नमिलेको देखिँदा सो फैसला उल्टी भई निज प्रतिवादी प्रकाश मिश्रलाई हातहतियार खरखजाना ऐन, २०१९ को दफा ८ विपरीतको कसुरमा ऐ. ऐनको दफा २०(२) बमोजिम रु.६०,०००।- मात्र जरिवाना हुने र ऐ. ऐनको दफा १६ बमोजिम बरामदी हातहतियार र खरखजाना भने जफत नहुने ठहर्नाई तत्कालीन पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०७१/३/४ मा भएको फैसला मनासिब नै देखिने।

अतः विवेचित तथ्य आधार एवं कारणबाट प्रतिवादी प्रकाश मिश्रलाई संविधान सभाको निर्वाचनको अवधिमा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयको सूचनाबमोजिम हातहतियार नबुझाएको देखिएकोमा प्रतिवादी प्रकाश मिश्रलाई हातहतियार खरखजाना ऐन, २०१९ (दोस्रो संशोधन, २०६४) को दफा ५को (१)(२), दफा ५, दफा ८, दफा ९, दफा २०(२) (ग)(घ)(ङ) र दफा २०(३) को (ग)(घ) अनुसारको

कसुरमा सोही ऐनको दफा २०(२) बमोजिम ६०,०००।- (साठी हजार रुपैयाँ) र दफा २०(३) बमोजिम रु.२०,०००।- (बीस हजार रुपैयाँ) समेत गरी ८०,०००।- (असी हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने र बरामदी हातहतियार खरखजाना सोही ऐनको दफा १६ बमोजिम जफत हुने ठहर्‍याई सुरु जिल्ला प्रशासन कार्यालय धनुषाको मिति २०७०/०८/१३ को फैसला नमिलेको देखिँदा सो फैसला उल्टी भई निज प्रतिवादी प्रकाश मिश्रलाई हातहतियार खरखजाना ऐन, २०१९ को दफा ८ विपरीतको कसुरमा ऐ.ऐनको दफा २०(२) बमोजिम रु.६०,०००।- (साठी हजार रुपैयाँ) मात्र जरिवाना हुने र सोही ऐनको दफा १६ बमोजिम बरामदी हातहतियार र खरखजाना भने जफत नहुने ठहर्‍याई तत्कालीन पुनरावदेन अदालत जनकपुरबाट मिति २०७१/३/४ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर : विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७४ साल माघ ८ गते रोज २ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६८-CR-०७३६, भन्सार रकम, लावण्यकुमार ढकाल वि. मुकुन्दकुमार श्रेष्ठ

सुनुवाइको मौका नदिएको भन्ने विपक्षी क्रियट वाथ प्रा.लि.को जिकिर सम्बन्धमा उक्त प्रा. लि.को अख्तियारप्राप्त व्यक्ति माधव न्यौपानेले पत्र बुझी बयान र ततिम्बा बयानमा सहभागी भई सोधिएको सवालहरूमध्ये केही सवालहरूको जवाफ दिन बाँकी भएकोले बाँकी सवालहरूको विवरण उल्लेख गरी जवाफ दिएको मिति २०६५।४।१७ को क्रियट वाथ प्रा.लि.को पत्र मिसिल सामेल रहेकोसमेत देखिएबाट सुनुवाइको मौका दिएको देखिने।

विपक्षी क्रियट वाथ प्रा.लि. र निजको कानून व्यवसायीको तर्फबाट पैठारीकर्ताको हकमा आर्थिक

ऐन, २०६४ को दफा २ को अनुसूची १ को दफा ७ को उपदफा १६ बमोजिम ६० दिन नघाई गरेको जाँचपासपछिको परीक्षण (Post Clearance Audit) कानूनबमोजिमको नदेखिने भन्ने पेस भएको नजिर र लिएको जिकिर सम्बन्धमा पैठारी गरिएका सामान (Consignment) को भन्सार ऐन, २०६४ को दफा ३४ बमोजिम जाँचपासपछिको परीक्षणको लागि प्रेषित गरेको च.नं.६५२ मिति २०६५।३।१९ को पत्र मिति २०६५।३।२४ मा अधिकारनामा प्राप्त गरेका उक्त प्रा. लि.का माधव न्यौपानेले बुझेको, बयान तथा ततिम्बा बयानसमेत गरी तत्काल खुलाउन नसकेका सवालको पछिबाट पत्रमार्फत जवाफ दिएको देखिएकोले र भन्सार विभागको उक्त पत्र आदेश बदर गराई माग्न कुनै कानूनी उपचारको बाटो अवलम्बन गरेको नदेखिँदा भन्सार ऐनबमोजिम भएको निजको बयान तथा पत्रको जवाफलाई अन्यथा भनिरहन पर्ने देखिन नआउने।

क्रियट वाथ प्रा.लि.बाट पेस भएको लागत बिल र बिक्री विजकबाट अंक गणितीय तथ्याङ्कका आधारमा देखाइएको न्यून विजकीकरणको हिसाबलाई ९ दिनपछि उक्त प्रा.लि.को मिति २०६५।४।१७ को पत्रको जवाफबाट पनि न्यून विजकीकरण भएको होइन भनी तथ्याङ्कको आधारमा प्रस्ट पार्न सकेको देखिएन। भन्सार महसुल, ढुवानी आदिसमेत समावेश गर्नु परेकोले इन्भ्वाइसको मूल्यमा ७५% थप गरेको भनिएको तर के कुन शीर्षकमा के कति रकम हो ? सोको उक्त पत्र बेहोरा र बिल भरपाईबाट पुस्ट्याई गर्न सकेको देखिँदैन। ड्यामरेज र अन्य खर्च भनिएकोमा खर्चको अंक र सोको पुस्ट्याई पनि पेस गर्न सकेको देखिँदैन। लोकल सामान चाइनाको स्थानीय बजारबाट आयात गरेको ब्रान्डेड सामानसँग मिल्न गए हाम्रो दोष छैनसमेत भनी पत्रको जवाफ दिएको पाइन्छ। क्लेरिड बिलबापत भारतीय रुपैयाँको नेपाली रु.२,२९,४९६।५५ मा फरक हुन आउने रु.१,१७,८७६।- मा यदि ड्यामरेज चार्जसमेत संलग्न भएको भए सो घटाई

बाँकी हुन आउने रकमको भन्सार महसुल भुलवश नतिरेको हुँदा दाखिला गर्ने छु भन्नेसमेतका बयान बेहोरा रहेको देखिएबाट भन्सार विभागबाट असुल गर्नु पर्ने ठहरेको भन्सार महसुलको छुट रकम र जरिवाना रु.७,८९,७२६।५० असुल हुनुपर्ने होइन भनी मान्न मिल्ने देखिन नआउने।

अतः उल्लिखित बयान तथा जवाफी पत्रको बेहोराबाट सुनुवाइको मौका दिएको देखिएको, उल्लेख गरिएबमोजिम मालवस्तु (Consignment) को लागत मूल्य र बिक्री विजकमा रहेको मूल्यको फरक अस्वाभाविक देखिएको अवस्था रही न्यून विजकीकरण भएको देखिएको, प्रत्यर्थी क्रियत वाथ प्रा.लि.बाट न्यून विजकीकरण नभएको भन्ने तथ्यगत प्रमाण पेस गर्न सकेको नदेखिएको र उक्त प्रा.लि.का अधिकारप्राप्त व्यक्तिको बयानबाट बाँकी महसुल दाखिला गर्ने छु भनी उल्लेख गरेको देखिएकोले भन्सार विभागको मिति २०६५।५।६ को निर्णयबमोजिमको छुट रकम र जरिवानामा असुल हुनुपर्ने नै देखिएको हुँदा राजस्व न्यायाधिकरणको मिति २०६६।१०।०७ को फैसला उल्टी भई भन्सार विभाग त्रिपुरेश्वर काठमाडौंको मिति २०६५।०५।०६ को निर्णय सदर हुने।

इजलास अधिकृत : ऋतबहादुर पुलामी मगर

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३१ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. ८

१

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०६९-CI-०८६८ र ०६९-CI-०८८०, हक कायम, अशोककाजी बज्राचार्यसमेत वि. जुजुभाइ श्रेष्ठ र भुवन हिरा शाक्य वि. तरणीदेवी भवानी संरक्षण समिति

२०२१ सालमा नापीका बखत “का.इ.

मखन बस्ने नारायणदास श्रेष्ठलाई २।६ तिरी खाएको छु” भनी विवरण लेखाउने मोहीले त्यसको करिब १ वर्षपछि २०२२ सालमा अनुसूचीको फाराम भर्दा के कुन उद्देश्य र प्रयोजनको लागि “यो जग्गा चन्द्रमान सिंह शाक्यसमेत २ जनाको हो” भनी लेखाएका हुन सो कुरा कतैबाट स्पष्ट हुन सकेको छैन। नापीका बखत कि.नं. १४२ को पूरै जग्गा नारायण दासको हो भनी बेहोरा जनाई नापी गराउने मोही काजी महर्जन पछि आएर स्पष्ट आधार र प्रमाण विना नै यो जग्गामध्ये यति मात्र यसको र बाँकी यति अर्कोको भनी लेखाएको विवरण वा बयान कागजको आधार लिई कानूनबमोजिम नापीका बखत तयार भएको अभिलेख र त्यसमा अभिलेखीकृत विवरणलाई अन्यथा भन्न मिल्नेसमेत नदेखिने।

साबिक लगत ५२५ गुठीबाट समेत नारायणदास श्रेष्ठ मखन गल्ली भनी जनिएको छ। फिल्डबुकमा पनि मखन बस्ने नारायण भन्ने जनिएको छ। तत्काल २ नं. अनुसूची उपलब्ध हुन सकेको छैन। फिल्डबुक साबिक दर्तासमेतबाट ५२५ सँग कि.नं. १४२ को जग्गा भिडेको देखियो। मौजा स्वयम्भु रहेको र विवादित जग्गा सीतापाइलामा रहेको पनि मिलेकै छ। नापीका बखत यो जग्गा नारायणदासको हो भनी मोहीले लेखाएको विवरण साँचो हो भन्ने आफ्नो दाबीको समर्थनको लागि वादीले नारायणदासका नाउँको साबिक १८५१ सालको सनदबमोजिमको साबिक मौजा स्वयम्भु हा.नं. ५२५ नं. को लगत देखाउनुभएको छ। नारायणदासका नाउँको उक्त लगत भिड्ने भनी मालपोत कार्यालयले उल्लेख गरेको पाइन्छ। यस स्थितिमा वादीले आधार लिनुभएको साबिक लगतअनुसारको जग्गा विवादित कि.नं. १४२ को जग्गा होइन रहेछ, उक्त लगतसँग यो जग्गा भिड्ने रहेनछ भनी भन्नु पर्ने कुनै कारण र आधार मिसिल संलग्न प्रमाणबाट नदेखिने। प्रतिवादीले उल्लेख गर्नुभएको लगतअनुसारको जग्गा यही विवादित जग्गा रहेछ भनी भन्न सकिने निश्चित आधार प्रतिवादीले

पेस गर्न सक्नुभएको छैन । विवादित जग्गा वादीले उल्लेख गर्नुभएअनुसार साबिक १८५१ सालको सनदबमोजिमको साबिक मौजा स्वयम्भु हा.नं. ५२५ नं. को लगतभित्रकै जग्गा रहेछ भन्ने देखिन आयो । विवादित कि.नं. १४२ को २-११-० जग्गा वादीले दाबी गरेअनुसार वादी तानादेवी (तारणीदेवी भवानी) गुठीका गुठियार नारायणदासका नाउँमा नापी दर्ता भएको साबिक मौजा स्वयम्भु हा.नं. ५२५ नं. को लगतभित्रको जग्गा मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिएको अवस्थामा पुनरावेदक / प्रतिवादीको नाउँमा विवादित जग्गा दर्ता हुनुपर्छ भन्ने विद्वान् कानून व्यवसायीको बहससँग यो इजलास सहमत हुन नसक्ने ।

अतः उल्लिखित आधार कारणबाट वादी दाबीको कि.नं.१४२ को जग्गामा वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको हदसम्म सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६६/९/८ को फैसला केही उल्टी भई वादी दाबीको उक्त कि.नं.१४२ को जग्गासमेत वादी तानादेवी (तारणीदेवी भवानी) संरक्षण समितिको नाउँमा हक कायम हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९/७/२० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत:- विद्याराज पौडेल

कम्प्युटर :- विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल फागुन ६ गते रोज १ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६९-CI-०८८९, हक कायम, भुवन हिरा शाक्य वि. तारणीदेवी भवानी संरक्षण समिति भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७३-WH-००७३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, ममता बाँस्कोटा भट्टराई वि. उच्च अदालत पाटनसमेत

निवेदिका मिराकुमारी श्रेष्ठलाई ०७१-CR-०५१५, ०७१-CR-०५१६ र ०७१-CR-०५१७ का लागु औषध (डाइजेपाम) का प्रत्येक मुद्दामा २ वर्ष ६ महिना कैद र रु.१,००,०००/- जरिवाना हुने ठहरी फैसला भएको देखिन्छ । यिनै ०७१-CR-०५१५ र ०७१-CR-०५१७ को लागु औषध (डाइजेपाम) का दुई मुद्दामा सहप्रतिवादी पासा भन्ने राकेश श्रेष्ठको हकमा ०७३-WH-००६९ को बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदन दायर भएकोमा यस अदालतबाट मिति २०७४।१।२५ मा मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ४१ नं.बमोजिम कुनै एक मुद्दामा मात्र कैद ठेकिनु पर्ने भनी न्यायिक निर्णय भएको देखिन्छ । सोही न्यायिक निर्णयबमोजिम नै काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०७४।२।१७ मा निवेदिका मिराकुमारी श्रेष्ठ र राकेश श्रेष्ठको हकमा निवेदनमा उल्लिखित मुद्दामा समान तथ्य रहेको देखिँदा सर्वोच्च अदालतको मिति २०७४।१।२५ को आदेशबमोजिम मिराकुमारी श्रेष्ठको हकमा समेत कैद हद गर्न सकिने भन्ने आदेश भएको देखिने ।

उल्लिखित तथ्यहरूबाट यस अदालतबाट सहप्रतिवादी पासा भन्ने राकेश श्रेष्ठको हकमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा एक कलमको कैद मात्र ठेक्नु पर्ने भनी आदेश भएको देखिन आयो । उक्त आदेशबमोजिम निवेदिका मिराकुमारी श्रेष्ठको हकमा समेत काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलाकार्यान्वयनअधिकारीबाट मिति २०७४।२।१८ मा एक कलमको कैद २ वर्ष ६ महिना मात्र कैद हद ठेकिई थुनाबाट मुक्त भैसकेको भन्ने देखिन आएकोले गैरकानूनी थुनाको प्रश्नको औचित्य समाप्त भइसकेको देखिन आउने ।

अतः रिट निवेदिका मिराकुमारी श्रेष्ठ काठमाडौं जिल्ला अदालतको आदेशबमोजिम थुनामुक्त भएको देखिन आएकोले प्रस्तुत बन्दीप्रत्यक्षीकरण निवेदनको

औचित्य समाप्त भइसकेको हुँदा खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत : विमला पौडेल, कालिबहादुर साम्यु
लिम्बू
कम्प्युटर : चन्द्रशेर राना
इति संवत् २०७४ साल जेठ २८ गते रोज १ शुभम् ।

३

**मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री
प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-CR-०१६०, लागु
औषध (खैरो हिरोइन), नेपाल सरकार वि. धनबहादुर
पुन**

प्रतिवादी आफू कुनै गिरोहमा संलग्न नरहेको
र अनुसन्धान तथा अदालतमा समेत सेवनकर्ता हुँ भनी
साबिती भई बयान गरेको अवस्था छ । प्रतिवादीको
बयानलाई समर्थन हुनेगरी निजका साक्षीले बकपत्र
गरेको पाइन्छ । प्रतिवादीले उक्त लागु औषध बिक्री
वितरणको लागि ल्याएको हो भन्ने अभियोग दाबी पुष्टि
हुने वस्तुनिष्ठ प्रमाणहरू मिसिल संलग्न देखिएको छैन ।
अनुमानको आधारमा बिक्री वितरणको कसुरमा सजाय
गर्न न्यायोचितसमेत नहुने ।

तसर्थ, उल्लिखित आधार कारण र
प्रमाणहरूबाट बरामद लागु औषध बिक्री वितरणको
लागि ल्याएको नभई सेवन गर्न ल्याएको पुष्टि भएको हुँदा
प्रतिवादी धनबहादुर पुनलाई लागु औषध (नियन्त्रण)
ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(ड) बमोजिम १ वर्ष
कैदको सजाय हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत
बुटवलको फैसला न्यायको रोहमा मिलेकै देखिँदा सदर
हुने ।

इजलास अधिकृत : केदारनाथ पौडेल
कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ
इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर २५ गते रोज २ शुभम् ।

४

**मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री
प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-RB-००५२,
गैरकानूनी जरिवाना लगाएको, शंकर अर्याल वि.**

दिवाकरध्वज खड्का र दिवाकरध्वज खड्का वि.
कम्पनी रजिस्ट्रारको कार्यालय, त्रिपुरेश्वर

पुनरावेदक कम्पनीले कम्पनी ऐन, २०६३
को दफा ७८ बमोजिमको विवरण पेस गरिसकेपछि
दफा ५१ को यो विवरण पुगेन वा आएन भनी
पुनरावेदक कम्पनीलाई कार्यालयले पत्राचार गरेको वा
जानकारी दिएकोसमेत मिसिल संलग्न कागजातबाट
देखिएको छैन । पब्लिक लिमिटेड कम्पनी भएकोले
दफा ५१ बमोजिमको विवरण बुझाउनु पर्ने होइन दफा
७८ नं.बमोजिमको विवरण समयमै बुझाइसकेको छु
भन्ने नै पुनरावेदक कम्पनीको मुख्य जिकिर रहेको
छ र दफा ७८ बमोजिमको विवरण पेस गरेपछि
दफा ५१ बमोजिमको यो नपुग विवरण बुझाउनु पर्ने
हो सो नबुझाएकोले बुझाउन ल्याउनु भनी निवेदक
कम्पनीलाई कार्यालयले कुनै जानकारी दिएको समेत
देखिएन र कम्पनीलाई जानकारी तथा सूचना नै
नदिई जरिवाना गरेको देखियो । दफा ७८ बमोजिमको
विवरण बुझाइसकेको अवस्थामा सुनुवाइको मौका नै
नदिई कम्पनीलाई जरिवाना गर्ने गरी भएको कम्पनी
रजिस्ट्रारको कार्यालयको मिति २०६८/१०/१२ को
निर्णय मिलेको देखिन नआउने ।

पुनरावेदक कम्पनीले ऐनको दफा ७८
बमोजिमको विवरण बुझाइसकेको र दफा ५१(५)
ले दफा ५१ को विवरण बुझाउन नपर्ने गरी उन्मुक्ति
दिएको तथा दफा ७८ बमोजिमको विवरण र दफा
५१ बमोजिम बुझाउनु पर्ने विवरण समान प्रकृतिको
भई सोबमोजिमको विवरण बुझाइसकेको देखिँदा
कम्पनीलाई ऐनको दफा ८१ को उपदफा २ बमोजिम
जरिवाना गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत
हुन नसकिने ।

तसर्थ, उल्लिखित आधार र कारणहरूबाट
निवेदक कम्पनी पब्लिक लिमिटेड कम्पनी भएको
र यस्तो कम्पनीले नियम ७८ बमोजिमको विवरण
बुझाएको अवस्थामा दफा ५१ को विवरण बुझाउनु नपर्ने

गरी ऐ. दफा ५१(५) मा उन्मुक्ति दिएको अवस्थामा पुनरावेदक कम्पनीलाई दफा ५१ बमोजिमको विवरण समयमै नुबझाएको भनी रु.८० हजार जरिवाना गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको नदेखिँदा सो हदसम्म केही उल्टी हुन्छ। नाम परिवर्तन गर्दा लान्ने थप राजस्व मात्र रु.५,०००।-सम्म दस्तुर कम्पनीलाई लाग्ने।

इजलास अधिकृत: केदारनाथ पौडेल

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल कार्तिक ३० गते रोज ५ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६६-CI-१०४४, फैसला बदर, ओमकला रिजालसमेत वि. सिद्धार्थनगर नगरपालिकासमेत

विवादित जग्गा पुनरावेदकको भोगमा रहेको प्रमाण विपक्षी नगरपालिकाले निज पुनरावेदकको नाउँमा दिई दर्तासमेत भइसकेको अवस्थामा अब सो जग्गा विटौरी लगतको होइन भनी प्रतिवादी विपक्षी नगरपालिकाले भन्न विवन्धितको सिद्धान्तले पनि मिल्ने देखिँदैन। प्रमाणमा रहेको निषेधाज्ञा मुद्दामा भएको नक्सा मुचुल्कामा यी वादीमध्येका गोविन्द रिजाल रोहवरमा बसेको भन्ने आधारमा मात्र प्रमाणहरूबाट आफ्नो हकभोग र स्वामित्वमा रहेको जग्गामा असर पर्छ भन्नु न्यायको रोहमा उचितसमेत नदेखिने।

प्रकाश चित्रकारले प्रतिवादी नारायण रिजाललाई मिति २०५२/२/९ मा पारित गरी दिएको राजीनामा लिखतमा उत्तर सडक उल्लेख भई वादी दाबीको लगत नं. १२२ को क्षे.फ.०-०-२.८५ धुर जग्गासमेत समावेश भएको देखिन आयो। सो राजीनामा लिखत बदर गरिपाउन सिद्धार्थनगर नगरपालिकाले दायर गरेको २०५२ सालको दे.दा.नं. १६८९ को लिखत बदर मुद्दामा

दाबीको लगत नं.१२२ को क्षे.फ.०-०-२.८५ धुर जग्गासमेत समावेश हुने गरी दाबीबमोजिम लिखत बदर भई तहतह फैसला भएको देखियो। उक्त मिति २०५२/२/९ को राजीनामाको लिखतमा उत्तर किल्ला यी वादीहरूलाई देखाउनु पर्नेमा नदेखाई सडक देखाई वादीहरूको सो जग्गासमेत उक्त चौकिल्लाभित्र पारी किल्ला कायम भएको देखिन आएबाट सो फैसलाहरूबाट पुनरावेदक वादीहरूको हकमा असर पर्न गएको देखिन आउने।

उपर्युक्त आधार कारण र प्रमाणहरूबाट वादी दाबी पुग्ने गरी सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला उल्टी गरी वादी दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको मिति २०६६/३/२३ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई सो हदसम्म दाबीबमोजिम फैसला बदर र उत्तर किल्ला बदर हुने ठहर्‍याएको सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने।

इजलास अधिकृत: केदारनाथ पौडेल

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल कार्तिक १३ गते रोज २ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६९-CI-०००७, लिखत बदर, राजेन्द्रप्रसाद पन्त वि. अमृतराज पन्त

अंशहकबाट प्राप्त घर जग्गा बिक्री गर्न नपाउने भनी बन्डापत्रको कैफियत महलमा उल्लेख भए तापनि सो सर्त स्त्री धनको २ नं. विपरीत रहेको देखिँदा सो सर्तलाई कानूनअनुकूलको सर्त भनी मान्न मिल्ने देखिएन। उर्धकुमारीको अंश हकबापत पाएको कानूनबमोजिम आफूखुस गर्न पाउने जग्गा शेषपछि भाग लाग्छ भनी अहिले नै बोलिदिँदा निजको अंश हक नियन्त्रित र बन्देज हुन गई निजको सम्पत्ति भोग गर्ने, बेचबिखन गर्ने अन्य कारोबार गर्नेलगायतका सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकारमा असर पर्न जाने

देखियो । अंश हकबाट प्राप्त निर्विवाद आफूखुस गर्न पाउने सम्पत्तिमा असर पर्ने गरी अदालतले निर्णय गर्न मिल्ने नदेखिने ।

अतः पुनरावेदक उर्धकुमारीको आफ्नो हक भएको आफूखुस गर्न पाउने पालन पोषण गरेको र पछिसम्म हेरचाह गर्ने गरी छोरालाई हालैदेखिको बकस गरिदिन पाउने नै देखिन आयो । साथै निजको नाउँमा बाँकी रहेको कि.नं. २१०७ को जग्गामा निजको शेषपछि उपर्युक्त जग्गा कानूनबमोजिम हकवालाहरूले प्राप्त गर्ने अवस्था रहे भएकैसमेत देखिन आयो । उर्धकुमारीको नाउँमा बाँकी रहन आएको कि.नं.२१०७ को घर जग्गामा छोराहरूको अहिले नै भाग हिस्सा लाग्ने गरी भविष्य प्रभावी फैसला गर्नसमेत मिल्ने नदेखिने ।

तसर्थ उल्लिखित आधार कारण र प्रमाणहरूबाट उर्धकुमारी पन्तले आफ्नो अंशबापत पाएको आफूखुस गर्न पाउने सम्पत्तिको हकलाई असर पर्ने गरी अहिले नै बन्देज र नियन्त्रण लाग्ने गरी सम्पत्तिमा कसैको हक स्थापन गर्न मिल्ने देखिएन । वस्तुतः आमा उर्धकुमारी पन्तको नाममा बाँकी रहने पूरै जग्गामा उर्धकुमारीको शेषपछि राजेन्द्र पन्तको समेत हक स्थापन हुने गरी सुरु तनहुँ जिल्ला अदालतको फैसला सो हदसम्म नमिलेकोले केही उल्टी हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पोखराबाट मिति २०६८/१०/१८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः केदारनाथ पौडेल

कम्प्युटरः चन्द्रशेर राना

इति संवत् २०७४ साल माघ २१ गते रोज १ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६७-CI-००४९, खिचोला मेटाई घर खाली, रामचन्द्र राउत अहर वि. लगन महारा चमार

विवादित घरहरू प्रतिवादीकै बाबु बाजेसमेतले ५,६ वर्ष / २०२२ वर्ष अघि बनाई बसोवास गरी आएको भनी सर्जमिन मुचुल्काका व्यक्तिहरूले लेखाइदिएको

पाइन्छ । विवादित फुसको घरसमेत भएको जग्गा वादीको दर्तामा रहेको भन्ने देखिन आएकोमा सो जग्गा अंशबन्डा गर्दा आफ्नो अंश भागमा परेको भन्ने फिरादमा उल्लेख छ । पैतृक सम्पत्ति भएको र वादीको बाबुबाजेकै पालाको सम्पत्ति देखिँदा सगोलमा रहेको सम्पत्तिमा यी वादीले अंशबन्डा पासपछि विवादित फुसको घर बनाएको भन्ने कुरा पहिले प्रमाणित गर्न सक्नुपर्दछ । विवादित घर वादीले निर्माण गरेको भन्ने तथ्य पुष्टि हुन सकेको छैन । फुसको घर प्रतिवादीले धेरै पहिला निजहरूकै बाबुबाजेको पालादेखि बनाई बस्दै आएको भनी सर्जमिन मुचुल्का भएको स्थितिमा सो घर प्रतिवादीले कब्जा खिचोला गरेको भन्ने दाबी पुष्टि हुन आएको पाइएन । प्रतिवादीले सो घर बनाएको हुँदा निजहरूको भोगमा रहेको भन्ने नक्सा मुचुल्काबाट समेत देखिँदा पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः आफ्नो जग्गामा कसैको घर निर्माण गरेमा मुलुकी ऐन, घर बनाउने महलको ११ नं. को हदम्यादभित्र फिराद गर्नुपर्ने हुन्छ । वस्तुतः विवादित घर वादीले नै बनाएको भन्ने प्रस्ट प्रमाण नभएको हुँदा भोगसमेतको आधार तथा सर्जमिन मुचुल्काबाट सो घर प्रतिवादीले नै धेरैअघि बनाएको देखिँदा र सो घरमा भोगाधिकार तथा हदम्यादको आधारमा वादी दाबी खारेज गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत हेर्दाको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः चेताराज पन्त

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७५ साल वैशाख १९ गते रोज ४ शुभम् ।

यसै लगाउको निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन् :

- ०६७-CI-००५०, खिचोला मेटाई घर खाली, रामचन्द्र राउत अहर वि. पिताम्बर सहनीसमेत
- ०६७-CI-००५१, खिचोला मेटाई घर

खाली, रामचन्द्र राउत अहर वि. रामदेव
राउत अहिरसमेत

८

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना
प्रधान मल्ल, ०६६-सी-०६२५, टिप्पणी आदेश बदर
दर्ता बदर जग्गा दर्ता कायम, निलकण्ठ सुवेदी वि.
भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग, बबरमहलसमेत

सुरु मिसिल संलग्न जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा
हेर्दा, गण्डकी अञ्चल तनहुँ जिल्ला साबिक उदेनढुंगा
५/६ को कि.नं. ८३ भानुभक्त सुवेदीको नाममा,
कि.नं. ८७ निलकण्ठ सुवेदीको नाममा, कि.नं. ८८
सूर्यमणी सुवेदीको नाममा र कि.नं. ८९ गिरीराज
सुवेदीको नाममा दर्ता रहेको देखिन्छ । साबिक दर्ता
तिरो भरो देखाई नापी भएको जग्गाको निवेदकहरूको
नाउँमा जग्गाधनी प्रमाण पुर्जासमेत प्राप्त भएको स्वेस्ता
प्रमाणबाट देखिन्छ । यस अवस्थामा विवादित जग्गा
वन क्षेत्रभित्र पर्ने नपर्ने सो प्रमाणहरूसमेतलाई दृष्टिगत
गर्नुपर्ने स्थिति रहेको छ । नागरिकको नाउँमा दर्ता
रहेको सम्पत्तिको हकमा सरकारी निकायबाट निर्णय
भएको हुँदा नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ आकर्षित
हुने नै देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा सोही ऐनको दफा
१८ बमोजिम नागरिकले उच्च अदालतमा नालेस
उजुर गर्न पाउने अवस्था विद्यमान रहेको देखिने ।

अतः वादी दाबी खारेज गर्ने गरेको पुनरावेदन
अदालत पोखराको मिति २०६६।३।१० को फैसला
कानूनसङ्गत नदेखिँदा सो फैसला बदर गरिदिएको
छ । अब जे जो बुझ्नु पर्ने हो बुझी प्रमाणको मूल्याङ्कन
गरी कानूनबमोजिम फैसला गर्नु भनी उपस्थित पक्षलाई
तारेख तोकी मिसिल उच्च अदालत पोखरामा पठाई
दिने ।

इजलास अधिकृत : कृति थापा

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७५ साल श्रावण २१ गते रोज २ शुभम् ।

■ यसै लगाउको ०६६-सी-०६२६, निर्णय
बदर हक कायम दर्ता सदर राखी चलन
चलाई पाउँ, निलकण्ठ सुवेदी वि. वन
विभाग, काठमाडौंसमेत

९

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना
प्रधान मल्ल, ०७३-सी-१३५१, उत्प्रेषण, निसार
खाँसमेत वि. बाँके जिल्ला अदालतसमेत

पुनरावेदक / निवेदकहरूमध्येका नन्कैया
खाँको नाउँमा रहेको बन्डा गर्नुपर्ने सम्पत्तिको फाँटवारी
सुरु जिल्ला अदालतमा स्माइल खाले पेस गरेको र उक्त
फाँटवारीमा चित्त नबुझे ३५ दिनभित्र उजुर गर्न आउनु
भनी यी पुनरावेदक / निवेदकमध्येका नन्कैया खाँको
नाउँमा अंशबन्डाको महलको २२ नं. बमोजिमको म्याद
मिति २०७१।१०।१२ मा निजको घरदैलामा टाँस
भएको समेत प्रमाणमा रहेको अंश मुद्दाको मिसिलबाट
देखिन आएको छ । विपक्षी इस्माइल खाले पेस गरेको
तायदाती फाँटवारीमा चित्त नबुझेमा उजुर गर्न आउनु
भनी दिएको जानकारी अंशमुद्दाको फैसला नहुँदै
कारबाहीको क्रममा निजको घरद्वारमा टाँस भएबाट
समेत अंश मुद्दा परेको जानकारी निवेदकलाई थाहा
जानकारी भएन वा थिएन भन्न मिल्नेसमेत देखिएन ।
साथै सुरु जिल्ला अदालतले मिसिल संलग्न प्रमाणको
मूल्याङ्कन र विश्लेषण गरी पुनरावेदक/निवेदकसमेतले
अंश पाउने गरी फैसला भएको देखिएबाट निजहरूको
अंशहकसमेत हनन भएको नदेखिने ।

तसर्थ, माथि उल्लिखित आधार कारण र
प्रमाणबाट निवेदकहरूलाई अंश मुद्दा परेको भन्ने थाहा
जानकारी रहेभएकै देखिएको र निजहरूको एकाघरको
छोराले निजहरूको नामको म्याद रीतपूर्वक नै बुझी
लिएको देखिँदा मिति ०७१।३।१९ को तामेली म्याद
र मिति २०७२।२।२५ मा भएको फैसला रीतपूर्वक
नै भएको देखिँदा निवेदन दाबी खारेज हुने ठहर्न्याई

पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको मिति २०७३।५।८
को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।
इजलास अधिकृत : केदारनाथ पौडेल
कम्प्युटर : चन्द्रशेर राना
इति संवत् २०७४ साल पौष १४ गते रोज ६ शुभम्।

१०

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६७-CI-०७६६, बाटो कायम, प्रदिपकुमार दुगड वि. नारायणीदेवी दुगड

प्रत्यर्थी नारायणीदेवी दुगडले मिति २०४८।६।७ को पारित बन्डापत्रले पुनरावेदक प्रतिवादी प्रदिपकुमार दुगडको भागमा परेको जग्गाबाट ७ फिट बाटो प्राप्त गरेकोमा विवाद देखिँदैन्। सो बाटो कायम गर्न मालपोत कार्यालय, विराटनगरमा निवेदन दिएकोमा सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड, विराटनगरको मिति २०६२।३।८ को पत्रबाट उक्त जग्गा रोकका रहेकोले बाटो कायम गर्न मिलेन। रोकका फुकुवा भई आएपछि पारित लिखतअनुसार कानूनबमोजिम हुने नै भनी निवेदन तामेलीमा राखेको देखिन्छ। २०४८ सालको बन्डापत्रमा उल्लिखित बाटो निकासको जग्गासमेत २०६२ सालमा बैंकमा धितो राख्ने कार्य भएको देखियो। वादी प्रतिवादीबिच भएको बन्डापत्रमा उल्लिखित निकास बाटोजस्तो विषय समयमै उचित निकास दिनुपर्ने हुन्छ। जग्गा रोकका फुकुवा भई आएपछि कारबाही गर्ने भनी लामो समयसम्म अनिश्चिततामा राख्नु उपयुक्त हुँदैन। बाटो निकासजस्तो विषयको कारबाही तामेलीमा राखिरहनु मनासिब नदेखिँदा विपक्षीले दिएको निवेदनको सम्बन्धमा कानूनबमोजिम निकास दिनुपर्ने नै हुने।

अतः मालपोत कार्यालयले मिति २०६५।८।६ मा वादी नारायणीदेवी दुगडले दिएको निवेदन तामेलीमा राख्ने गरी गरेको निर्णय बदर गरी अब जे जो बुझ्नुपर्ने हो बुझी निर्णय गर्नु भनी पक्षलाई तारिख तोकी मिसिल मालपोत कार्यालय, विराटनगरमा

पठाइदिने गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६६।१२।२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: चेताराज पन्त

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७५ साल वैशाख १९ गते रोज ४ शुभम्।

११

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७०-CR-००९७, करकाप, कृष्णकुमार सुनार (विश्वकर्मा) वि. अम्बिकादेवी आले मगरसमेत

विवादित लिखत मालपोत कार्यालय नवलपरासीबाट आफ्नो स्वेच्छाविपरीत करकापबाट पारित भएको भन्नेसमेत पुनरावेदक वादीको भनाइ रहेको छ। जिल्ला प्रशासन कार्यालय नवलपरासीको च.नं.१९९ मिति २०५९।४।१७ को पत्रअनुसार केही कुरा बुझ्न परेकोले २०५९।५।३ मा वादीहरूलाई त्यस कार्यालयमा उपस्थित गराउन पत्राचार भएको र इलाका प्रहरी कार्यालय गैंडाकोटले च.नं. ७५ को पत्रसाथ मिति २०५९।५।७ मा निजहरूलाई जिल्ला प्रशासन कार्यालय नवलपरासीमा उपस्थित गराएको भन्नेसम्म सो पत्रका प्रतिलिपिहरूबाट देखिन आएको छ। तर उक्त कार्यालयमा विवादित लिखत तयार गरी पारित गराउने सम्बन्धमा कुनै छलफल भएको भन्ने खुल्न आएको छैन। जिल्ला प्रशासन कार्यालय र मालपोत कार्यालयको कर्तव्य तथा काम कारबाही छुट्टाछुट्टै प्रकृतिको हुन्छ। वादीले कुन कुन व्यक्ति वा पदाधिकारीले लिखत गरिदिन दबाब दिएको हो भन्ने स्पष्टसँग खुलाउन र पुष्टि गर्न सकेको छैन। साथै पुनरावेदकलाई उक्त लिखत तयार गर्न लगाउने तथा पारित गर्ने सम्बन्धमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयका कर्मचारी वा प्रहरी कर्मचारीहरू वा प्रतिवादीसमेतका व्यक्तिहरूले कुनै दबाब दिएको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट पुष्टि हुन सकेको पनि छैन। तसर्थ, विवादित लिखतका दाता गौमती सुनारले छोरा

कृष्णकुमारलाई साक्षी रोहवरमा समेत राखी मालपोत कार्यालय नवलपरासीबाट पारित गरिदिएको उक्त राजीनामा लिखत निजहरूको इच्छाविपरीत पारित भएको भन्ने देखिन नआउने ।

कसैको इच्छा विरुद्ध केही हुन, गर्न वा गराउन बाध्य तुल्याउने प्रक्रिया भन्ने देखिन्छ^१ । तत्कालीन मुलुकी ऐन, अ.बं. २४ नं. हेर्दा, “...कागज गराउँदा कसैलाई पनि जोरजुलुम करकाप गरी कागज गराउनु हुँदैन । गरे बदर हुन्छ । लेखिएबमोजिम बाहेक आफ्ना खुसीराजीले जानी बुझी सहीछाप हालेपछि सो कागज सदर हुन्छ ।” भन्ने कानूनी व्यवस्था उल्लेख भएको पाइन्छ । त्यसै गरी सोही ऐनको अ.बं.३८ नं. मा “जोर जुलुम करकाप गरी कागज गरे गराएमा आफूलाई फुर्सत भएका मितिले पैंतीस दिनभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । उल्लिखित कानूनी व्यवस्थासमेतबाट कसैको इच्छाविपरीत जोरजुलुम वा बलपूर्वक कुनै कागज गराएमा त्यस्तो कार्य करकाप हुने देखियो । यसरी करकापबाट कागज गराएमा त्यस्तो करकापको परिबन्धबाट फुर्सत पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र नालेस गरे त्यस्तो लिखत सदर कायम रहन नसक्ने अर्थात् बदर हुने तर कसैले खुसीराजीले सहीछाप गरेपछि त्यस्तो लिखत सदर कायमै रहने भन्नेसमेत देखिन आउने ।

वस्तुतः प्रस्तुत मुद्दामा विवादित राजीनामा लिखतको प्रकृति तथा लिखत साक्षीहरूको भनाइसमेतका मिसिल संलग्न प्रमाणबाट वादीलाई करकापपूर्वक लिखत गराएको भन्ने देखिन नआएकाले उक्त लिखत मालपोत कार्यालय नवलपरासीबाट वादीको स्वेच्छाले विधिवत् रूपमा पारित भएको भन्ने देखिन आएको छ । मालपोत जस्तो सार्वजनिक कार्यालयमा पुनरावेदक वादीसमेतको सहमति र मन्जुरी विना आफ्नो नाउँको जग्गा राजीनामा पारित गर्न तथा

सो लिखतमा साक्षीको रूपमा सहीछाप गराउन सक्ने अवस्था सामान्यतः रहँदैन । लिखत पारित गरिदिन वादी मन्जुर नभए लिखत पारित हुने समयमा कार्यालय प्रमुखसँग आफ्नो असहमति राख्न सक्ने अवस्था रहन्छ । के-कस्तो परिबन्ध वा कारणबाट लिखत पारित हुँदाको समयमा कार्यालय प्रमुखसँग वादीले आफ्नो असहमति राख्न नसकेको हो ? सो कुरा वादीले दाबी लिन र खुलाउन सकेको पाइँदैन । तसर्थ, मालपोत कार्यालयबाट वादीको इच्छाविपरीत जोरजुलुम वा बलपूर्वक धाक धम्की दिई जबरजस्ती राजीनामा पारित गराउनु पर्ने कुनै कारणसमेत देखिन नआएको र मालपोत कार्यालय जस्तो साधिकार निकायबाट विधिवत् रूपमा पारित भएको राजीनामा लिखत उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाविपरीत करकापबाट भएको हो भन्ने पुष्टि हुन सकेको नदेखिएकाले विवादित लिखत सदर कायम रहने हुँदा वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट भएको फैसला अन्यथा देखिन नआउने ।

तसर्थ, उल्लिखित आधार र कारणसमेतबाट वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहर गरी सुरु नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरी तत्कालीन पुनरावेदन अदालत बुटवलबाट मिति २०६७।१२।१५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : दिपेन्द्र थापा मगर

कम्प्युटर: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७६ साल साउन २८ गते रोज ३ शुभम् ।

१२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०६८-CR-१२०१, करकाप, मथुरा महतो चाई वि. रमावती देवी चौहानसमेत

पुनरावेदक वादीको फिराद जिकिर हेर्दा निजको नाममा रहेको सम्पत्ति दुवैवटी छोरीलाई दिने भनी प्रतिवादी रमावती देवीसँग भनेको भन्ने खुलेबाट

१ नेपाली बृहत शब्दकोष, नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान (दशौं संस्करण, २०७५)

पुनरावेदक वादीका नाउँको सम्पत्ति पुनरावेदक वादीका जेठी छोरी ठगिया देवी र कान्छी छोरी प्रतिवादी रमावती देवी दुवैलाई दिने पुनरावेदकको मनसाय रहेको नै पाइयो। पुनरावेदक वादीले निजकी जेठी छोरी ठगियादेवीका नाममा २०६३।७।२९ मा समेत विभिन्न कित्ता जग्गाहरू हालैको बकसपत्र पास गरी दिएको देखिने। प्रस्तुत विवादित लिखत मिति २०६३।९।२६ मा भएको भन्ने देखिएको र सोपश्चात् पति मथुरा महतो चाई दिने र ठगिया देवी लिने गरी मिति २०६८।९।२।८ मा समेत विभिन्न कित्ताका चार कट्टा जग्गा रजिस्ट्रेशन पास गरी दिएको मिसिल संलग्न लिखतबाट देखिने।

यसरी पुनरावेदक वादी मथुरा महतो चाईका दुई छोरीमात्र रहेको र जेठी छोरी ठगियादेवीलाई समेत पटकपटक विभिन्न कित्ता जग्गाहरू लिखत पास गरिदिएको र कान्छी छोरी प्रतिवादीमध्येकी रमावती देवीलाई मिति २०६३।९।२६ र.नं.१४१५ बाट विभिन्न कित्ता जग्गाहरू हालैदेखिको बकसपत्र पास गरिदिएको पाइयो। दाता मथुरा महतो चाईको मिति २०६९।१।२३ मा मृत्यु भइसकेको भन्ने देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा मिसिल सामेल पेस भएका यिनै पुनरावेदक वादी दिने र ठगियादेवी लिने गरी भएका लिखतहरूमा समेत पुनरावेदक वादीको लेखात्मक सहीछाप नपरी रेखात्मक सहीछाप मात्र भएको देखिँदा केवल लिखतमा पुनरावेदक वादीको हस्ताक्षर सहीछाप नभएको भन्ने आधारमा उक्त लिखतलाई करकापको लिखत भन्न मिल्ने देखिएन। यसरी वादी मथुरा महतो चाईले आफ्ना नाममा दर्ता रहेका जग्गाहरू आफ्ना दुईवटै छोरीका नाममा पटकपटक गरी हालैदेखिएको बकसको लिखत गरिदिएको देखिँदा पुनरावेदक वादी पिता मथुरा महतो चाईले प्रतिवादीमध्येकी कान्छी छोरी रमावती देवीलाई गरिदिएको हालैदेखिको बकसपत्रको लिखतलाई करकापबाट भएको भनी मान्न न्यायको रोहबाट पनि मिल्ने नदेखिने।

अतः विवेचित तथ्य एवं प्रमाणसमेतबाट

वादीको दाबी पुग्न नसक्ने ठहर गरी भएको पर्सा जिल्ला अदालतको मिति २०६५।३।१६ को फैसलालाई सदर गरी भएको पुनरावेदन अदालत हेटौंडाको मिति २०६६।१०।१८ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: टेकराज जोशी

कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७६ साल भाद्र २३ गते रोज २ शुभम्।

- यसै लगाउको ०६८-CR-१२०१, करकाप, मथुरा महतो चाई वि. रमावती देवी चौहानसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

१३

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CR-०७०७, भ्रष्टाचार रिसवत, चक्रपाणी सुवेदी वि. नेपाल सरकार

भूमिसुधार कार्यालय बाँकेमा कार्यरत कर्मचारीहरू खरिदार चक्रपाणी सुवेदी र शंकरप्रसाद आचार्यबाट निजहरूको कार्य कक्षमा प्रवेश गरी दराजमाथि रहेको फाइलबाट अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट उपलब्ध गराएका नं.का १०,०००।- (दश हजार) रुपैयाँ नोटहरू र निजहरूको शरीर खानतलासी गर्दा निजहरूको साथबाट जिन्सी सामानहरू फेला परेको हुँदा उक्त नोटहरू तथा जिन्सी बरामद गरिएको भनी बरामदी मुचुल्का उल्लेख गरेको देखिने।

प्रतिवादीले मौकामा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा मलाई दिएको १०,०००।- (दश हजार) रुपैयाँ कोठा नं. ६ बाट बरामद भएको हो। सो रकम मैले आफैँले बुझी खरिदार शंकरप्रसाद आचार्यलाई दिएको हुँ। उहाँ बाहिर निस्केपछि उक्त रकम कम्प्युटर कक्षको दराजमाथिको फाइलभित्रबाट बरामद भएको हो। उक्त बरामद रकम मलाई पण्डित थारूले स्वाट \ दिएको हो भनी

लेखाएको र सो बयान लिपि मेरो हो भनी अदालतमा भएको बयानमा उल्लेख गरेको पाइने ।

उजुरकर्ता पण्डित थारूले यी प्रतिवादी चक्रपाणी सुवेदीलाई मोही लगत कट्टा गरी स्वामित्व कायम गर्न रु. १०,०००।- घुस माग गरेकोमा निजसँग उक्त रकम नभएकोले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको क्षेत्रीय कार्यालय सुर्खेतको सम्पर्क, कार्यालय कोहलपुर बाँकेमा निवेदन दिई भरपाई गरी रकम बुझी लिई उक्त रकम प्रतिवादी चक्रपाणि सुवेदीलाई दिएको भनी दिई निज उजुरकर्ताले अदालतसमक्ष बकपत्र गरेका देखिन्छ । उहाँहरू दुवैजना मोही नामसारी गर्ने मुद्दा फाँटमा काम गर्नु हुन्थ्यो भन्ने कुरा जाहेरवालाबाट थाहा पाएको हो । जाहेरवालाले उक्त घुस रिसवतको रकम कोठा नं. ७ फाँटमा चक्रपाणि सुवेदीको हातमा दिएको र सो रकम शंकरप्रसाद आचार्यलाई दिएपछि उहाँ उक्त कोठाबाट निस्की कोठा नं.६ मा गई बस्नुभएको थियो र सोही कोठाबाट उक्त रकम बरामद गरेका थियो भनी वादी नेपाल सरकारका साक्षी शशिधर अधिकारीले अदालतसमक्ष बकपत्र गरेको देखियो । प्रवेश मुचुल्का खानतलासी तथा बरामदी मुचुल्काको बेहोरा सही साँचो हो सोमा भएको दस्तरखतसमेत मसमेतको हो भनी अदालतमा उपस्थित भई बरामदी मुचुल्काका मानिस ज्ञानेन्द्र सिंहसमेतले बकपत्र गरेका देखिने ।

पुनरावेदक प्रतिवादी चक्रपाणि सुवेदीलाई जाहेरवालाले घुसबापतको रकम दिएको तथ्यलाई बरामदी मुचुल्कासमेतले पुष्टि गरिरहेको देखिएको छ । उजुरकर्ता पण्डित थारूले यी प्रतिवादी चक्रपाणी सुवेदीलाई फसाउनु पर्ने पूर्वरिसइवीसमेत रहेको अवस्थामा देखिँदैन । उजुरकर्ता पण्डित थारूको मोहीसम्बन्धी विषयमा प्रतिवादी कार्यरत रहेको कार्यालयमा काम भएकै देखिन्छ । सोही मोहीसम्बन्धी काम गरिदिने भनी रकम मागेको र बरामद भएको रकम प्रतिवादी चक्रपाणी सुवेदीलाई

दिएको हुँ भनी अदालतमा आई बकपत्रसमेत गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी कार्यरत कार्यालयबाट नै रकम बरामद भएको र सो रकम अख्तियारबाट उजुर कर्ताले लगी निज प्रतिवादीलाई दिएको भन्ने देखिन आएको हुँदा प्रतिवादीले गैरकानूनी रूपमा रिसवत लिई भ्रष्टाचार गरेको पुष्टि हुन आएको देखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट पुनरावेदक प्रतिवादी चक्रपाणि सुवेदीले अभियोग दाबीअनुरूप भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१) को कसुर गरेको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई ऐ. ऐनको दफा ३(१) बमोजिम १०,०००।- (दश हजार) जरिवाना र ऐ. ऐनको दफा ३(१)(क) बमोजिम दिन ७(सात) कैदसमेत हुने ठहर्‍याएको विशेष अदालत काठमाडौँको मिति २०७३।३।३० गतेको फैसला मिलैकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : गेहेन्द्रराज पन्त, टेकराज जोशी
कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा
इति संवत् २०७६ साल साउन २१ गते रोज ३ शुभम् ।

१४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७३-CR-०३५३ र ०७३-CR-३६२, भ्रष्टाचार, लालबाबु साह कानु वि. नेपाल सरकार र नेपाल सरकार वि.चान्सी राउत अहिर

बरामदी मुचुल्काका मानिसहरू कोमल साह, जगदिशप्रसाद रिजाल, चन्द्रबहादुर खड्का र रविन्द्र अधिकारीसमेतले प्रतिवादीबाट रकम बरामद भएको हो भनी अदालतमा आई बकपत्र गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी लालबाबु साह कानूले मैले स्कुलमा सेफ्टी ट्याङ्क, माटो पुर्ने, स्कुलमा रंग रोगन गर्ने, बेञ्च कुर्सी मर्मत गर्ने, पर्खाल लगाउने, टुटेका झ्याल ढोकाहरू मर्मत गर्नेसमेतका कार्य निज प्रधानाध्यापकको आदेशमा प्रतिवादी चान्सी राउत अहिरमार्फत गराएकोमा सोही रकम माग गरेको हो, मैले पि.सि.एफ. लगायतको रकम माग गरी लिई भ्रष्टाचार गरेको छैन भनी जिकिर

लिएकोमा सो सम्बन्धमा वस्तुनिष्ठ प्रमाण पेस गर्नसमेत सकेको अवस्था देखिएन । यसमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष लालबाबु साह कानुले सो विद्यालयको प्र.अ. केशवप्रसाद यादवसँग रकम मान्ने नदिए जागिरबाट निष्काशन गर्छौं उजुर कर्तालाई भनेको हुँदा माग गरेको रकम अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट रु.२५,०००।- बुझेर लिई वीरगन्ज पर्सामा प्रतिवादी लालबाबु साह कानुलाई दिएको देखिन्छ । सो स्कुलमा रंगरोगन लगाएको रकम लिएको भने तापनि विद्यालय व्यवस्थापनका अध्यक्षले विद्यालयमा रंगरोगन लगाउनको लागि कुनै ठेक्का सम्झौता आदि छैन । यदि स्कुलमा सेफ्टी ट्याङ्क, माटो पुर्ने, स्कुलमा रंग रोगन गर्ने, बेञ्च कुर्सी मर्मत गर्ने, पर्खाल लगाउने, टुटेका झ्याल ढोकाहरू मर्मत गर्नेसमेतका कार्यको रकम हो भने सो तथ्यलाई पुष्टि हुने कागज प्रमाण मिसिल संलग्न देखिन आएको छैन । निज प्रतिवादीबाट रकम बरामद भएको अवस्था छ । विद्यालयका प्रधान अध्यापकले यी पुनरावेदक प्रतिवादी लालबाबु साह कानुलाई फसाउनुपर्ने पूर्वरिससमेत रहेको अवस्था पनि देखिँदैन । अतः पुनरावेदक प्रतिवादी लालबाबु साह कानुले गैरकानूनी रूपमा रकम लिई भ्रष्टाचार गरेको पुष्टि भएको देखिने ।

अर्का प्रतिवादी चान्सी राउत अहिरबाट रकम बरामद भएको छैन । निज प्रतिवादी लालबाबु साह कानुसँग साथी गएको आधारले मात्र कसुरदार ठहर गर्न मिलेन । निजबाट रकम बरामद भएको अवस्था नदेखिएको र निजले कसुर अस्वीकार गरी बयान गरेको समेत अवस्थामा अनुमानको भरमा यी प्रतिवादी चान्सी राउतको समेत उक्त कसुरमा संलग्नता रहेछ भनी मान्न सकिएन । विशेष अदालतबाट सफाई पाउने ठहर गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो फैसला बदर गरी आरोपपत्र मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः माथि विवेचित आधार कारणहरूबाट पुनरावेदक प्रतिवादीमध्येका लालबाबु साह कानुले आरोपित कसुर गरेको पुष्टि हुन आएकोले निजलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१) बमोजिम रु.२५,०००।- जरिवाना हुने र सोही दफा ३(१)(क) बमोजिम १५ दिन कैदसमेत हुने र प्रतिवादीमध्येका चान्सी राउत अहिरले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर्‍याएको विशेष अदालत काठमाडौंको मिति २०७३।३।२ को फैसला मिलैकै देखिँदा सदर हुने ।
इजलास अधिकृतः गेहेन्द्रराज पन्त, टेकराज जोशी
कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा
इति संवत् २०७६ साल साउन २१ गते रोज ३ शुभम् ।

१५

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०६९-CI-०५०१, जग्गा खिचोला चलन, शेख जुवैर वि. मंगल साह कानु

मेरो हकभोगको कि.नं. १२३ को ज.वि. ०-५-० को जग्गा प्रतिवादीले खिचोला गरेकाले प्रतिवादीको खिचोला मेटाई चलनसमेत चलाई पाउँ भनी वादीले दाबी गरेकोमा वादीको कि.नं. मा नापीमा ज.वि. ०-२-० मात्र भएको ट्रायल चेकबाट बढी भएको ज.वि. ०-३-२ मेरो भोगमा छ नक्सा सुधार गरिपाउँ भनी दिएको निवेदनलाई असर पार्ने गरी दूषित मनसायले दाबी गरेका हुन् भनी प्रतिवादीको प्रतिउत्तर भएकोमा पुनरावेदकले नक्सा सुधार गरिपाउँ भनी मालपोत कार्यालय, बारामा मिति २०६५।४।२१ मा निवेदन दिएको देखिन्छ । सो नापी भएको मिति २०२२।३।१४ र काम सम्पन्न भएको मिति २०२२।३।१२ भनी नक्सा प्रिन्टमा जनिएको देखिने ।

सो नापी हुँदा फिल्डबुक उतारमा कि.नं. १२३ गिरधारी सा भनी जनिई कैफियत बेहोरामा यो जग्गा मेरो नम्बरी हो भनी ल्याप्चे लगाएको देखिन्छ । त्यस्तै कि.नं. १२४ को जग्गा शेख बान्धवारीको नाम उल्लेख भई कैफियत बेहोरामा धुनिया सेखिनको नम्बरी

भई अंश भागमा परी जोतभोग गरी आएको छु भन्ने जनिएको छ । वस्तुतः २०२२ सालमा तयार भएको नापीको ट्रेसको नक्सा सुधार गरिपाउँ भनी २०६५ सालमा पुनरावेदकले निवेदन दिएको आधारबाट प्रस्तुत मुद्दा सो टुङ्गो नलागेसम्म निरूपण गर्न नमिल्ने भन्ने पुनरावेदकतर्फका कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन । सो निवेदनमा टुङ्गो लागेका बखत कानूनबमोजिम हुने नै छ । अब तत्काल कायम रहेको स्वेस्ता हेर्दा वादीको नाउँमा कि.नं. १२३ मा नरबढी भई रीतपूर्वक मालपोत कार्यालयबाट निर्णय गराई दर्ता भएको ०-५-२ को क्षेत्रफल जग्गा वादीको हक दर्ताको देखियो । सो दर्ताको जग्गा पुनरावेदकले भोग गरिरहेको भन्ने मिति २०६६।६।१ मा भई आएको नक्सा मुचुल्काको नक्सा कैफियतमा न.नं. ३ को कि.नं. १२३ जग्गा बाँझो भएपनि प्रतिवादीले रोक गरी निजकै भोगमा रहेको भनी उल्लेख भएको देखिँदा पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट बारा जिल्ला अदालतले दाबीबमोजिम खिचोला ठहर्‍याई गरेको फैसला सदर गर्ने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा गरी रहनु पर्ने नदेखिने ।

तसर्थ, एकाको नाउँको हक दर्ताको विवादित न.नं. ३ को जग्गा प्रतिवादीले भोग गरी खिचोला गरेको देखिँदा वादी दाबीबमोजिम खिचोला ठहर गरेको बारा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०६७।१।२० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : टेकराज जोशी

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७६ साल भदौ २३ गते रोज २ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६९-CI-०५००, टिप्पणी आदेश बदर, *नेजामुन शेखिन वि. मंगल साह कानुसमेत* रहेको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

इजलास नं. ९

१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७१-CI-१२९६, हालैको बकसपत्र दर्ता बदर हक कायम दर्ता, *रामपुकार रौनियार वि. किरणकुमारी रौनियारसमेत*

प्रस्तुत मुद्दामा विपक्षी आमा सरस्वती देवीले मेरो अंशहक लाग्ने सगोलको सम्पत्ति जिल्ला पर्सा, नगरानी गा.वि.स. वडा नं. १ कि.नं. १०१४ ज.वि. ०-०-५ र सो जग्गामा बनेको घरसमेत विपक्षीहरू किरणकुमारी र विष्णुकुमार रौनियारलाई मिति २०६७।५।१७ मा र.नं. १४३३(क) बाट हालैको बकसपत्रको लिखत गरिदिएकोले सो घरजग्गामध्ये ४ खण्डको १ खण्ड लिखत बदर गरी मेरो नाममा दर्तासमेत गरिपाउँ भन्ने फिराद दाबी रहेको देखिन्छ । वादीले दाबी लिएको घरजग्गा वादी दाबीबमोजिम निज वादी तथा प्रतिवादीहरूसमेतका नाममा अंश भाग लाग्ने हो । दाबीबमोजिम निजले आफ्नो अंश भाग लिएमा आपत्ति छैन भन्ने कुरा प्रतिवादी किरणकुमारी रौनियारसमेतको प्रतिउत्तर जिकिर रहेको मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट देखिने ।

पुनरावेदक वादीले दाबी लिएको प्रस्तुत विवादित हालैको बकसपत्रको लिखत हेर्दा वादी रामपुकार रौनियार आफैँ साक्षी बसी लिखतको किनारामा सहीछापसमेत गरी लिखत पारित भएको देखिन्छ । मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहारको महलको १० नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थालाई अनदेखा गरी विवादित लिखतमा आफ्नै सहीछाप गरेको कुरालाई मलाई थाहा जानकारी नदिई आमा सरस्वती देवीले दिदी किरणकुमारी र भान्जा विष्णुकुमारलाई हालैको बकसपत्र गरी रजिस्ट्रेसनसमेत गरिदिएकाले मेरो अंश

भागमा पर्ने हक जतिको लिखत बदर गरिपाउँ भनी यो वादीले फिराद दायर गरेको कुरालाई सहिसत्य मान्न मिल्ने भन्ने देखिएन। त्यसरी आफू साक्षी बसी पारित भएको लिखत बदर गर्न पाउनु पर्छ भन्ने अधिकार यी पुनरावेदक वादीलाई रहे भएको भन्ने ऐनको मनसाय रहेको पनि पाइँदैन। उक्त लिखत गरिदिने पुनरावेदक वादीकी आमा सरस्वती देवीले आफ्नी छोरी किरणकुमारीसमेतको नाममा अंशियार छोरा वादीलाई साक्षी राखी बकसपत्र गरिदिएको अवस्था मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट देखिएको अवस्था छ। यसरी उक्त विवादित भनिएको लिखतमा वादी स्वयं साक्षी बसी लिखत पारित गरी दिएपश्चात् निजसमेतको सल्लाह र सहमतिबाट नै आमा सरस्वती देवीको नाममा दर्ता रहेको जग्गा दिदी किरणकुमारी रौनियारसमेतका नाउँमा बकसपत्र गरिदिएको लिखतबाट वादीलाई थाहा नदिई लिखत पारित गरी आफ्नोसमेत अंशहकमा आघात पुऱ्याएको भन्न मिल्ने नहुँदा पुनरावेदक वादीको अंशहक जतिको लिखत बदर हुनुपर्छ भनी यी पुनरावेदक वादीका तर्फबाट उपस्थित रहनुभएका वैतनिक अधिवक्ता श्री शोभा कार्कीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः विवेचित आधार कारणहरूबाट वादीको सहमति विना हालैको बकसपत्र गरिदिएको देखिँदा फिराद दाबीबमोजिम वादी दाबीको भाग जति बदर भई हक कायम दर्ता हुने ठहऱ्याई सुरु पर्सा जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०७०।१।२४ को फैसला उल्टी गरी वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहऱ्याई भएको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट भएको मिति २०७१।९।९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ / डल्लुराम चौधरी
इति संवत् २०७४ साल पौष ९ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.
श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७६-WH-००३३,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, प्रेम पुरी वि. विशेष अदालत,
बबरमहलसमेत

प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त यान्त्रिक विषयवस्तु होइन। निवेदकले वतन नै नभएको वतन उल्लेख गरी म्याद तामेल भएको कारणले सुनुवाइको मौकाबाट वञ्चित हुनपऱ्यो भनी लिएको जिकिर दाबीका सम्बन्धमा हेर्दा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले निवेदकलाई तोकेको मिति २०७०।१।२।०५ को तारेख निवेदकले गुजारी बसेको देखिएको छ। अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०७१।०।१।२४ गते विशेष अदालतमा मुद्दा दर्ता भएपछि निवेदक प्रेम पुरीको नाउँमा विशेष अदालत काठमाडौँबाट जारी भएको १५ दिने म्याद निजको एकासगोलको आमाले दुईजना साक्षीहरू र कर्मचारीको रोहवरमा मिति २०७१।०।३।०९ गते बुझेको देखिन्छ। विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०७२।०।३।०३ मा निवेदकउपरको कसुर ठहर्ने गरी फैसला भएको र समयको अन्तरालमा गा.वि.स. परिवर्तन भई हाल नगरपालिका भएको कारणले वडा नं. समेत फरक परेको देखिए तापनि निवेदकको घरद्वारमा गई कानूनको प्रक्रिया अवलम्बन गरी निवेदकको आमालाई म्याद बुझाएको कुरा म्याद तामेली बेहोरासमेतबाट देखिन आएको र निवेदकले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा बयान गरी आयोगले तोकेको तारेख छोडी बसेको भन्नेसमेत मिसिलबाट देखिँदा सुनुवाइको मौकाबाट वञ्चित हुनुपऱ्यो भन्ने निवेदकको भनाइ बेहोरा तथ्यपरक देखिन नआएकोले मागबमोजिमको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिरहन पर्ने नदेखिने।

अतः निवेदकले सुनुवाइको मौकाबाट वञ्चित हुनुपऱ्यो भन्ने निजको भनाइ विश्वासयोग्य र भरपर्दोसमेत नदेखिँदा आफूलाई लागेको अभियोगका सम्बन्धमा छानबिनको क्रममा तोकिएको तारेख छोडेर बसेको स्थिति र अवस्थाले सुनुवाइको मौका पाइन

भन्ने निवेदकको भनाइ सत्य तथ्यमा आधारित नभई मनासिबसमेत नदेखिएकोले निवेदकको प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत : अम्बिकाप्रसाद दहाल

कम्प्युटर : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल भाद्र २४ गते रोज ३ शुभम्।

- यसै लगाउको ०७६-WH-००३४, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, उत्प्रेषण, प्रेम पुरी वि. विशेष अदालत, बबरमहलसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७६-WH-००१६, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सत्यमान लामा वि. उच्च अदालत पाटन, ललितपुनसमेत

प्रस्तुत मुद्दामा काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट निवेदकको नामको म्याद काठमाडौं जिल्ला विशालनगर घर नं. १११ बस्ने वर्ष ६५ को सत्यमान लामा नामको ३० (तीस) दिने समाह्वान म्याद भनी म्याद जारी भई मिति २०७५।९।१८ मा बेपत्ते तामेल भई आएको देखिन्छ। पेस हुन आएको निजको नागरिकताको प्रमाणपत्रबाट निजको वतन काभ्रे जिल्ला पुरानो गाउँ गा.वि.स वडा नं. ७ हो भन्ने देखियो। अभियोगपत्रमा उल्लिखित विशालनगर घर नं. १११ भन्ने वतन निवेदकको वास्तविक वतन हो भनी देखिने कुनै प्रामाणिक आधार प्रस्तुत हुन आएको नपाइने।

प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तअनुसार कुनै पनि व्यक्तिलाई निज विरुद्ध लागेको अभियोगको सम्बन्धमा जानकारी दिई प्रतिवादको अवसर प्रदान गर्नु आवश्यक हुन्छ। प्रतिवादीका नाममा म्याद सूचना पठाउनुको उद्देश्य निज विरुद्ध चलेको मुद्दामा प्रतिवादको अवसर प्रदान गर्नु हो। यो न्यायिक कामकारबाहीमा

औपचारिकता निर्वाह गर्ने विषय मात्र होइन। म्याद सूचना तामेल गरिएको व्यक्तिले जानकारी पाउन सक्ने गरी वास्तविक बसोवास रहेको स्थानमा रीतपूर्वक म्याद तामेल हुनु आवश्यक ठानिन्छ। गलत वतन उल्लेख गरी तामेल भएको म्याद सूचनाबाट प्रतिवादको अवसर प्रदान भएको सम्झन मिल्दैन। जारी गरिएको म्याद नै बेरीतको छ भने त्यस्तो म्यादका आधारमा प्रतिवादको अवसर प्राप्त भएको मान्न सकिँदैन। परिणामतः प्रतिरक्षा गर्नबाट वञ्चित गरी भएका फैसला एवं काम कारबाही स्वच्छ सुनुवाइको सिद्धान्तविपरीत हुन पुग्ने।

निवेदक प्रतिवादी सत्यमान लामाको नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रमा निजको बतन काभ्रे जिल्ला पुरानो गाउँ गा.वि.स वडा नं. ७ उल्लेख भएको देखियो। निजका नाउँमा उक्त बैंकिङ कसुरको मुद्दा चलाउँदा र म्याद जारी गरी पठाउँदा जिल्ला काठमाडौं, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ४ विशालनगर वस्ती घर नं. १११ भनी उल्लेख भएको पाइयो। सो वतन निजको वास्तविक वतन हो भन्ने तथ्य पुष्टि हुने कुनै आधार प्रमाण पेस हुन आएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन आएन। मिति २०७५।९।१८ मा तामेल भएको भनिएको म्यादसमेत कुन घरद्वारमा तामेल गरेको हो सो स्पष्ट रूपमा खुल्न आएको देखिएन। यसबाट प्रतिवादीले रीतपूर्वक प्रतिवादको मौका पाएको मान्न मिलेन।

अतः रिट निवेदक सत्यमान लामाउपर प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त प्रतिकूल कारबाही र फैसला भएको देखिँदा निजका नाउँमा मिति २०७५।९।१८ मा तामेल भएको भनिएको बेरीतको तामेली म्याद, सो आधारमा भएको उच्च अदालत पाटनको मिति २०७६।२।२६ को फैसला र सो फैसलाअनुसार काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट जारी भएको निजको नाउँको मिति २०७६।४।९ को कैदी पुर्जिसमेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको

छ । अब निज प्रतिवादी सत्यमान लामालाई कारागार कार्यालयबाट झिकाई विवादित बैंकिङ कसुर मुद्दामा उच्च अदालत पाटनमा उपस्थित गराई निजको बयान लिने, थुनछेक आदेश गर्ने, प्रमाण बुझ्नेलगायतका जो जे प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्छ गरी कानूनबमोजिम मुद्दामा पुनः फैसला गर्नु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशसमेत जारी हुने ठहर्छ । उपर्युक्तअनुसार जारी भएको उत्प्रेषण तथा परमादेशको आदेशको परिणामस्वरूप निवेदकले कानूनी उपचार प्राप्त गरेको र अन्य तथ्यगत एवं कानूनी प्रश्नको निरूपण सुनुवाइका क्रममा हुने नै भएकाले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न नपर्ने ।

इजलास अधिकृतः दुर्गाप्रसाद बस्याल / ओजा लामिछाने

इति संवत् २०७६ साल श्रावण २४ गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं. १०

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या. श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७१-RB-०१९७, मूल्य अभिवृद्धि कर (०६३/६४), सुरेश प्रधान वि. वरुण वेभरेज नेपाल प्रा.लि., सिनामंगल, काठमाडौं

विपक्षी करदाताले मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावलीको नियम ३९ बमोजिमको प्रक्रिया पूरा नगरी कर छुटको दाबी गरी तुला करदाता कार्यालयसमक्ष विवरण पेस गरेको पाइयो । यसरी टुटफुट तथा हानि नोक्सानीका सम्बन्धमा कुनै प्रमाण पेस गरेको पाइएन । २०६३ पौष महिनामा गाडी खरिदमा तिरेको कर दाबी गरेकोमा हिसाब मिलान गरिसकेकाले ब्याज, शुल्क लगाउन नहुने, बोटल तथा क्रेटहरू भारतका विभिन्न ठाउँबाट लामो दुरी स्थल मार्ग, जर्किन तथा टर्निङ घामपानी जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरू झल्दै उद्योगसम्म आउने क्रममा भएका साधारण टुटफुट भएको र त्यसलाई बाध्यतावश स्वीकार्नु पर्ने भएकोले टुटफुट भएको परिमाणको मूल्य अभिवृद्धि कर, जरिवाना र ब्याज मिन्हा हुनुपर्ने र नेपालकै विभिन्न सुगर मिल्सहरूबाट उत्पादित चिनी वजन गरी ल्याउने

क्रममा सरदर दुई दिनमा उद्योगमा आइपुग्ने हुँदा transit को अवस्थामा घाम तथा हावापानी जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको कारण र पोखिएर transit loss हुने हुन्छ । यस्ता प्रकृतिको कारणबाट भएका loss बाध्यतावश नै उद्योगले मान्नु पर्ने भएकोले यस्तो transit loss बापतको चिनीको परिमाणको मूल्य अभिवृद्धि कर, जरिवाना र ब्याज मिन्हा हुनु पर्ने भन्नेसम्म उल्लेख गरेको पाइयो । तर कर छुटका लागि आवश्यक पर्ने ठोस प्रमाण पेस गर्न सकेको नदेखिने ।

आधुनिक कर प्रणालीअन्तर्गत नेपालसमेतका अधिकांश मुलुकहरूले अवलम्बन गरेको स्वयं कर घोषणा प्रणालीमा करदाता आफूले आफूलाई नै कर निर्धारण गरी सोको विवरण सम्बन्धित निकायमा पेस गर्ने हो । आफ्नो व्यवसाय र कारोबारको सबभन्दा बढी जानकार करदाता नै हुन्छ र राज्यले कमभन्दा कम बजारमा हस्तक्षेप गर्नुपर्दछ भन्ने मान्यताका आधारमा यो प्रणालीको विकास भएको हो । आफूले आफैँलाई कर निर्धारणको सुविधा पाएपछि करदाता बढी जिम्मेवार बन्दछन्, सही विवरण पेस गरी ठोस आधार र प्रमाणका आधारमा मात्र कर छुटको दाबी लिन्छन् र कर तिर्ने संस्कृतिको विकास पनि हुन्छ भन्ने विश्वास राज्यले लिएको हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा करदाताले आफूले वार्षिक रूपमा गरेको कारोबारको विवरण बुझाइसकेपछि करदाताले बुझाएको विवरणमा तुला करदाता कार्यालयले छानबिन गर्दा विभिन्न किसिमका कमी कमजोरीहरू औँल्याई कर निर्धारणको सूचना दिई सोको सम्बन्धमा करदाताबाट जवाफ लिइसकेपछि मात्र तुला करदाता कार्यालयबाट मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गरेको पाइन्छ । करदाताले कुनै छुटको दाबी गर्दा सबुत प्रमाणसहित दाबी गर्नु पर्नेमा सो कुरा राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौंमा पुनरावेदन गर्दासमेत सप्रमाण दाबी गर्न सकेको देखिँदैन । मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन र नियमावलीले हानि नोक्सानी भएको अवस्थामा अनिवार्य रूपमा पालना गर्नुपर्ने भनी उल्लेख गरेको कार्यविधिलाई करदाताले अवलम्बन गरेको देखिन आएन । करदाताले उद्योगमा

भएको हानि नोक्सानीबापत करकट्टीको दाबी लिँदा पालना गर्नुपर्ने कार्यविधि अवलम्बन नगरेको र सो सम्बन्धमा कुनै पनि प्रमाण पेस नगरी करकट्टीको दाबी लिएको अवस्था देखिँदा यस स्थितिमा तुला करदाता कार्यालयको निर्णय उल्टी गरेको सो हदसम्म राजस्व न्यायाधिकरणको निर्णय मिलेको नदेखिने।

उपर्युक्त विवेचित आधार, कारण तथा विद्यमान कानूनी व्यवस्थासमेतको आधारमा टुटफुट र ढुवानीबापत भएको नोक्सानीको हकमा तुला करदाता कार्यालयको निर्णय उल्टी गरेको राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको मिति २०६७।७।१७ को फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने र अन्यमा राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको फैसला सदर हुने।

इजलास अधिकृत: महेन्द्रबहादुर कार्की

कम्प्युटर : पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर ९ गते रोज २ शुभम्।

यसै लगाउको निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:-

- ०७१-RB-०१९८, मूल्य अभिवृद्धि कर (०६२/६३), सुरेश प्रधान वि. वरुण वेभरेज नेपाल प्रा.लि., सिनामंगल, काठमाडौं
- ०७१-RB-०१९९, मूल्य अभिवृद्धि कर (०६१/६२), सुरेश प्रधान वि. वरुण वेभरेज नेपाल प्रा.लि., सिनामंगल, काठमाडौं
- ०७१-RB-०२००, मूल्य अभिवृद्धि कर (०६०/६१), सुरेश प्रधान वि. वरुण वेभरेज नेपाल प्रा.लि., सिनामंगल, काठमाडौं

इजलास नं. ११

१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७६-WH-०१२९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, रत्नबहादुर तामाङ वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

“सुप्रेक्षा निर्माण सेवा प्रा.लि.का सञ्चालक फुर्वा दोर्जे तामाङ र विष्णुबहादुर पहरीले जाहेरवालासँग चिनजानको नाताले रु.१५,००,०००।- (अक्षरूपी पन्ध्र लाख रुपैयाँ) बराबरको सिमेन्ट लगेकोमा सो सिमेन्टको मूल्य माग्दा निजहरूले सुप्रेक्षा निर्माण सेवा प्रा.लि.को नाममा सञ्चालनमा रहेको नेपाल बैंक लिमिटेडको खाता नं.०२५००१०६३७२९८००००००१ को चेक नम्बर ००८८९५६०८ को चेक ई.स.२०१९।०१।०१ गते रु.१५,००,०००।- (अक्षरूपी पन्ध्र लाख रुपैयाँ) भुक्तानी पाउने गरी चेक काटी दिएकोमा सो चेक सम्बन्धित बैंकमा पटक-पटक पेस गर्दासमेत खातामा रकम नभई चेक बाउन्स भएको र प्रतिवादीले खातामा रकम नभएको जानी जानी चेक काटी दिई बैंकिङ कसुर अपराध गरेको हुँदा कानूनबमोजिम कारबाही गरी चेकमा उल्लिखित रकम दिलाई भराई पाउँ भन्ने बेहोराको जि.के. जनरल स्टोरका सञ्चालक गोकर्ण दनुवारको मिति २०७६।५।१४ को जाहेरी दरखास्तअनुसार निज फुर्वा दोर्जे तामाङलाई मिति २०७६।६।२९ मा उच्च अदालत पाटनबाट पक्राउ अनुमति प्राप्त गरी २०७६।७।६ मा पक्राउ गरेको र सोही मितिदेखि लागू हुने गरी ७ दिन तथा मिति २०७६।७।१३ देखि लागू हुने गरी ७ दिनको म्याद थप भएको अवस्था देखिने।

सुप्रेक्षा निर्माण सेवा प्रा.लि.को नाममा सञ्चालनमा रहेको माथि उल्लिखित नेपाल बैंक लिमिटेडको खाता सञ्चालक विष्णुबहादुर पहरी र फुर्वा दोर्जेको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालित छ। यसरी आफूसमेतद्वारा सञ्चालित नेपाल बैंक लिमिटेडमा रहेको खाताको चेक जि.के. जनरल स्टोरका नाममा खिचिदिएकोमा सम्बन्धित पक्ष जि.के. स्टोरको तर्फबाट चेक साट्न जाँदा अर्थात् चेकको भुक्तानी लिन जाँदा खातामा रकम नभएको कारणले पटक-पटक फिर्ता भएपश्चात् चेकद्वारा भुक्तानी पाउनु पर्ने पक्षले भुक्तानी नपाएपछि चेक अनादर भएको विषयलाई लिएर दिइएको जाहेरी दरखास्तको आधारमा कानूनबमोजिमको आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी

अनुसन्धानको सिलसिलामा साधिकार अदालतबाट पक्राउ गर्ने अनुमति लिई म्याद थपसमेत भएको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट देखिने।

तसर्थ कानूनको प्रक्रिया अवलम्बन गरी फुर्वा दोर्जेलाई बैंकिङ कसुर अपराधको मुद्दाको अनुसन्धानको सिलसिलामा थुनामा राखेको भन्ने देखिँदा निवेदकले माग गरे जस्तो वैयक्तिक स्वतन्त्रता अपहरण भयो भन्ने अवस्था नरहेको, नदेखिएकोले निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गरिरहनु पर्ने अवस्थाको विद्यमानता रहेको नपाइने।

अतः फुर्वा दोर्जे तामाङलाई गैरकानूनी थुनामा राखी निजको वैयक्तिक स्वतन्त्रता अपहरण गर्ने कार्य विपक्षीहरूबाट भएकोले मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदकको मागदाबीमाथि विवेचना भई उल्लिखित आधार र कारणसमेतबाट मनासिब नदेखिँदा निवेदकको प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: जयराम श्रेष्ठ

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक १८ गते रोज २ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७२-CR-१७४७ र ०७२-CR-०६६८, जबरजस्ती करणी, पप्पुकुमार दास वि. नेपाल सरकार र नेपाल सरकार वि. पप्पुकुमार दास

पीडितको शरीरमा ५ से.मि.को scratch mark बाहेक अरु कुनै चोटपटक छैन। अनुसन्धानमा सो scratch mark नयाँ पुरानो कस्तो हो, प्रतिवादीकै कारण त्यस्तो खत लागेको हो, होइन, हो भने के-कुन अवस्थामा त्यस्तो खत लाग्न गयो, यस्ता सामान्य प्रश्नहरूबारे स्पष्ट गर्नुपर्नेमा त्यसबारे सूक्ष्म अनुसन्धान गरेको देखिँदैन। तथापि, जबरजस्ती करणीको आरोप रहेको प्रस्तुत अवस्थामा प्रतिवादीले यी पीडितको योनिमा लिङ्ग पसाई मडारी छटपटाउन नदिई एकछिनमा भागेको भन्ने घटना विवरण कागजमा लेखाएको भए तापनि त्यसरी लिङ्गसमेत प्रवेश

गरेको भए वा अन्य कुनै चिह्न वा प्रमाण पीडितको शरीरमा देखिनुसम्म अवस्था हुने हुँदा सो देखिएको छैन। प्रतिवादीको शरीरसमेत तत्काल जाँच हुँदा चिथोरिएको, कोतरिएको वा नडका दागहरू वा प्रतिरोध देखिने प्रकृतिका कुनै प्रमाण कतै नदेखिएको, निजको कपडामा रगत वा वीर्यको दाग देखिएको छैन। तसर्थ, सुरु अभियोग मागदाबीबमोजिम प्रतिवादीलाई सजाय हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। तथापि प्रतिवादी पीडितको घरबाट भागी गएको सम्बन्धमा घटना विवरण कागजमा सही गर्ने सिताराम दास, दुलारीदेवी दास, राजु दास राजकुमार दास, अनितादेवी दाससमेतले लेखाइदिएको र सो बेहोरालाई अदालतमा उपस्थित भई समर्थन गरेको देखिन्छ भने अर्कोतर्फ प्रतिवादीले समेत आफूलाई वारदातका दिन पीडितका काका र काकाको छोराहरूले कुटपिट गर्दा चोट लागेको उपचार गराउन गएको र तत्पश्चात् प्रहरीले पक्राउ गरेको स्वीकार गरेको अवस्थामा प्रतिवादी वारदातस्थलमा थिएनन् भन्न सकिने अवस्था नदेखिने।

अब प्रतिवादीले अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउँ भन्ने जिकिर लिएको सम्बन्धमा प्रतिवादी अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कार रही बयान गरे तापनि पीडितलाई लडाई करणी गर्न निजको सुरुवाल खोली हेर्दा पीडित महिनावारी भएको देखी छाडी दिएको भन्ने प्रतिवादीको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयान रहेको देखिन्छ। पीडितले मौकामा कागज गर्दा घटनाभन्दा ३/४ दिन अगाडि महिनावारी भएको तर महिनावारी रोकेको थिएन भन्ने लेखाइदिएको देखिन्छ भने पीडितको शारीरिक जाँच प्रतिवेदनबाट निजको शरीरमा करणी भएको लक्षणहरू नदेखिएको साथै निजको Urine for pregnancy-Negative भन्ने उल्लेख भएबाट पीडितको मौकाको कागज एवं परीक्षण प्रतिवेदनबाट निज महिनावारी भइरहेको थियो भन्ने पुष्टि हुन आएको छ। साथै प्रतिवादी निज पीडितको कोठाबाट भाग्न खोज्दा जाहेरवालाकी देवर र देउरानी नाता पर्नेले पक्रन खोज्दा निजहरूको हातबाट भागेको

भन्ने तथ्यलाई बेवास्ता गर्न सकिँदैन । आफैँले पनि पीडितको काका र काकाको छोराको पिटेकोले चोट लागेको भनी स्वीकार गरेको अवस्थामा प्रतिवादीको अदालतसमक्ष भएको इन्कारी बयान मात्र निजको निर्दोषिताको आधार हुन नसक्ने हुँदा प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्ने लिएको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ, प्रतिवादी पप्पुकुमार दासले मौकामा बयान गर्दा जाहेरवालाकी छोरी परिवर्तित नाम २०(भ) लाई घरमा एकलै भएको अवस्थामा करणी गर्नको लागि निजले लगाएको सुरुवाल खोली हेर्दा निज पीडितको महिनावारी आएको देखी छाडिदिएको भनी उल्लेख गरेको र निजको उक्त बयानलाई स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनसमेतले पुष्टि गरेको, पीडित नाबालिग रहेको शारीरिक जाँचबाट निजको Hymen Rupture वा योनिमा कुनै प्रकारको जबरजस्ती करणीको चिह्न नदेखिए तापनि पीडितको कागज र अदालतमा गरेको बकपत्रबाट पनि करणी गर्ने प्रयत्न नभएको भन्न नसकिने हुँदा निज पप्पुकुमार दासलाई करणीको मनसाय राखी कोठामा प्रवेश गरी जबरजस्ती करणी गर्ने प्रयाससम्म गरेको देखिएको तर करणी हुन नपाएको अवस्थामा जबरजस्ती करणी महल ३(२) नं. को आधारमा ऐ.ऐनको ५ नं. अनुरूप ४(चार) वर्ष कैद सजाय ठहर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः पुनरावेदन अदालत, जनकपुरबाट भएको मिति २०७२।२।६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत:- सोनी श्रेष्ठ

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक ८ गते रोज ६ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या. श्री टंकबहादुर मोक्तान, ७५-WH-०१२९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, हेमन्तप्रकाश ओली 'सुदर्शन' समेत वि. नेपाल सरकारसमेत

अनुसन्धान अधिकारीले कानूनले कसुर हुने भनी निर्धारण गरेको कसुरका सम्बन्धमा कानूनी कार्यविधि एवम् प्रक्रिया पूरा गरेर अनुसन्धान गरेको छ छैन ? अनुसन्धान अधिकारीले बन्दीहरूलाई प्रहरी हिरासतमा राखेको थुना कानूनी वा गैरकानूनी के छ ? भन्ने जस्ता विषय बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनबाट हेरिने वा परीक्षण गर्ने मान्यता रहिआएको छ । आधार, कारण एवम् सबुद प्रमाणको अभावमा र कानूनले निर्धारण गरेको कार्यविधि तथा प्रक्रिया पूरा नगरी थुनामा राखिएको कार्य गैरकानूनी हुने हुन्छ । अनुसन्धान अधिकारीले कानूनले कसुर मानिने क्रियाकलाप यी बन्दीहरूले गरेको भन्ने आधारमा सबुद प्रमाणसहित अनुसन्धान प्रक्रिया अगाडि बढाएको देखिन्छ । यी बन्दीहरूलाई थुनामा राख्नु पर्ने आधार, कारण खुलाई सबुद प्रमाणसमेत बरामद गरी कानूनले निर्धारण गरेको कार्यविधि एवम् प्रक्रियाबमोजिम थुनामा राखिएको अवस्था देखिने ।

हातहतियार एवम् विष्फोटक पदार्थ बरामद भएको अवस्थालाई सामान्य रूपमा लिन मिल्दैन । यस्ता सामग्रीले शान्ति सुरक्षामा गम्भीर आघात पार्ने र मानव जाति एवम् धनजनमा पुर्चाउन सक्ने क्षतिसमेत विचारणीय हुन आउँछ । नेपालको संविधानले राजनीतिक अधिकारको प्रयोग गर्दा कुनै कानूनले उल्लङ्घन गर्ने वा कुनै अन्य व्यक्तिको जिउज्यान सम्पत्तिमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने छुट दिएको छैन । काभ्रेपलाञ्चोकबाट यस्ता हातहतियार र विष्फोटक सामग्री लिएर आउने विषय मानव जाति एवम् धनजनकै क्षतिका लागि होला भन्ने अनुमानसमेत गर्न नसकिने होइन । यी सामग्री प्रचलित कानूनद्वारा निषेधित भएकोले यी सामग्री प्रयोग नभई बरामद हुनु मात्र पनि कसुर हुन जान्छ । यसमा को को कसुरदार हुन्, कसलाई कसुरको मात्राअनुसार के कति सजाय हुने हो भन्ने विषय सुरु अदालत वा निकायबाट प्रमाणहरूको मूल्याङ्कन गरी निष्कर्षमा पुग्ने विषय हुन् । तसर्थ बन्दीसमेत रहेको सवारी साधनबाट यस्ता सङ्गीन प्रकृतिका सामग्री बरामद भएको अवस्थामा

सो सम्बन्धमा जाँचबुझ गर्न शान्ति सुरक्षाको जिम्मेवारी लिई अग्रसर रहेको अनुसन्धान पक्षलाई फितलो एवम् प्रभावकारीहीन बनाउन उपयुक्त हुने हुँदैन । सामान्य नागरिकको सुरक्षा तथा समाजमा शान्ति सुव्यवस्था कायम राख्नु र कसैको पनि जिउज्यान तथा सम्पत्ति नोक्सान हुन नदिनु सरकारको कर्तव्यभित्रको विषय हुने ।

बन्दीहरूलाई थुनामुक्त गर्दा सामान्य रूपमा गरिने अनुसन्धान प्रक्रियामा प्रतिकूल असर पर्छ पर्दैन वा अनुसन्धान प्रक्रिया नै निष्प्रयोजन हुन जान्छ जाँदैन भन्नेतर्फ समेत सचेत र संवेदनशील हुनुपर्दछ । कुनै घटनाका सम्बन्धमा साधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत रहेर कानूनबमोजिम अनुसन्धान एवम् तहकिकात भइरहेको अवस्थामा असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरी हस्तक्षेप गर्नु वाञ्छनीय हुँदैन । बरामद भएका सामग्रीहरू सक्कली नक्कली के हो, प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम वैध हुन् होइनन्, नक्कली बरामदी मुचुल्का बनाइएको हो होइन, झुठा मुद्दा लगाएको वा लगाउन खोजिएको हो होइन, बन्दीहरू निर्दोष हुन् होइनन् आदि जस्ता प्रश्नहरूको निरूपण अनुसन्धानको क्रममा बन्दीको संलग्नता नदेखिए त्यहीँबाट र बन्दीलाई मुद्दा चलाइए जुन मुद्दा चलाइन्छ सोही मुद्दाको रोहबाट साधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत हेरिनु पर्ने हुन्छ । शान्ति सुरक्षाको प्रमुख जिम्मेवारी बोकेको नेपाल प्रहरीले सुराकीका आधारमा भनी प्रचलित कानूनले निषेध गरेका हातहतियार एवम् विष्फोटक पदार्थसहित पक्राउ गरेका बन्दीहरूलाई कानूनबमोजिम प्रहरी हिरासतमा राखेको अवस्था देखिएको हुँदा असाधारण अधिकारक्षेत्रको माध्यमबाट बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नु पर्ने अपरिहार्य अवस्था नदेखिने ।

अतः विवेचित आधार कारणबाट अधिकारप्राप्त प्रहरी कार्यालयले अनुसन्धान कार्य गरेको तथ्य अन्यथा पुष्टि हुन नसकेको एवम् क्षेत्राधिकार भएकै अदालतबाट जरुरी पक्राउ पुर्जाको स्वीकृति लिई हिरासतमा राख्न अनुमति

लिएको देखिएको, बन्दीहरूलाई संविधान एवम् कानूनबमोजिमका सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरी कानूनी रूपमा हिरासतमा राखेको देखिएको, बन्दीहरूका नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हक अधिकार हनन एवम् कुण्ठित भएको नदेखिएको तथा यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तबमोजिम समेत बन्दीहरूको थुनालाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने नदेखिएको हुँदा निवेदन मागअनुसार बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : कुलप्रसाद दाहाल

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७५ साल चैत्र २७ गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या. श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-WH-०१७९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, मोहनबहादुर कार्कीको हकमा मोहनमायाँ कार्की वि. नेपाल सरकारसमेत

शान्ति सुरक्षाको जिम्मेवारी लिई अग्रसर रहेको अनुसन्धान पक्षलाई कुनै तरिकाबाट हस्तक्षेप गरी फितलो एवम् निष्प्रभावी बनाउन उपयुक्त हुँदैन । बन्दीलाई थुनामुक्त गर्दा अनुसन्धान प्रक्रियामा प्रतिकूल असर पर्छ, पर्दैन वा अनुसन्धान प्रक्रिया नै निष्प्रयोजन हुन जान्छ, जाँदैन भन्नेतर्फ समेत सचेत र संवेदनशील हुनुपर्दछ । कुनै घटनाका सम्बन्धमा साधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत रहेर कानूनबमोजिम अनुसन्धान एवम् तहकिकात भइरहेको अवस्थामा असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरी हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन । झुट्टा मुद्दा लगाएको वा लगाउन खोजिएको हो, होइन, यी बन्दी निर्दोष हुन्, होइनन् आदि जस्ता प्रश्नहरूको निरूपण अनुसन्धानको क्रममा यी बन्दीको संलग्नता नदेखिए त्यहीँबाट र बन्दीलाई मुद्दा चलाइए जुन मुद्दा चलाइन्छ सोही मुद्दाको रोहबाट साधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत हेरिनु पर्ने हुन्छ । शान्ति सुरक्षाको प्रमुख जिम्मेवारी बोकेको नेपाल प्रहरीले यी बन्दीलाई कानूनबमोजिम हिरासतमा राखेको अवस्था देखिएको हुँदा असाधारण अधिकारक्षेत्रको माध्यमबाट

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनाबाट मुक्त गर्दा नेपाल प्रहरीको मनोबल खस्कने र अनुसन्धान प्रक्रियामा नै प्रतिकूल असर पुग्न जाने ।

आधार, कारण एवम् सबुद प्रमाणको अभावमा र कानूनले निर्धारण गरेको कार्यविधि तथा प्रक्रिया पूरा नगरी थुनामा राखिएको कार्य गैरकानूनी हुने हुन्छ । अनुसन्धान अधिकारीले कानूनले कसुर मानिने क्रियाकलाप यी बन्दीले गरेको भन्ने आधारमा अनुसन्धान प्रक्रिया अगाडि बढाएको देखिन्छ । हालको अवस्थामा यी बन्दीलाई थुनामा राख्नु पर्ने आधार, कारण खुलाई कानूनले निर्धारण गरेको कार्यविधि एवम् प्रक्रियाबमोजिम थुनामा राखिएको अवस्था देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी बन्दीलाई थुनाबाट मुक्त गर्दा अनुसन्धान प्रक्रिया नै प्रभावित हुन सक्ने देखिएकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नु उपयुक्त एवम् न्यायोचित हुने देखिन नआउने ।

अतः विवेचित आधार कारणबाट यी बन्दीलाई संविधान एवम् कानूनबमोजिमका सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरी हिरासतमा राखेको, बन्दीका नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हक अधिकार हनन् एवम् कुण्ठित भएको नदेखिएको तथा यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तबमोजिम समेत यी बन्दीको थुनालाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने नदेखिएको हुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: कुलप्रसाद दाहाल

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल जेठ २० गते रोज २ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या. श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-WH-०१९८, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, वीरेन्द्र लोहारसमेत वि. नेपाल सरकारसमेत

कुनै कसुरका सम्बन्धमा थुनामा राख्नु पर्ने भए स्पष्ट आधार कारण उल्लेख गरी सोको

सूचना दिनुपर्छ । मुद्दा हेर्ने अधिकारीलाई कानूनले अधिकार दिएको छ भन्दैमा तत्कालको आचरण एवम् व्यवहारबाटै कसुर कायम हुन सक्ने र थप प्रमाण संकलन गर्न नपर्ने अवस्थामा थुनामा राख्न पाउने पूरै अवधिभर थुनामा नै राखी अनुसन्धान गर्नु जरूरी हुँदैन । मुद्दा हेर्ने अधिकारीले अनुसन्धानको क्रममा के के कुरा बुझ्न जरूरी छ, बयान कार्य गराउन कति दिन लाग्छ, के कस्ता प्रमाण संकलन गर्न बाँकी छ, कसुर लगाइएका अभियुक्तहरूको हैसियत र अवस्था के हो, थुनामा राखी र नराखी अनुसन्धान गर्न सक्ने नसक्ने अवस्था, पक्ष विपक्षलाई हुन सक्ने हानि नोक्सानी आदि जस्ता विषयको आँकलन गरेर आरोपित वारदात र कसुरमा सीमित रही हिरासतमा राख्ने अनुमति दिनुपर्दछ । निज विद्यार्थीहरूउपर लगाइएको कसुरका सम्बन्धमा निजहरूको बयान गराई अन्यथा आवश्यक नदेखिएमा थुनाबाट छाड्दा पनि अनुसन्धान प्रक्रियामा कुनै प्रभाव पर्ने देखिँदैन । निज विद्यार्थीहरूलाई दिएको पक्राउ पुर्जामा थुनामा राख्नु पर्ने स्पष्ट आधार कारण उल्लेख भएको नदेखिँदा यस्तो अवस्थाको थुनालाई रीतपूर्वकको कानूनी थुना मान्न मिल्ने देखिन नआउने ।

बन्दी विद्यार्थीहरूउपर लगाइएको अभद्र व्यवहारसम्बन्धी कसुरका सम्बन्धमा अनुसन्धानका क्रममा भएको बयान हेर्दा हिरासतमा शारीरिक तथा मानसिक यातना नदिएको र आफन्तहरूलाई भेट्न पाएको भन्ने उल्लेख गरेको देखिन्छ । थुनामा रहेको अवस्थाका व्यक्तिले थुनामा नरहेका अवस्थाका व्यक्तिकै हैसियतमा समान किसिमले संविधान प्रदत्त सम्पूर्ण मौलिक हक उपभोग एवम् उपयोग गर्न पाउने भन्ने हुँदैन । केही मौलिक हकहरूमा माथि उल्लिखितलगायतका विशेष अवस्थामा रोक लाग्न सक्ने देखिन्छ । निवेदक बन्दीहरूको त्यस्तो कार्य रहेको भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट देखिँदैन । संविधान एवम् कानून प्रदत्त हक अधिकार सहज रूपमा उपभोग एवम् उपयोग गर्न पाउनु नागरिकको अधिकार हो । यस्ता अधिकारबाट वञ्चित

गर्नु पर्ने अवस्था आएको खण्डमा त्यसको वस्तुनिष्ठ आधार कारण खुलाएर वञ्चित गरिएको पक्षलाई सोको जानकारी दिनुपर्दछ । त्यसो नभएमा त्यस्तो कार्यले कानूनी मान्यता पाउन नसक्ने ।

नागरिकलाई संविधान एवम् कानूनले प्रदान गरेका हक अधिकार एवम् सुविधाहरूको सहजरूपमा उपभोग एवम् उपयोग गर्ने वातावरण सृजना गर्नु राज्य पक्षको दायित्व एवम् कर्तव्य हो । व्यक्तिका वैयक्तिक स्वतन्त्रता कुण्ठित एवम् संकुचन हुने अवस्था देखिएमा अनुसन्धानको कार्यमा संलग्न सम्बन्धित पदाधिकारी गम्भीर र सचेत रहनुपर्दछ । यी विद्यार्थी बन्दीहरूका सम्बन्धमा विचार गर्दा यी बन्दी विद्यार्थीहरूले अनुसन्धानको क्रममा थुनामा रहेको अवस्थामा कानूनबमोजिम उपभोग एवम् उपयोग गर्न पाउने प्रकृतिका मौलिक हक अधिकारहरू उपभोग एवम् उपयोग गर्न नपाएको भनी आधार कारणसहित स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्न सकेको अवस्था नदेखिएकोले यी बन्दीहरूका हकमा माथि उल्लिखित मौलिक हक अधिकार हनन भएको भनी मान्न मिल्ने अवस्था देखिन नआउने ।

अभियुक्तलाई कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम अन्य विकल्पको प्रयोग गर्नेतर्फ नसोची थुनामा नै राखी अनुसन्धान गर्ने कार्य अघि बढाइएको, संविधान एवम् कानून प्रदत्त नागरिकका हक अधिकार प्रदान गर्नेतर्फ संवेदनशील भएको नदेखिएको, यी विद्यार्थीहरूउपर लगाइएको कसुर जघन्य एवम् गम्भीर प्रकृतिको कसुर नभएको, यी बन्दी विद्यार्थीहरूको अध्ययन एवम् परीक्षामै प्रतिकूल प्रभाव परी अपूरणीय क्षति पुग्न गएको, यी बन्दी विद्यार्थीहरूलाई अभद्र व्यवहारसम्बन्धी कसुरका सम्बन्धमा विद्यमान कानूनी व्यवस्थाअनुसार अनिवार्य रूपमा थुनामा राख्नु आवश्यक र उपयुक्त नदेखिएको, पक्राउ पुर्जी दिँदा थुनामा राख्नु पर्ने स्पष्ट आधार कारण उल्लेख गरेको नदेखिएको, अनुसन्धान अधिकारीले मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष हिरासतमा राख्ने अनुमति माग गर्दा कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिमको बेहोरा उल्लेख गरी रीत पुर्ज्याई माग गरेको नदेखिएको

र मुद्दा हेर्ने अधिकारीले समेत हिरासतमा राख्न अनुमति दिँदा आधार कारण एवम् प्रयोजन नखुलाई प्र.जि.अ.को आदेशानुसार मात्र भनी म्याद थप गरेको अवस्था देखिने ।

कानूनबमोजिम बाहेक वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा अंकुश लगाउनु कानूनी राज्यमा शोभनीय कार्य मानिँदैन । राज्यले नागरिकका वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा अंकुश लगाउँदा सारवान् कानून र कार्यविधि कानूनले निर्दिष्ट गरेको मार्गको परिपालना गर्नु अनिवार्य हुन्छ । प्रस्तुत सन्दर्भमा यी निवेदकले के कसरी सार्वजनिक हित, स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा र नैतिकता विरुद्ध कसुर अपराध गरेको हो भन्ने स्पष्ट उल्लेख नगरी निवेदकलाई थुनामा नै राखी अनुसन्धान गर्नुपर्ने उचित एवम् पर्याप्त आधार र कारणसमेत उल्लेख नगरी भएको म्याद थपसम्बन्धी कार्यहरू कानूनसम्मत रहेको भन्ने देखिन नआउने ।

अतः वस्तुनिष्ठ आधार र कारण बिना निवेदकलाई पक्राउ गर्ने र अनुसन्धानको क्रममा भनी थुनामा राख्ने कार्य मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ९ विपरीत रहेको देखिन्छ । कुनै राजनीतिक आस्थाकै आधार र कारणले प्रवृत्त भावनाबाट कानूनको उचित कार्यविधिको पालना नगरी थुनामा रहेको देखिएको, अन्य कुनै गम्भीर कसुरमा आरोपित रहेको भन्न नसकेको र न्यायिक दृष्टिकोणबाट समेत निजहरूको थुना औचित्यपूर्ण नदेखिएकोले निज निवेदकहरूलाई गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(क) र (ख) बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।
इजलास अधिकृत : कुलप्रसाद दाहाल
इति संवत् २०७६ साल जेठ २० गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. १२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-CR-०१३१ र ०७५-RC-

०१५१, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. एकाकुमारी वि.क.समेत र नेपाल सरकार वि. दीर्घबहादुर वि.क.

प्रतिवादीमध्येकी निर्मला कार्की घटनाको रात आफ्नो पति र दुईवटा छोराछोरी सँगै सुतेको भनी अदालतमा बयान गरेको देखियो । घटना भएको रात निज घरमा थिइन् वा थिइन्न ? भन्ने सम्बन्धमा निजको पति बच्चाहरूसँग पनि अनुसन्धान पक्षले सो कुरा नबुझी शंका र अनुमानको भरमा निजउपर अभियोजन गरेको देखिन्छ । निजको घर मृतकको घरभन्दा आधा घण्टाको दुरीमा रहेको मृतकको घरमा परि आएको काम गरी सहयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । मृतकसँग निजको ज्यानै लिनेसम्मको रिसझवी भई रातको समयमा आधा घण्टा हिँडेर गई मृतकलाई मारी फेरि घर फर्की आफ्नो लोग्ने र बच्चाहरूसँग निर्धक्क साथ सुती होलिन् भन्ने विश्वासिलो आधार मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट नदेखिँदा केवल शंका र अनुमानको भरमा अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको साबिती बयानको आधारमा प्रतिवादी निर्मला कार्कीलाई कसुरदार ठहर गरी सजाय गर्नु विवेकसङ्गत र न्यायोचित नदेखिने ।

प्रतिवादी दीपक वि.क. एकाकुमारीको छोरा भए तापनि निज एकाकुमारीको पति दीर्घबहादुरको छोरा नभई झङ्केलो छोरा भएको तथ्य मिसिल प्रमाणबाट देखिन्छ । दीपक वि.क.ले मौकामा मेरो बाजेको नाम सुकविर वि.क., बुबाको नाम थाहा भएन, म मामा घरमा बस्छु, परिवारमा ५ जना छौं, भनी बयान गरेको र प्रतिवादीहरू एकाकुमारी र दीर्घबहादुर वि.क.ले परिवारमा हामी दुईजना पति र पत्नी छौं भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । निज दीपक वि.क. मृतक देवी थापाको घर नजिक बस्ने नगरेको र निजको देवी थापासँग ज्यान लिनुपर्नेसम्मको कुनै रिसझवी भएको देखिँदैन । दीपक वि.क. एकाकुमारीको छोरा भएको र मादक पदार्थ सेवन गरेका दिर्घबहादुर वि.क.ले एकलै कसरी घटना घटाएको होला भनी अनुमान र शंकाको भरमा दीपक वि.क.समेत उपर अभियोजन गरेको देखिने ।

प्रतिवादी दीर्घबहादुर वि.क.ले मादक पदार्थ

सेवन गरेको सुरमा मृतकको घरमा गई निज सुतेको अवस्थामा हम्मरले टाउकोमा हानेपछि मृतक अचेत भएको अवस्थामा निजलाई जातोले छातीमा हानेको देखिन आयो । मृतकको लास ओछ्यानसहितको खाटमा सुतिएको अवस्थामा रहेको भन्ने तथ्य घटनास्थल तथा लास जाँच मुचुल्काबाट समर्थित भएको छ । निजले वारदातमा प्रयोग गरेको हम्मर निजकै फलाम कुट्ने आरनबाट बरामद भई हम्मरले मृतकको टाउकोमा हाने भनी मौकामा गरेको बयान बेहोरालाई निजले अदालतमा समेत सोही हम्मरले हानेको भनी कसुरमा साबित रहेको तथ्य मृतकको लास प्रकृति मुचुल्का र शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत पुष्टि भएको देखिँदा सुतिरहेको एकल वृद्धालाई एकजना प्रतिवादीले कर्तव्य गरी मार्न कुनै कठिनाइ पत्थो होला भनी अनुमान गर्न नसकिने ।

सामाजिक रूपमा निम्न स्तरका, निरक्षर, मजदुरी गरी जीवन निर्वाह गरी आएका यी प्रतिवादीहरूको अनुसन्धानको क्रममा भएको बयान बेहोरालाई अन्य कुनै पनि स्वतन्त्र प्रमाणबाट समर्थित हुन नसकेको अवस्थामा प्रहरीसमक्षको बयानकै भरमा प्रतिवादीहरू दीपक वि.क., एकाकुमारी वि.क. र निर्मला कार्कीलाई कसुरदार ठहर गर्नु मनासिब देखिँदैन । निजहरूउपर अभियोजन पक्षका साक्षी र अन्य कोही व्यक्तिले पोल गरी त्यसलाई कसैले समर्थन गरेकोसमेत देखिएन । यी प्रतिवादीहरू उक्त वारदातमा संलग्न थिए भनी निजहरूउपरको अभियोग अभियोजन पक्षले शंकारहित, स्वतन्त्र रूपमा प्रमाणित गर्न नसकेबाट यी प्रतिवादीहरूको कसुरमा संलग्नता पुष्टि भएको नदेखिँदा ज्यान जस्तो गम्भीर प्रकृतिको मुद्दामा वस्तुनिष्ठ र स्वतन्त्र प्रमाणको अभावमा केवल शंका र अनुमानका कुरालाई प्रमाणमा लिन मिल्ने नदेखिँदा यी प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गर्नु फौजदारी न्यायको सिद्धान्त प्रतिकूल हुन जान्छ । यस अवस्थामा सबै प्रतिवादीहरूलाई एउटै डालोमा हाली निजहरू सबैलाई अभियोग माग दाबीबमोजिमको आरोपित कसुरमा संलग्नता कायम गरी सजाय

गर्नु विवेकसङ्गत र न्यायोचित नहुँदा प्रतिवादीहरू एकाकुमारी वि.क., दीपक वि.क. र निर्मला कार्कीलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने गरी उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला मनासिब नै रहेकाले वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन र बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

प्रतिवादी दीर्घबहादुर वि.क.ले मादक पदार्थ सेवन गरेको सुरमा मृतकको घरमा गई निज सुतेको अवस्थामा हम्मरले टाउकोमा हानेपछि मृतक अचेत भएको अवस्थामा निजलाई जाँतोले छातीमा हानेको चोटका कारण मृतक देवी थापाको मृत्यु भएको देखिन्छ। मृतकको लास ओछ्यानसहितको खाटमा सुतिएको अवस्था रहेको तथ्य घटनास्थल तथा लास जाँच मुचुल्काबाट समर्थित भएको अवस्था छ। निजले वारदातमा प्रयोग गरेको हम्मर निजकै फलाम कुट्ने आरनबाट बरामद भई निजले हम्मरले मृतकको टाउकोमा हाने भनी मौकामा गरेको बयान बेहोरालाई अदालतमा समेत सोही हम्मरले हानेको भनी कसुरमा साबित रहेको तथ्य मृतकको लास प्रकृति मुचुल्का र शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत पुष्टि भएको देखिँदा उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेकै देखिन आएकोले प्रतिवादी दीर्घबहादुर वि.क. को हकमा पेस हुन आएको साधक सदर हुने।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणसमेतबाट दोलखा जिल्ला अदालतबाट यी प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३)नं. बमोजिम जन्मकैद हुने ठहर गरी भएको फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादीमध्येका दीर्घबहादुर वि.क.लाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) को देहाय १ नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदका साथै मुलुकी ऐन, चोरीको १ र ४ नं. बमोजिम जबरजस्ती चोरीको कसुरमा निजलाई सोही महलको १४ नं. बमोजिम १ महिना १५ दिन कैद र बिगो रु.२६,२९९।५० जरिवाना भई जरिवानाबापत कैदसमेत हुने र चोरीको

बिगो जाहेरवालालाई भराइदिनेसमेत ठहर्‍याई अन्य प्रतिवादीहरू एकाकुमारी वि.क., दीपक वि.क. र निर्मला कार्कीको कसुरमा संलग्नता पुष्टि भएको नदेखिएको हुनाले निज प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबाट पूर्णतः सफाइ दिने ठहर गरी उच्च अदालत पाटनबाट मिति २०७३।१२।२२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्ने सजायका सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रतिवादी दीर्घबहादुर वि.क.लाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) को देहाय १ नं. मा उल्लेख भएअनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर भए तापनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा "कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो संहिता प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन।" भन्ने व्यवस्था भएको देखिँदा सर्वस्व गरिरहन परेन। जन्मकैद मात्र हुने ठहर्‍याई र मुलुकी ऐन, चोरीको १ र ४ नं. बमोजिम जबरजस्ती चोरीको कसुरमा निजलाई सोही महलको १४ नं. बमोजिम १ महिना १५ दिन कैद र बिगो रु.२६,२९९।५० जरिवाना भई जरिवानाबापत कैदसमेत हुने ठहर भए तापनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ ले चोरी तथा डाँकासम्बन्धी कसुरमा जरिवानाबापत कैद हुने व्यवस्था नगरेको साथै फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा "कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत कानूनबमोजिम घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नु पर्नेछ।" भन्ने व्यवस्था भएको देखिँदा प्रतिवादी दीर्घबहादुर वि.क.लाई जरिवानाबापत कैद गरिरहनु नपर्ने।

इजलास : माधव भण्डारी

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर १० गते रोज ३ शुभम्।